

יובל חרמון לְמוֹת בִּירוּשָׁלַיִם

סיפורו של עבריין ירושלמי הגולה בסקוטלנד

יובל חרמון

לְמוֹת בִּירוּשָׁלַיִם

בפורים לבשה ירושלים לבן
כמו יצאה למסע ציד קולוניאלי
עם כובעי פקק לבנים

הציפורים אוהבות למות בירושלים
להינצד בשלג

איורים, התאמת תאריכים, הבאה לבית הדפוס: יובל חייקין

עיצוב השער: Hana Daffodil

התוכן

6.....	כמו ענני קיץ הנמוגים ברוח
8.....	כדור עקר
11.....	מאירה
14.....	<i>החורף של המלחמה</i>
14.....	יהי חושך
16.....	יפה היפה
19.....	קינوح
20.....	<i>הר העורבים והרוחות</i>
20.....	בטרם מדינה
23.....	המוקש
25.....	מבט ממזרח
25.....	<i>גשרים</i>
25.....	הגשר הפרטי שלי
29.....	הגשר על הנהר קלייד
30.....	גשר ההזדמנות
31.....	<i>ראובן איש הקנוניות</i>
33.....	שתול
34.....	סוכן
36.....	מפולת
37.....	משולם
43.....	<i>קו שמונה עשרה</i>
43.....	המנהל התאבד
57.....	פח של נפט
60.....	פיגוע
60.....	<i>מאירה שלי</i>
61.....	מסעות בירושלים

69.....	שונית
72.....	כישופים
76.....	נר שביעי של חנוכה
76.....	דמעות בבית כנסת רפורמי
82.....	חג הגזילה
89.....	דברים שגם דיאטרי לא תדע
90.....	המקרא ואני
91.....	תסמונת ירושלים שלי
96.....	אני לוקח את אחי אל יד ושם
96.....	א
101.....	ב
104.....	ג
108.....	אנשים המאבדים את עצמם במודע ובכוונה
108.....	אדון קהאן
110.....	מישל
112.....	ארנונה
114.....	גלעד
116.....	מעגלים
116.....	אדמת ואבני כליה
119.....	מבוכה
122.....	מיכל
123.....	טלילה
124.....	גרוטאת וולבו אחת ושתי שידות מפוארות
126.....	לירון
129.....	לעשות שלום
129.....	רצח ביער השלום
130.....	המרת שליחות אחת בקטנה הימנה
132.....	מטרה נעלה

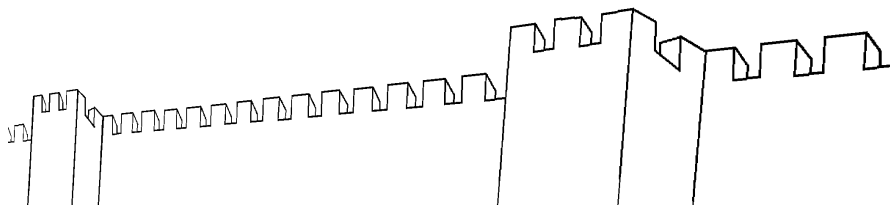
137.....	סיכום ביניים סקוטי
137.....	ירושלים דלונדון
141.....	ממדען לעבריין
144.....	לימודים בצל החולי
146.....	סכסוכים
148	צלעות חזיר
149.....	לחזור לירושלים
149.....	מוניק
149.....	שבעה
153.....	יום השנה
154.....	להרות מחדש
156.....	דבר המביא לבית הדפוס

ויתור

כמו ענני קיץ הנמוגים ברוח

בשעה שכבשו להם את נתחי ירושלים המזרחיים, נהרגה לנו ירושלים. בימים הראשונים, כמו לאחר מותו של קרוב, עדיין לא חסרו לנו רגעי הבדידות הקסומים. הפחד מפני חומות הבטון נהפך לאושר מדומה כשאלה נפלו ופונו על דחפורים ומשאיות. הנהירה ההמונית אל הכותל המערבי ואל השוק עדיין לא הייתה מוכרת, ומשום כך לא חששנו מפניה. באותם ימים של חופשה מלימודים היינו משוטטים על חומות העיר העתיקה ותרים אחר שרידי לוחמה. מבין אצבעותיה של גוויית לגיונר ירדני חילצנו רובה טעון, חלוד מדם. למדנו לפרק מוקשים ולנטרל רימונים. היינו מערימים על אנשי משמרות הג'א ומובילים שיירות של תחמושת מתחת לאפס. כורכים לנו חגורות של כדורים סביב הגוף מתחת לחולצות, ובחיוך תמים ניגשים אל החייל במחסום, מראים לו שני כדורי מקלע ומתחננים שיתיר לנו לקחתם. לעתים אף היינו שופכים דמעות, ומשהיה לבו מתרכך והיה מחזיר לנו את הכדורים, היינו מתרחקים ומשאירים מאחורינו תודה מנומסת ונרגשת; בבית היינו פורקים את מטען התחמושת וצוחקים לזכר תמימותו של החייל. לפעמים גם היינו נתפסים. השותף שלי בעת ההיא היה צעיר ממני ביום אחד, אדמוני ונמוך קומה. ברבות השנים אני נותרתי עבריין בעוד הוא נעשה קולנוען מצליח בירושלים ובהוליווד.

ירושלים עדיין רבצה לה אפופה תהילה וגבורה. עמדות הירי עדיין הצחינו מגויות החללים שהשכיחו מליבנו לרגע את מותה של ירושלים. שירי המלחמה עוד היו מהדהדים במקלטי הרדיו, והמשוררת הלאומית כבר הספיקה להגיש תביעה משפטית על אודות שיר הזהב והנחושת שלה אשר חולל בברזל ועופרת. עדיין היינו משוטטים ומנסים לספוג כל שארית נמוגה של תהילת מלחמה אשר עוד הייתה דבוקה באבני החומה המסותתות למחצה.

קמעה, קמעה נמוג הכול, ומירושלים לא נותר כעת דבר זולתי זיכרון העבר. שרידי הגבורה נקברו תחת שיחים, דשאים ומצבות שיש מלוטש. קדושתה של העיר הנצורה נעלמה כלא הייתה, והאוויר הצהיב והלך לקראת השלג הגדול אשר החזיר את המצור לשלושה ימים נוספים. לבנונית השלג נותרה למזכרת באבניהן של השכונות החדשות, שהטילו מצור מסוג אחר לחלוטין, נטול כל יחוד וקדושה.

לפני המלחמה היו רחובות ירושלים כרחובותיה של עיירה קטנה בה כולם מכירים את כולם. בלילות הייתה יורדת חשכה על הכול וכל בתי הקפה היו נסגרים, לכל המאוחר, בשעה תשע. זו הייתה שעתם של העטלפים; כצייד מנוסה הייתי עומד באמצע הכביש, משמיע קריאה: "צקצקצקצקצק..." ומונה את בעלי הכנף הליליים שהיו נאספים לשמע קריאתי זו. הנערות השימו עצמן ביישניות שנשמרות בבתוליהן עד החופה. הכוכבים היו מנצנצים נצנוצי ברכה שקטים, וכוכבי הלכת ניצבו בעמדות תצפית ארעיות בינות למזלות. בריכת מגדל המים של רוממה ובית החרושת לרעפים היו כעת משאת נפשו של צעיר מתבגר בשעה שהיה מוליך את נערותו החוששנית לטיול ערבית בירושלים של סוף אביב. "פדאיון! פאתח!", הייתה הנערה קוראת בפחד מעושה ומחביאה את גופה בין זרועותיו. בית החרושת לרעפים היה נטוש מזה כמה שנים, עקב קרבתו למחנה צבאי. המכונות עוד עמדו בו שלמות, טובלות באבק ומוארות לאור הירח שהסתנן מבעד לסדק בגג. באופק הצפוני היו מנצנצים מעבר לגבול אורותיה של העיר הירדנית רמאללה; והימים ימי כוננות בטרם מלחמה, בם כל ילד חש עצמו מבוגר.

ולאחר המלחמה החלה ההתרוצצות האינסופית בשדות אחר מזכרות. היום, ממרחק שנים, נראית התרוצצות זו כחיפוש נואש אחר אות חיים אחרון מירושלים ששבקה חיים וכל צעיפי קדושתה פרחו, עפו להם, כמו ענני קיץ הנמוגים ברוח. הרחובות הוצפו בתיירים צעירים שבאו לחפש חשיש בעיר העתיקה. התיירים נותרו עד עצם היום הזה, ועשן החשיש עדיין מיתמר מחורבותיה של חומת הצניעות. מירושלים ניטל כל יחוד ואני הושלכתי- נשלחתי ממנה. יצאתי להסתובב בארץ על מנת לחזור רק מקץ ארבע או חמש שנים.

כדור עקר

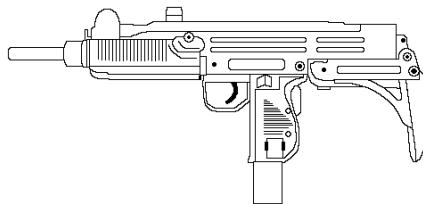
ארבע שנים (או חמש, תלוי איך אני מחשיב מאורעות מסוימים) סבבתי ברחבי הארץ. ארבע שנים רזות ורעות מראה בהן טעמתי על קצה המזלג מעדנים מזויפים ומלוא הצלחת תבשילים מוקדחים. ששה חודשים הייתי חייל; ישבתי בכלא והוכיתי עד ריסוק עצמות כמעט; נשאתי אישה וגירשתיה, כלומר גורשתי ממנה; הולדתי בת ונטשתי, דהינו נוטשתי ממנה; גרתי בעיר נמל וגרתי בכפר. גם ניסיתי להתאבד. אולי לא הייתי חוזר לירושלים לעולם, לולא אותו ניסיון התאבדות כושל.

יצחק ארגז חיך, "יש לי ג'וב בדיוק בשבילך", והושיט לי את המפתחות של מחסן הנשק. חלקי כלי הנשק המפורקים היו מונחים באי-סדר על הרצפה. "בעוד כמה ימים תהיה ביקורת אזורית וצריך לנקות ולשמן את הנשק. בזכות זה שבדיוק כעת השתחררת מן הצבא, אתה מכיר את הדברים האלה יותר טוב מכל אחד אחר", השתמש בטענה מופרכת כדי להצדיק את בחירתו בי.

זה היה הזוי. חצי שעה קודם לכן ישבתי עם מזכיר המשק והוא הודיע לי בשפה שאינה משתמעת לשני פנים שעלי לעזוב את המשק לאלתר, והנה יצחק ארגז מפקיד בידי את מפתחות מחסן הנשק. זה לא היה עניין של יד ימין לא יודעת מה יד שמאל עושה, כי יצחק ארגז היה הממונה על רישום החברים. כל מי שמצטרף או עוזב עובר תחת ידו.

הוא חייך חיוך מלא טוב לב, ואני קיבלתי עליי את המשימה האחרונה בכפר כטובה אישית לו. היה לי גם מניע נסתר: תכננתי להתאבד. אמנם התכנון המקורי היה בכיוון של רעל או כדורי שינה, אבל אוסף כלי הנשק נראה לי כחלופה אפשרית למרות חוסר הניקיון שבדבר.

ללא כסף וללא עבודה, לא היה לי לאן ללכת. הורי, כל אחד מסיבותיו הוא, לא הסכימו לקבל אותי בבתייהם. ישבתי במחסן וניקיתי ושימנתי את כלי הנשק. תוך כדי כך התחלתי לרחוש להם אהבה רבה, ובעיקר לאחד מן העוזים שאותו יעדתי לקשור עם גורלי.

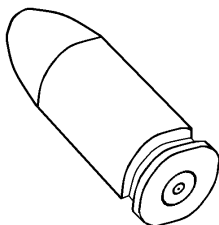
כל הלילה נדדה שנותי. כתבתי מספר מכתבי פרידה ובקשות מחילה ושרפתי את כולם. סמוך לעלות השחר ניגשתי למחסן ונטלתי את תת-המקלע המיועד. הלכתי לעבר הכיוון המשוער בו עמדה השמש לזרות. "התאבדות עם שחר", עלתה כותרת פסטורלית במוחי אשר בעוד דקות ספורות עתיד להפוך לעיסת בצק. תהיתי אם אשמע את צליל הירייה בטרם אחדל: אמנם מהירות הקליע גבוהה ממהירות הקול, אך במרחק כה קצר הפרש המהירויות זניח. אולם את מעופם הפתאומי של מאות הציפורים שייבהלו מן הרעש כבר לא אראה. "האם אראה את עצמי נופל?", תהיתי. נעמדתי על יד מבנה בלתי מוגדר, ספק סככת אריזה, ספק מוסך טרקטורים נטוש. סבבתי אותו ומצאתי בו קיר בהיר. עמדתי כשגבי אל השמש העולה ופני אל הקיר על מנת לראות את צלי ברגעי חיי האחרונים. צל גופי וצלו של תת המקלע היו ברורים וחדים. כרבע שעה עמדתי כך, נאבק עם אצבעי שעל ההדק. כל אותו זמן היה הקנה מכוון אל רקתי; כיוונתי אותו באמצעות הצל. זו לא הייתה חזרה על ההצגה המלודרמטית שהעליתי בכלא הצבאי כאשר חתכתי את פרק ידי במטרה למשוך את תשומת לב הסוהרים. אף שהיו לי הרבה סיבות לרחם על עצמי, אני לא זוכר שהייתי

עצוב באותו רגע. הפעם היה זה ניסיון אמיתי וכן לחלוטין להתגבר על דחף הקיום. אני הייתי בזמנית המבצע והקהל של הוצאתי להורג. הזעתי כפי שלא הזעתי מעולם, בוהק אור השמש שחזר מן הקיר סחרר אותי, העייפות כמעט הכריעה אותי, זיכרונות ילדות רחוקים הציפו אותי. אך אני הצלחתי לבסוף לסחוט את ההדק לכל אורך מסלולו. הצלחתי להתגבר על הדחף לחיות, אבל הכלי לא ירה. נשמעה נקישה – ותו לא. עוד לא עמדתי על כך שחיי ניתנו לי שוב במתנה. עדיין הייתי המוציא להורג המקצועי. הוצאתי את הכדור והבטתי בו. הוא היה נקור. החזרתי אותו אל ראש המחסנית. כוחי לא עמד לי לעבור הכול שוב. כיוונתי אל עץ אורן צעיר שצמח בסמוך ולחצתי על ההדק. שוב נקישה נבובה. הרגשתי כאילו מעלתי באמונו של יצחק ולא טיפלתי היטב בנשק. שוב חלצתי את הכדור מבית הבליעה, אך לא החזרתי אותו. שוב כיוונתי אל העץ. עכשיו יריתי את כל שאר הכדורים בצרור אחד ארוך. את כל שארית כוחי השקעתי בצרור הזה במעין עווית. היו בו כשלושים כדורים. שלושים פעם מות – וכדור עקר אחד, בודד ועלוב, עצר את כולם. מכל הכדורים במחסנית, היה זה הכדור העקר היחיד. כל ציפורי הסביבה חגגו במעופה המונית את הינצלותי ממוות. לא התעכבתי לבדוק את האורן הצעיר, אך נראה לי שהוא נגדע לחלוטין. תחושת חשיבות אינסופית מילאה אותי. כפי הנראה נועדתי למשהו מיוחד עד כדי כך שאפילו יד הגורל העיוור מערבת עצמה באורח פעיל לשמירה על חיי. וגם אם לא כן, אז פשוט נועדתי למות במקום אחר ובזמן אחר – מן הסתם בירושלים לעת זקנתי. רק לאחר שנים התחלתי לאמץ את המונח "השגחה עליונה" אף שמעולם לא נתפסתי לאמונה דתית.

"אתה בסדר?", שאל אותי יצחק כשהחזרתי לו את המפתחות. אותו טוב לב מאמש היה גם בחיוכו הבוקר, אך הפעם דימיתי לראות בו גם מבט של "אני יודע מה עשית". היום, ממרחק של זמן, ניראה לי כי "יד הגורל העיוור" הייתה לא אחרת מאשר ידו של יצחק שהכניסה את הכדור העקר אל ראש המחסנית במכוון או אולי פשוט כי זה היה הנוהל המקובל.

באותו יום חזרתי לירושלים. בית הורי עמד מושכר, וחלפו מספר חודשים עד שובי אליו כדי להפיח בו חיים חדשים. את הזמן הזה העברתי בביתו של ראובן, איש מיוחד במינו שנטל תחת חסותו צעירים חסרי בית והעסיק אותם במשימות ריגול וחבלה.

את הכדור העקר שהציל את חיי שמרתי הרבה זמן, עד שאיבדתי אותו במהלך נטישה חפוזה אחת.

מאירה

למאירה יש שכן חדש, שכן מוזר. מאירה מסתכלת עליו והוא נראה לה מצחיק מאד עם התסרוקת המשונה שלו ועם הזקן הג'נג'י, והיא שואלת אותו מתי הוא נולד. הוא עונה לה שהוא לא נולד בכלל, ורואה בפניה את סימני הספק. אבל כלל וכלל לא אכפת לו אם היא מאמינה. הוא רק אוהב לספר סיפורים. התפקיד שלו הוא להיות מספר הסיפורים של מאירה. "אז מה", שואלת מאירה, "אז איך נהיית?", והוא עונה לה שהוא תמיד היה. מאירה מתחילה לצחוק בליבה, אבל מתוך נימוס היא עושה פרצוף של כובד ראש ושואלת עוד שאלות ענייניות אחדות. הוא מרצה לה על גנטיקה מיוחדת, וטוען בשיא הרצינות כי אם ישתול בגינה, בין הפרחים, אצבע של אדם, וישקה ויזבל אותה, יצמח לו ילד שלם; וכשהילד יהיה גדול כמו בית בן שתי קומות, הוא יקצוץ לו את הרגלים וישים לו קביים, וכך יהיה לו משרת ענק שיבצע אלף משימות. מאירה מתלהבת מאד ומתנדבת לתרום את אגודלה.

מאירה עוד קטנה. היא נולדה אל תוך הכרך אשר צמח כמצבה למלחמת ששת הימים. הוריה באו לגור כאן כאשר עוד היו זוג מאושר. ילדיהם הראשונים

נולדו באביב, אבל מאירה נולדה בחורף. השפע הכלכלי שנפל על העיר, יחד עם אבק השפלה, פירד אותם מאד. ילדם האחרון נולד בתקופת מזל עקרב. אמה של מאירה מצאה לעצמה עיסוק במסחר מדלת לדלת, וגם על דלתי נקשה יותר מפעם אחת. לאט לאט היא הרחיבה את עיסוקיה אל מחוץ לעיר. באחת מנסיעות העסקים היא איבדה את ראשה וברחה עם ערבי עשיר – בנו של מישהו מכובד מאד בבית לחם. כמעט התגרשה כדי להתחתן עמו. הורידה למענו קילוגרמים מאחוריה וממותניה, וקיזזה בטונות של איפור על פניה. כל השכונה ידעה כי הפעם היא מאוהבת באמת. לבסוף חזרה שבורת לב אל בעלה והתפייסה עמו בלידת בן. מאירה אוהבת את השכן המוזר שלה, ומספרת לאמה את הסודות המיוחדים שהוא מגלה רק לה. אמה עונה לה שהוא משוגע; אבל בבוקר, כאשר מאירה בגן או בבית הספר, האם מזמינה אותו לכוס קפה ומבקשת שיספר גם לה סיפורים. הוא יודע לקרוא בכף היד ולנחש עתידות. הוא עובר מאצבע לאצבע ומגלה את כל הפינות האפלות של עברה, משים עצמו כאילו לא שמע את רכילות השכנים. הוא אומר לה שכאשר הייתה ענייה, ידעה הרבה אושר. "מה אעשה?", היא מתייפחת, "הימים ההם לא יחזרו עוד לעולם!"

בחזרה בבית הוריי. הבית מטונף והחצר מוזנחת. אבי נסע לו אל ארצות הים ללא כוונות רציניות לשוב. אמי נשאה לה בעל גמדי ונטמעה בתוך אישיותו. עברה לגור אצלו. כל הבית הינו כעת שלי. התחלתי לשקם את קשריי עם השכנים הוותיקים, הזוכרים אותי מן הימים בם הייתי מפייח את כבסיהם בעשן חומרי נפץ ופורץ חורים בגדרות האבן. הרבה לא נשתנה בשכונה: רק הילדים גדלו מעט, ובאו אחרים במקומם. המועדון השכונתי פשט צורתו הישנה ולבש דמות רכבת אבן עם חלונות דמויי בצל, שפונים צפונה תחת שיפנו מזרחה כראוי לצורתם; כעת הוא נקרא "מרכז קהילתי" או מתנ"ס במקום שמותיו הקודמים "בית הנוער" או "גן השעשועים". הפעילות המרכזית הנערכת בו הינה צפייה בטלוויזיה. בכל מוצאי שבת נערכת בו מסיבת ריקודים, וכבר שבועות רבים מושמע שם רק תקליט אחד מפאר שירתה הצווחנית של זמרת לועזית; וכשאינן מסיבה, בוקע קולה של אותה זמרת

מחלונות רבים אחרים בשכונה – שהרי בעידן הסטריאו שרוי הכול. אך פרט לדברים שוליים אלה, ממש לא השתנה מאום. אפילו החנווני זוכר אותי. בריכת מגדל המים גודרה גדר בגובה חמישה מטרים – מחשש הרעלת התושבים על ידי שוחרי עצמאות ושאר מחבלים. מבית החרושת לרעפים נותרו רק הריסות. הבאתי משם אי-אילו גרוטאות ולבנים שבורות, ושתלתים בגינתי בינות לשיחי הגרניון. טיפחתי מעט דשא ושיחי נוי ונטעתי מספר עצי פרי. כעת גזרתי על עצמי להמתין מספר שנים עד הקטיף.

שמתי לי כורסה בחזית הבית והתקנתי עצמי לישיבה ממושכת ולצפייה על ילדי השכנים. ממולי גרה מאירה; בת שש שנים, יפהייה צהובת שיער, נולדה בחנוכה, חג האור, שהעניק לה את שמה. על ידה גרות אורלי ושרה, אחיות, בנות שבע ושמונה, יפות גם הן. מן הצד השני של החצר יש ביכולתי להשקיף על עוד שלוש בנות חמד כאלה, אלא שנוחה לי הישיבה בכורסה בחזית הבית. על כן אני משדך את כולן אלה ומשדל אותן לשחק בחצרה של מאירה. אני מטפח את יחסי הריעות ביניהן באותה אהבה ומסירות בה אני מטפח את גינתי, מנסה לרפא באמצעותן את אבהותי ואהבתי ששכלו את מושאיהן בכפר. רגע אחד הן בנותיי ורגע אחר מאהבותיי. הן אוהבות לשמוע סיפורים. נשענות על זרועותיי ומחבקות את צווארי בחיבה מדומה, כמו משננות כבר מעתה את התפקיד שמייעד להן הטבע בעוד שנים, ובולעות הכול בעניין. אני מתעשת, מבקש מהן לצייר לי ציורים בצבעי פסטל, וכולן מתחרות ביניהן במרץ ובכישרון רב.

מאירה ישיבה בחצר ובכתה. אביה בצבא ואימה נסעה לעיסוקיה; אחיה הגדול הלך לשחק כדורגל ולא השאיר לה מפתח לבית. ליטפתי את ראשה ושיתפתי אותה בארוחת הצהרים שלי. לקחתי אותה לטייל ברחובות ושמרתי עליה מפני כל השודדים וחוטפי הילדים בעלי העיניים הבורקות. סיפרתי לה שפעם כבר מתתי, ומשום כך אני חי לנצח ואינני פוחד ממאום. היא הבינה ושאלה על דרקונים יורקי אש. עניתי לה שאין בטבע יצורים כאלה והיא שאלה איך אני יודע. ניסיתי כוחי באבולוציה דרוויניסטית ונכנעתי אל מול תבונתה של ילדה

בת שש שמוכנה לשתול את אגודלה בגינה כדי שזו תצמח לכדי איש ענק. "אם תראי דרקון יורק אש", אמרתי לה, "תדעי שיצורים כאלה קיימים. אבל כל עוד לא תראי כזה, אל תאמיני". נראה לי שבכך חתמתי את הדיון, כי היא עברה לנושאים אחרים.

ירדתי אל גיא בן הינום, אל התופת, כדי להעביר באש אהבתי את תינוקות מחשבותיי. אהבתי את מאירה. היא נולדה כאשר כבר מתה לי ירושלים. וכשעזבתי, עוד הייתה קטנה. בת שנה אחת. אבל היא זכרה אותי מן הסיפורים שסיפרתי לה. את אמי היא הכירה. את אבי לא. גם אני כבר לא הכרתי אותה. את ירושלים הנצורה לא ידעה ולא רצתה לדעת. אהבה לנסוע לים המלח וליריחו. אהבה פומלות. עמדתי במצפה אבו-טור הנטוש ופחדתי לרדת אל העמק. שני זיכרונות מרטטים שמרתי לי מן התקופה הקודמת: נוטר-דאם ואבו-טור. מגג מנזר נוטר-דאם יכולנו לצפות אל עבר שער שכם וכיפת הזהב בכמיהה. תמורת פיקדון תעודות זהות היינו מקבלים בהשאלה משקפות שדה גדולות שקירבו את החלום למרחק של נגיעה. באבו-טור הייתה גדר רשת שאם הייתי נוגע בה היו אצבעותיי שרירות בחוץ-לארץ. והיה בלב מין פחד קדוש. אמנם גם בגן החיות היה משהו; הייתה שם משקפת עם קוצב זמן שהיה מופעל על ידי מטבע. היה שם שלט: "ראה ארץ אויב בטלסקופ", אבל לא היה פחד. עכשיו פחדתי לרדת למטה, שמא יאבד לי עוד זיכרון. מאירה לא אהבה את ירושלים הנצורה. אני אהבתי את מאירה. ויתרתי לה וירדתי.

החורף של המלחמה

יהי חושך

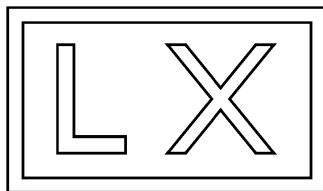
בפורים שאחרי מלחמת ששת הימים ירד בירושלים שלג כבד במיוחד. פעם אחת בעשרים שנה בערך מתכסה ירושלים בשמיכת לובן עבה שכזו. אחרי שכוסו הרחובות עד מעל לגובה הברכיים איימו אבות העיר כי דבר כזה לא יקרה עוד. הוכנו מפלסות מיוחדות למען פנות את השלג מיד עם הגיעו ארצה.

מעולם, קודם, לא הכריזה ירושלים מלחמה נגד השלג המתארח ברחובותיה. פעם בזמן רב מזומנת לנו מנוחה מרעש הכביש, ועכשיו גם אותה גוזלים מאיתנו.

בצפת יורד שלג כזה כל שנה, ועל החרמון – כמעט כל יום. גרתי בכפר על יד צפת וראיתי את החרמון מושלג מנובמבר עד אפריל. כשהודיעו ברדיו על שלג בירושלים, עלייתי לצפת כדי שלפחות מרחוק אוכל להשתתף בשמחה. צפת הינה עיר רחוקה, קטנה ורומנטית. כשיורד בה שלג היא נכנסת למצור ברצון, ואין אבותיה מכריזין הכרזות שחצניות בגנות הלובר. בצפת יש רחוב ששמו ירושלים, והוא הרחוב הכי ארוך בה. ובכלל – צפת היא כמו ירושלים כמעט מכל הבחינות. כאשר יורד בירושלים שלג, יורד שלג גם בצפת. הרבה זמן גרתי שם בכפר. יותר מדי; עד שרציתי למות. חלקתי שם בית עם אישה שלא אהבה שלג, ואני חדלתי לאהוב אותה. הייתה לנו בת קטנה. כעת היא בודאי גדולה, אבל איני רואה אותה כי היא בארץ רחוקה; נסעה לשם עם אמה. כשנשארת לבדי בבית בכפר, חשבתי שעלי למות. התברר לי שאולי טעיתי, ועל כן חזרתי לירושלים. לא שמחתי לחזור, כי לא היה לי לאן. מעט מאד דברים עודדו אותי, ואחד מהם היה המחשבה על השלג. אלא שהשלג היה עדיין רחוק. חזרתי לירושלים בספטמבר; והשלג, הלא, אמור לרדת רק בעוד חצי שנה כמעט.

אך השקט השתרר הפעם מוקדם מן הצפוי. הרבה מוקדם מן הצפוי. אי שם פרצה מלחמה, וכל הגברים נסעו להם לסיני ולחרמון. עתידים היו להתחיל לחזור רק בעיצומו של החורף, ובינתיים הותירו את ירושלים לי לבדי. אותי הצבא לא רוצה; וגם אילו רצה – לא הייתי הולך. במשך חצי שנה ניסו להפוך אותי לחייל. לבסוף נמאס להם ונמאס לי, ופוטרתי מכל החובות של שרות צבאי. עכשיו הייתה ירושלים שלי בלבד. נשות ירושלים, פחות צנועות משהאמנתי, אהבו רק אותי, ואני השתדלתי לאהוב מהן הרבה ככל האפשר. הלילות היו חשוכים להפליא, מפאת ההאפלה שהונהגה, וגפרור אחד, בודד, שהוצת בשטח הרחבה הנבנית של מלון הילטון, השרה אור על כל שכונת הפחים.

במלון הילטון שמאחורי בנייני האומה שכן פעם הלגיון הרומאי העשירי, בפיקודו של טיטוס ועוד שרי צבא שהתחלפו במהלך עשרות שנים. אם היו הרומאים באים גם היום, היה כל חייל מקבל חדר עם אמבטיה, וכל קצין היה מקבל חדר כפול. אך בזמן הרומאים לא שכן המלון במבנהו הנוכחי, אלא היה מפוזר בכל השטח. הרומאים חנו שם הרבה זמן, וכשאחי ואני היינו קטנים נהגנו לבוא לעתים לחטט בשדה ולמצוא בו כותרות עמודים, חותמות מוטבעות על שברי רעפים, כדי חרס, מטבעות ואבני פסיפס. בין יתר החרסים מצאנו רעף שלם מוטבע בחותמת נדירה כל כך, שפרופסור מן האוניברסיטה העברית הציע לנו כל מה שנבקש תמורתה.

יפה היפה

לאחר מספר שבועות הפסיקו את ההאפלה, אבל עדיין היה שקט. האוטובוסים פסקו מנסיעתם בשעה עשר בערב ובתי הקפה נסגרו בשעה תשע. ירושלים שבה לתחייה קצרה. וכך החל החורף. הייתה לי אז חברה שקראו לה יפה. תמיד ישנה "טובה" שהיא רעה, "שמחה" שהיא עצובה, "איילת" שהיא מגושמת ו"יפה" שהיא מכוערת. אבל לה קראו "יפה" והיא באמת הייתה יפה. בתחילה באה לשכור חדר בביתי. השכרתי לה את חדרי האהוב עליי ביותר. מיד השכרתי לה גם את מיטתי וגופי, ותכף אחר כך גם את נשמתי. לקחתי אותה אל מקומות שאהבתי, והיא לקחה אותי לקנות שמלות ערביות בעיר העתיקה. אהבה לעשן חשיש, ואני לא אהבתי לעשן שום דבר. היא למדה והכירה כל מבוא וכל סמטא בעיר העתיקה, אך את ההרים והגאיות שממערב לעיר לא רצתה לדעת. זמן קצר בטרם נפרדה ממני, ניסיתי לחבב עליה את האזור שמסביב לכביש שבין ירושלים ומוצא:

"מקור קדום מספר על פרעה מרנפתח שעלה ממצרים צפונה, לפני למעלה משלושת אלפי שנים, ירד מאחורי תחנות הדלק בכניסה לירושלים, מצא שם מעין וקרא אותו על שמו. השם 'מרנפתח' שובש מעט במשך הדורות, ונהפך ל'ליפתא'. כמו כל מקומות הישוב בארץ שועברה גם ליפתא, ושמה בישראל – מי נפתוח. גם בספר יהושע מסופר על מי נפתוח שהיה על גבול נחלת שבט בנימין. מאז לא פסק ישוב במקום עד ימינו, ובין החורבות ושיחי הצבר אפשר לזהות קיר אחד שבנייתו צלבנית. עד קום המדינה גרו במקום ערבים, שהיום אין להם שם של 'ערבים טובים' – מפני שהיו מחבלים ופורעים ביהודי ירושלים. למען האמת – לא כולם; פעם זממו תושבי ליפתא לעלות על יהודי רוממה ולפרוע בהם. הם רקמו תכניות כל הלילה עד שבאו הערבים תושבי ליפתא-עלית (רוממה המורחבת דהיום) ואמרו להם: "רק על גופותינו המתות!". כשפרצה המדינה ברחו משם הערבים, מפני שפחדו כי גורלם יהיה כגורל דיר-יאסין וקולונייה. הבתים הריקים שהותירו, שימשו למגורי פליטים יהודים שפוגו משכונת ימין-משה מחמת צליפות הלגיון הירדני. במרוצת השנים שעברו מתש"ח עד תשל"ז צמח במקום מרכז עבריינות גדול. הסיבה לכך נעוצה בדרך הגישה הקשה לכפר, שבודדה אותו מן העיר, והקשתה על החוק להגיע אליו. עד היום עוד רואים שם שלדי אופנועים גנובים. אחר הדברים האלה באו עובדי מנהל מקרקעי ישראל ונקבו חורים בגגות הבתים, כדי שלא יעלה על דעתו של מישהו להתיישב שם, חס וחלילה. במשך היום ניראה המקום כעיר רפאים. אפשר להיכנס אל תוך הבתים, לחוש את העזובה ולהרגיש בדידות איומה, שאפילו כל הכתובות שקשקשו מטיילים על הקירות אינן יכולות להפיסה. על יד המעין רשם אלמוני את הכתובת "מוות למחבלים" (זכר לתקופת 'הפנקס פתוח והיד רושמת' של ערב מלחמת ששת הימים) ובתוך הבתים יש כתובות מסוג 'מכבי עיר גנים לאלופות ליגה ד'. אחרי שפוגו משם מפוני ימין משה ניסו הרבה אנשים לשפץ להם בתים. על כתליהם של הרבה בתים בדרך מן המעין בואכה צפונה רשומה הכתובת 'נתפס על ידי ...'. אולם כמעט אף בית לא שופץ מעבר לשלב של כתיבת הכתובת. שקט כאן כל כך, מפחיד ומרעיד את העצמות. מי שינסה לרדת בלילה וללכת בין הבתים,

מובטח לו שיחטוף שבץ לב כשיבהיל חוגלות משנתן וישמע, ללא אזהרה מוקדמת, את משק כנפיהן הרועם בעלטת הרפאים. לפעמים מגיע שמה איזה נביא או נזיר, המתנייב באחת החורבות עם חית מחמד (נחמן פרקש, מלך הבריות מן הכלא, הביא נמר). גם בית קברות יש בליפתא, שעדיין לא חולל כדוגמת אלה של מלחה וסטאף. שודדי הקברים, בני ציוויליזציה המה, וכמו כל איש מתורבת עצלים הם מלכתת רגליהם אל עבר עצמות עבשות ותכשיטי זכוכית. על יד בית הקברות עובר כל יום עדר קטן של עזים וכבשים, ומתמזג עם הנוף השקט של סלעים ושיחים. וכן הלאה וכן הלאה וכן הלאה'..."

הרצאותי המלומדות לא הרשימו אותה. את ליפתא היא לא אהבה. חסד עשתה עימדי בכך שבכלל באה איתי. ומה כן אהבה? אהבה את הפירות שקטפנו במטעי עמק הארזים; אהבה את הישיבה והזלילה בפונדק מוצא. טובה כפולה ומכופלת הואילה לעשות עמי כשניאותה לעלות הביתה דרך מעלה דומאים המשתרע בין מוצא לגבעת שאול.

בתקופת חומרי הנפץ ירדתי עם חבר אל עמק הארזים. היינו חמושים ברובי-אוויר. יעדנו היה צריף ששימש חברה שעסקה שם בעבודות עפר. פגש אותנו שומר ערבי שחשד בנו ושאל למעשינו. ענינו לו שאנו מטיילים ורוצים להגיע לבית-איקסה. כדי להרגיע אותנו, נתנו לו לירות ברובים שלנו ולהתחרות בנו בקליעה. אחר כך, כשהוא לא ראה, פרצנו לצריף ושדדנו מכל הבא ליד: נפצים, חומרי נפץ, סוללות, מכשירים... למחרת ירדנו דרך מעלה רומאים לכיוון מוצא, ובידינו, בנוסף לרובים, תיק ובו סוללה ונפצים מן השלל של יום אתמול. מן הסתם התכוונו לבצע ניסויים שמטרתם העיקרית היא לבחון את הקשר בין האיום על קרום התוף ומידת העליצות. בפונדק מוצא ראה אותנו מאן-דהו ושאל אם "במקרה" היינו בסביבות המטעים ביום הקודם. האיש היה, מסתבר, קצין בטחון. החומר המרשיע היה בטווח הושטת יד ממנו. נקל לשער מה עבר עלינו באותו רגע. עניתי לו "כן. למה?" וקימטתי את מצחי ברצינות; ברור היה כי השומר דיווח לו עלינו, ואכן כך היה. "הייתה פריצה", ענה האיש. "מה גנבו?", שאלתי, "פירות?". "גרוע מכך", ענה, "נפצים!". חברי סיפר לו מיד, בלי שנתבקש, כי בטיולנו ביום הקודם התיידדנו עם השומר ואחר שמנו פנינו

לבית-איקסה, אך טעינו בדרך והגענו למוצא. "לא ראינו אף אחד חשוד", סיים. בפנינו, פני בני טובים, הועד בנו כי אך אמת דיברנו, וכי מאד רצינו לסייע לו. מקץ ימים אחדים בישר לי חברי הלז כי את הנפצים זרק לבאר בדיר יאסין. רתחת: הרי היה צריך להיוועץ בי קודם למעשה נמהר שכזה; הלא מחציתם שייכת לי! הוא שכנע אותי כי כך מוטב, כדי לא להסתכן בהחזקתם ולהסתבך בפלילים. אחרי כמה חודשים נודע לי כי הוא רימה אותי ולא זרקם אלא סחר בהם. לך תסמוך על חברים לנשק.

הסיפורים רק עוררו ביפה סלידה עמוקה. במקום להשתתף בזיכרונות של סוף ילדות, טענה כי אני אדם קל דעת וראתה בי רק את הצד העברייני שממנו סלדה. אחר כך הלכה לגור עם בחור שחזר מן המלחמה, והתברר כי בכל הזמן הזה שחלקה איתי חיים ומיטה היא שמרה לו אמונים. הוא אמר שהוא סולח לי. הוא סולח לי את נתח הבשר שהוא קורע ממני. ביכיתי אותה ארבעה חודשים; על כל יום של שהייה, יום של בכייה.

קינח

סיפרתי למאירה שהשלג הוא הקצפת של החורף, שאוכלים רק אחרי שרוב החורף כבר נגמר. בכלל, החורף הוא כמו סעודה גדולה: קודם צריך לנקות את כלי האוכל מאבק הקיץ; העננים מכסים את השמים בקצף של סבון, הרוח משפשפת הכול היטב היטב, והגשם שוטף. אחרי הגשם הראשון יש הפסקה של שלושה שבועות, עד התחלת חודש כסלו. אז מקבלים מנה ראשונה: מרק גשם עם פטריות. בחודש טבת אוכלים פתיתי ברד ברוטב גשם ושותים קשת בענן. בכל אמצע חודש מפזר הירח עננים מסביבו ומקיף את עצמו בטבעת. לפני שהחורף נגמר אנחנו מקבלים גם שלג לקינח.

הר העורבים והרוחות

בטרם מדינה

אבי חזר פתאום. הוא שוטט לו בניכר כמה שנים טובות ושמונות, עד כי געגועיו הכריעוהו. אמנם פעם אחת בא לביקור לאחר כיבוש העיר המזרחית, אולם לא יכול היה להאריך שהותו מעבר לשבועות ספורים. בשנים שלפני קום המדינה ומלחמת העצמאות היו לו ידידי נפש מקרב בני ליפתא עלית. אחרי מלחמת ששת הימים בא לערוך מעין איחוד משפחות. באותה הזדמנות גם נתן לאמי גט פיטורים, ונסע שוב לארצותיו. עכשיו חזר עשיר ויפה, ועל זרועו תלויה לו "שיקסה" כחולת עיניים וזהובת שיער. פיניתי להם שני חדרים עד שימצאו להם סידור של קבע. לקחנו את ידידתו לטיולים בירושלים ובכל הארץ. היא התלהבה מן הגליל ומן הכנסיות של העיר העתיקה. אחרי כן התגיירה. בזמן הגיור לקחה להיטבל במקווה. היא נתבהלה פתאום וצעקה: "ג'יזוס קרייסט! ד"י אר גואינג טו דראון מ!", שתרגומו: "ישוע המשיח! הם עומדים להטביעני!". היא נהייתה פתאום שומרת מצוות, ולא יכלה עוד לחיות עימנו. נפרדנו ממנה בידידות ואבי שב למסעותיו בעולם.

לפני שנים רבות סיפר לי אבי כי בצעירותו יצא לטייל עם בני כיתתו בואדי קלט והתנפלו עליהם שודדים, כבלו את ידי המורה ונטלו מכל תלמיד כמתת ידו הנדיבה. אבי תרם להילולה את שעונו. משנפתחה בפנינו הדרך ליריחו ביקשתי ליטול על עצמי לתקן מה שהחסיר אבי בטיול ההיסטורי ההוא. אולם כל ניסיונותיי להגיע ליריחו בהליכה הסתיימו בהר הצופים או בהר הזיתים. בהר הזיתים הגעתי לכפר חביב, ואחד התושבים הזמין אותי לביתו והיסב עמי לשולחן על כוס תה עם נענע עם כל בני משפחתו שבאו לזון עיניהם בי, היצור שנפל מכושב לכת אחר. שאלתי מהי הדרך הקצרה ביותר ליריחו ומשהוברר להם ששאלתי שאלה ומשהובנה להם שאלתי ומשהצליחו להתגבר על האכזבה שבהיותי בן אנוש, נענית כי מסוכן לנער רך בשנים, כמוני, לילך לבדו בדרך

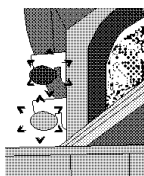
חתחתים שכזו. משדוכאו ניסיונותיי לדובב את המשפחה, חזרתי העירה דרך הכפר א-טור, ושם פגעו בי ילדים שידו בי אבנים וצעקו בצהלה "יאהוד".

בפעם אחרת יצאתי עם החבר לנשק (זה שסחר בנפצים מאחורי גבי). מצוידים היינו בכל טוב למסע בן שבוע לפחות: פנסים, מימיות, שקי שינה, תרמילים ממולאים מזון, ואקדח – מעשה ידי להתפאר. את האקדח בניתי ממנגנון הנוקר של רימון יד ומצינורית אלומיניום, וייעדתי אותו לירות כדורי טוטו. החבר היה עייף מאד, ובצהרים, כשהגענו להר הצופים, פרשנו לחניית לילה בבית עזוב על צלע ההר. הבית הלהיב אותנו מאד. זהו בית בן שלוש וחצי קומות, מוקף חורשת אורנים ובאר בחצרו, צלחות חרסינה צבעוניות קבועות בתקרה כבסיסים לנברשות, חמישה גרמי מדרגות, נוף נהדר, גללי צאן וצחנה למכביר, והעיקר – עזובה. ליריחו כבר לא הגענו. האקדח הכזיב מעט, וכבר בניסיון הירי הראשון נשבר הנוקר מהדף הירייה ופצע את אצבעי; תרמיל הכדור ניתז אחורה וסרט את סנטרי, ונותרנו ללא נשק. בלילה חלמנו על עתיד ורוד, ובבוקר עלינו לבקר את בנייני האוניברסיטה.

רוח קרה וחזקה נשבה, ומאז נקרא הר הצופים בפינו לעולמים בשם "הר הרוחות". גם עורבים היו שם בשפע. קראתי אליהם בשפתם – "קרעע, קרעע, קרעעעעל", והם נתפרדו לשתי להקות: הלהקה האחת, כנראה הצעירים שבחבורה, נסה אל צמרות העצים, והלהקה השנייה חגה סביבי בסקרנות מאימת. הועלתה אז הצעה לכנות את ההר גם בשם "הר העורבים", אך חברי קינאו בי על הצלחתי התקשורתית ודחה הצעה זו בכל תוקף. הוא העלה טיעון ביורוקראטי כי די בשם אחד על מנת לזהות מקום, ואין צורך בכפילויות. הבית בו חנינו בלילה עדיין עומד בתוך חורשת האורנים שלו. בדידותו טרם חוללה, הגם שבמרחק לא רב ממנו מתחוללת בניה קדחתנית של קמפוס האוניברסיטה המחודש.

את הר הצופים הכרתי הרבה לפני שהתוודעתי אליו. אמי הייתה מספרת לי על הלילות שעשתה בבית החולים הדסה כטכנאית רנטגן, ועל השנה בה למדה רפואה באוניברסיטה. אבי סיפר היאך עמד על הר הצופים וראה את שיירת

האמבולנסים נופלת בידי הפורעים, והיאך חולץ מן ההר בשיירה האחרונה שירדה ממנו. היה לי טלסקופ שקנה לי אבי באחת מנסיעותיו. הייתי עומד על גג בריכת המים ברוממה, משקיף אל המזרח ורואה את הבניינים שעל הר הצופים, את הכנסייה של בית הקברות הצבאי האנגלי ואת חורשת הגבעה הצרפתית. מפעם לפעם הייתי רואה איתות מגגו של מגדל שנלר. היו אלה שתי מנורות, אדומה ולבנה, שהיו נדלקות לסירוגין בקצב של אחת לשנייה למשך דקות ארוכות.

היה לי קרוב משפחה שעשה כמה פעמים שרות מילואים על הר הצופים. הוא הסביר לי כי האיתות מעל מגדל שנלר נועד לספר לאנשים שעל ההר כי עומדת להגיע שיירה של נשק. הנשק, כך סיפר, היה נטען על גבי חמורים ומועלה אל החורשה שבין אוגוסטה-ויקטוריה ושטח המובלעת. פעם אחת נתגלו מבריחי הנשק על ידי הלגיונרים הירדנים ופרצה תקרית בה נהרגו כמה מן המבריחים. כמעט למחרת מלחמת ששת הימים עליתי לבקר את ההר. הרגשתי כאילו שלי הוא מימים ימימה, וכי נהירה לי בו כל פינה. בבנין הארכיאולוגיה הייתה כתובת בצבע על אחד הקירות: "זוהי תערוכת הנשק של הר הצופים! אל תשאל איך הגיע לכאן!". מתחת לכתובת היו מצוירים כלי נשק רבים ומגוונים. אחר הסתכלתי מערבה וראיתי את כל ירושלים כפי שמעולם לא ראיתה קודם. כל העיר הייתה פרושה על ההר שמנגד, ומן ההר שלי הייתה לי שליטה מוחלטת על הכול. אהבתי את הר הצופים אז, בדלותו המפוארת, ואהבתי אותו גם אחר כך, בפארו הדל. לאחר שנים התקבלתי ללימודים באוניברסיטה, וכשבאתי להרשמה נפעמתי. לא היה זכר להר שהכרתי. הוא היה כולו בנוי ונבנה, והבניה החדשה הייתה מודרנית – מלאכותית ומואצת – כלל וכלל לא כמו הבניינים הישנים, הספורים, שהצטיירו לי בדמות טירות עתיקות ושלוות. בימים הקדומים אהבתי את ההר משום שהיה שלי. אחר כך אהבתי את הלימודים באוניברסיטה. היום לא נותר לי מאום מאהבותי אלה.

המוקש

יש קו אוטובוס המחבר את השכונה שלי עם הר הצופים. דרכו עוברת בשטח ההפקר שבין עמדות הלגיון הירדני וצבא ההגנה לישראל. התחנה השנייה בשכונת רמת אשכול ניצבת בדיוק במקום בו עלינו על מוקש.

בתקופת ההתרוצצות בשדות הלכתי לפרק מוקשים בגבעת התחמושת. ירדתי מן העמדות אל שדה הטרשים, דרך מקום משכבן של גוויות הלגיונרים המצחינות, דרך פרצה בגדר שנמתחו עליה שלטי "זהירות מוקשים", ומצאתי מוקשים. היו לי בחולצה כיסים רחבים מאד שתפרה לי אמי במיוחד למשימות אספנות. את מוקשי הנעל פירקתי ונצרתי והקפדתי לשים מוקשים בכיס ימין ונפצים בכיס שמאל. את המוקשים נגד רכב לא יכולתי לקחת, כי היו גדולים מדי. מהם לקחתי רק את המרעומים והנפצים. בשבת שלאחר מכן נילוהו אלי אחי. אין הוא מבוגר ממני בהרבה שנים, אך באותה תקופה היה הוא כבר גבר צעיר ואני עוד ילד. בדיוק באותה שבת באו הרבה בחורי ישיבה חרדים לבקר את הגבעה. שניים מהם צעקו אלינו "אסור להיות שם"! ענינו להם שהכול בסדר, שלא ידאגו לנו; וכדי לשכנע אותם בביטחוננו, הציע להם אחי כי ירדו גם הם. משונה; לפעמים מקרה הקדוש ברוך הוא אומץ לב לפחדנים, ואלה יורדים לעשות מעשי איוולת. שמותיהם היו אליהו ואלימלך, שני אברכים יפים ומצוינים שביקשו כנראה לטעום – ולו רק פעם אחת – טעמו של חטא. ירדנו ארבעתנו אל שדה המוקשים. הגענו אל מוקש גדול נגד רכב שפרקתי בפעם הקודמת שהייתי שם. נעמדו להם שם שניהם וצפו בחרדה במעשה הפירוק. אחי נטל מעט חומר נפץ ושלף מכיסו קופסת גפרורים. הוציא גפרור ועמד להציתו; רצה להבעיר את חומר הנפץ. פתאום נעצר ואמר – ספק בצחוק, ספק ברצינות – "לא! אסור! שבת היום!". אבל אלימלך עודד אותו: "אל תדאג! זה בסדר", אך ליתר בטחון צעד אחורנית. ואז החשיך הכול. היה פיצוץ. עיני נסתמאו מן ההדף ואזני נחרשו. אלימלך דרך על מוקש. אחרי שנייה כבר ראיתי בעין אחת ושמעתי באוזן אחת. אלימלך צעק "איי! איי!" וניסה לרוץ מן

המקום. אבל רגלו האחת הייתה קטועה בקרסול, ובמקום כף רגל נשתלחו עצמות מרוסקות וצינורות. הדם שטף מהם כמו מי-סודה מתוך סיפון, ודימית לראות גם בועות תוססות. הוא ניסה לרוץ, אבל עוד לא היה מודע לחסרונה של כף רגלו. הוא דרך באוויר כמו אדם שירד במדרגות ונשתכח ממנו קיומה של מדרגה. הוא נפל והחל מתייפת. השארנו את אליהו שיטפל בו, ורצנו להזעיק עזרה. למחרת הופיעו כותרות בעיתונים: "ארבעה בחורי ישיבה עלו על מוקש". גם את שמותינו שיבשו, ובכלל – אל תאמין למה שכתוב בעיתון.

אלימלך הופיע אצלי פתאום אחרי שמונה שנים. מהלך לו על רגל עץ בא לתבוע את משרד הביטחון על רשלנות. הבטיח לי כי אם אעיד בבית המשפט כי לא היו שם שלטים המזהירים על מוקשים, ייתן לי הרבה כסף – עשרה אחוז ממה שתשלם לו המדינה. עם הבטחת השוחד בכיסי הלכתי איתו אל עורך הדין שלו, וזה שמע אותי אומר כי לא זכור לי שהיו שם שלטים. מן הסתם אף הקליט אותי בחשאי. אחרי מספר שבועות קראתי בעיתון כי משרד הביטחון התפשר אתו ושילם לו הון עתק. כסף אמיתי לא קיבלתי ממנו, אף לא אגורה, אך נחסכה ממני עדות שקר בבית המשפט. לימים הסתבך עורך הדין בשערורייה שהסעירה את הארץ, סרח ואיבד את רישיונו לשנים רבות.

עכשיו יושב שם בשדה המוקשים בנין של בית ספר תיכון. זה בית הספר שבוגריו מרבים היום ליפול במערכות ישראל, ושבסמוך לו נפגע אוטובוס בפעילות חבלנית. עמוד תחנת האוטובוס נשתל בדיוק במכתש שכרה המוקש של אלימלך, וכל השטח סלול ומשתרע בינות לבתי השכונה החדשה. באחד הבקרים, באוטובוס בדרך לאוניברסיטה, התיישבתי על יד איש גס רוח. הוא ישב על שלושת רבעי ספסל ואילץ אותי להטות את גווי הצידה בזווית חדה שהכאיבה לי מאד. כשהגענו אל תחנת המוקש, החליט פתאום לרדת והחל דוחק עצמו החוצה ללא התרעה מוקדמת. הכעס שרחשתי לו באותו רגע נתערבב עם זיכרון המוקש, והחזיר את הפיצוץ אל התחנה. כשירד מן האוטובוס נשפכו לו מכיסו כעשרים מטבעות שמיעוטן התפזר על המדרכה ועל הכביש ורובן נותר באוטובוס לשמחתם של המלקטים. מאז אותו יום

השתדלתי לא לנסוע יותר בקו האוטובוס הזה, וכל בוקר וערב עשיתי את דרכי אל ההר וממנו בהליכה. לפעמים הייתה מקדמת את פני מקהלה של ילדים ערבים בקריאה "כיף חאלכ?", ובמקומות בם הייתי מלקט רימוני יד, מוקשים ושאר אביזרי מלחמה, רועים היום עדרי עזים וכבשים.

מבט ממזרח

דרכי אל הר הצופים עוברת היום דרך נופים שאינם קשורים לתקופת האשליות וחומרי הנפץ. את התאווה לחומרי נפץ הורשתי, כנראה, לבני בן החמש שמבקש ממני שאכין לו פצצות לפוצץ בהן את הגן בו הוא מעביר את ימיו. אני כבר לא גר בשכונה שלי. אני כבר לא גר בירושלים. אני גר במקום שהינו ספק עיר, ספק פרוור של ירושלים, במרומי הר הצופה על דרך יריחו בשכנות לשרידי מנזר מן התקופה הרומאית. השיקול לעזוב את ירושלים היה, אמנם, כלכלי, אבל מצאתי קסם בריחוק מן הכרך הסואן הזה שמסיבות היסטוריות בלבד נושא את השם ירושלים. מן החלון המערבי בדירתי החדשה ננעץ בעיני המגדל החדש של הר הצופים.

גשרים

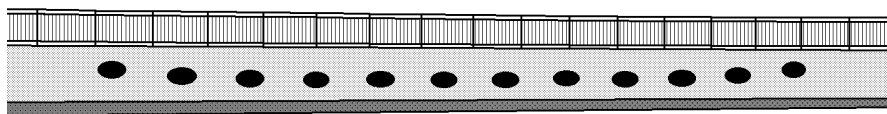
הגשר הפרטי שלי

כמעט שלושים שנה מלאו לרגע רב ההוד שהוא שקדם להתפכחות. האיש שהערצתי, אשר מקובל עליי כי הביא את המלחמה המפוארת ההיא ומבצעים יפים נוספים, נרצח, ובמותו הביא את הפרק המרשים מכולם – את טקס הלווייתו בו השתתפו למעלה משמונים ראשי מדינות ונציגיהן. בטרם נרצח, בעת כהונתו הזמנית כשר הפנים, עוד הספיק לחתום על צו המורה לסלול כביש רב מסלולי העובר על יד ביתי הנוכחי. שנה קודם לכן עוד גרתי בביתי הישן. כאשר עבר על השכונה גל התחרדות עצום, נמצאה לי הזדמנות למכור את הבית במחיר טוב ולהימלט אל אחד מרחובותיה היותר שקטים של שכונה במערב העיר. אלא שעדיין לא נמצאתי זכאי לשלווה. רק הגעתי הנה, וכבר החל להיסלל כאן כביש.

היום כבר יותר קל לי להודות בקלוני: אל נפשי התגנבו כמה סממני עבריינות. מנגנוני המוקשים שפירקתי היו עבורי לא רק חידות מלאות אתגר, אלא קריאת תיגר על כל ממצאי המנגנונים מאז ומעולם; וכאשר עבדתי במערכת מחשב גדולה, אך טבעי היה לי לפענח את הקודים הסודיים של מנגנוני ההגנה השונים ולפרוץ אותם. במרכול השכונתי הופעלו עגלות עם ערבון מטבע: העגלה קשורה למעגן כלשהו וכדי להשתמש בה יש לתחוב מטבע לחריץ במנעול העגינה ולשחרר אותה; ועל מנת לזכות שוב במטבע יש לטרוח ולהחזיר אותה אל המעגן. הטעם בהפעלת מערך עגלות הערבון הוא קיום מאגר זמין ומסודר של עגלות והעברת נטל השמירה על המאגר הזה מעובדי המרכול אל כתפי הלקוחות. בשווי הנומינלי של הערבון, מטבע בן חמישה שקלים חדשים, אפשר היה לפני כמעט שלושים שנה לקנות דירה בת ארבעה חדרים בשכונה החדשה שנבנתה אז מול אתר המוקש. למרות שחמישים אלף לירות כבר אינם נחשבים הון עתק, עדיין יש בכוחם להשליט סדר בקרב העגלות המתפרעות ברציפי החניה ובכל הרחובות הסמוכים. לי אין מכונית (אפילו לא רישיון נהיגה, זכר לחילוקי הדעות שנתגלעו ביני לבין שלטונות הצבא) והפעלת עגלות הערבון התקבלה אצלי כדבר חיובי עד מאד: כעת יש ביכולתי ליטול עגלה מלאת מצרכים ולגלגלה עד ביתי בלא שאצטרך להפקיד מסמכים מסגירים בידי של השוער. דא עקה, שאפילו מטבעות בני חמישה

שקלים חדשים עשויים להצטבר לרכוש גדול. כבר עם העגלה הראשונה שגלגלתי הביתה מצאתי אופן חדש לכיפוף תיל של אטב, שיש בו כדי להוות תחליף מושלם לצורך בגלגולה של העגלה במעלה הרחובות על מנת לפדות את המטבע. לקראת ל"ג בעומר, החג הלאומי של עגלות הסופרמרקט, אוכל להציף את השכונה בעגלות במצב מצוין.

לפני עשרים שנה נידבתי את כישרוני לפריצת מנעולים לשרותו של איזשהו אידיאליסט בן העדה החרדית. אותו אדם עסק אז בפעילות שהיו בה הרבה מרכיבים בלתי חוקיים, כגון פריצה, הטרדה, גרימת נזק לרכוש ושאר מרעין בישין שהופעלו למען מטרה טובה: הרחקת נשמות ילדי ישראל הטהורות מהשפעותיהם המזיקות של המטיפים לעכו"ם ושאר עבודה זרה. באותה תקופה הוצת בניין הכנסייה הבפטיסטית ברחוב נרקיס, ואף שאני לא הייתי מעורב בהצתה ההיא, קשה לי שלא לקשר בינה לבין פעילותו של אותו אידיאליסט. עשרים שנה לאחר מכן, בעוד אני מבטל זמני בפריצת מנעולי עגלות סופרמרקט, התקדם האיש ההוא ונעשה אישיות פוליטית רמת מעלה. רצה הגורל ואני נזקקתי פתע לשירותיו. ליד ביתי הנוכחי החלו עבודות סלילת כביש רחב ידיים בתקציב עצום. כצפוי בשכונה ותיקה ושקטה כמו זו שלי, קמה צעקה גדולה על ערכי טבע שנשדדו ועל ירידת ערך נכסי דלא נידי. אותי הטריד מאד חיסולו של השביל שיצא מסמוך לביתי אל קמפוס האוניברסיטה בגבעת רם ומסלולו נחתך באכזריות על ידי תוואי הכביש החדש. כזכור, אין בבעלותי מכונית, ודרך בת ארבע דקות נתארכה לי פתאום כדי רבע שעה ויותר. נסער וכועס כתבתי אל האידיאליסט ההוא על נחיצותו של גשר שימלא את מקומו של השביל השדוד, ובין היתר הזכרתי לו כאילו בדרך אגב את עברנו הפלילי המשותף. הימים נקפו והיו לשבועות ולחודשים. מקץ חצי שנה לכתובת המכתב הופיע בשכונה האדריכל המתכנן את סביבות הכביש וערך לתושביה סיור. בין נדנדה לארגז חול הוא הצביע על יסודותיו של גשר להולכי רגל הממוקם בדיוק בתחילתו של מה שהיה השביל שלי, ואמר: "הגשר הזה הינו מיותר לחלוטין ואין לי שמץ של מושג למה החליטה הוועדה להקימו ומדוע דווקא כאן, אך הוועדה החליטה וכאן הוא יקום".

כמו כל אתר בנוי יקבל גם הגשר על עצמו להנציח שם של מישהו שתרום ממון או זכה להיות קרוב משפחה של תורם ממון, אבל בעיני תמיד ישא הגשר הזה את שמי, בהיותי יוזמו האמיתי.

עגלות סופרמרקט חדשות למהדרין יובילו עליו כבר בשלהי האביב הקרוב עצים לבעירה מצדו האחד של העמק אל צדו השני, ואני אשקיף עליהם בעונג וסיפוק מן המרפסת שלי. אפילו זקן עבות החלטתי לגדל לצורך השוואת התמונה והתאמתה לגודל החזון. אם ארצה חזק מספיק אין זו אגדה.

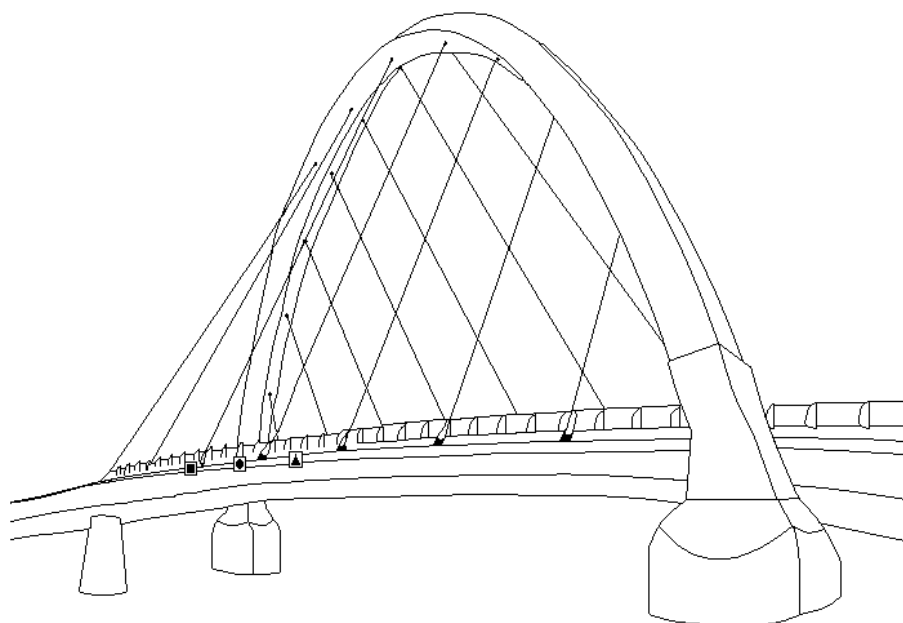
בלבי ברכתי את האידיאליסט ההוא בכל טוב, ולימים הוא אף נבחר לתפקיד בכיר ביותר בראשות העיר.

אולי התערב גורם שמימי לשמח אותי, ואולי פשוט השם שבחרה לי אמי הוא די נפוץ – החברה שזכתה במכרז לתחזוק הגשר אכן נשאה את שמי. שני שלטים גדולים שנתלו על מעקה הגשר אישרו זאת – "יובל י". גרתי בשכונה ההיא חמש שנים נוספות ובכל הזדמנות סיפרתי לכל אוזן שנקרתה בדרכי כי זה הגשר הפרטי שלי. ביום מר ונמהר הוסרו השלטים ואני עזבתי את ירושלים ואת הארץ בכלל.

הגשר על הנהר קלייד

מזה כעשר שנים אני גר בסקוטלנד, ארץ אירופאית חביבה. בהיעדרי, ממשיכה ירושלים להיבנות ולהישחת. ראש העירייה נעשה ראש ממשלה וכעת הוא צפוי לעמוד לדין על פרשת שחיתות. מי שהיה אז סגנו, נעשה בעצמו ראש העירייה (בברכתי) וגם הוא צפוי לעמוד לדין על אותה פרשת שחיתות או פרשה אחרת. לי לא עומדת זכות לשפוט אותם, כי גם אני מושחת ועברייני (אמנם זעיר, אך עברייני הוא עברייני בכל קנה מידה). לא נזילות המוסר בין בני אדם היא זו שמעציבה אותי אלא הכיעור שנופל בעטיה על העיר. על המבצר המכוער הענק הצופה על עמק הצבאים, אשר הקמתו אופשרה עקב פרשת שחיתות מן הגדולות שפקדו את ירושלים ואת המדינה בכלל, למדתי רק מן האינטרנט – הגשר הגדול ביותר עליי אדמות. באופן הזה התוודעתי גם לרכבת הקלה ולגשר המיתרים. לא זכיתי לראותם במו עיני ואינני סבור שאני רוצה לחזות בהם. טוב לי לזכור את ירושלים של ילדותי ואני חושש כי הזיכרון הזה ייפגע. מדי פעם אני מבטיח לעצמי לבוא לבקר, מבטיח אך לא מקיים. הריחוק הגיאוגרפי מגן עלי.

אירופה היא יבשת משופעת במים. את העיר בה אני גר היום חוצה נהר אחד גדול ולפחות שני נהרות קטנים וגשרים עליהם למכביר. היא משופעת גם באגמים ובאגמונים רבים. ביתי סמוך לנהר הגדול, ומן המרפסת אני צופה בו, בברבורים השטים עליו ובגן הגדול שמעברו השני. ביני לביני הוא מכונה "גן סאקר" וכמה פעמים, בחלום בהקיץ, הופיע לי שם מנזר המצלבה מעבר לעיקול. בעת שהוצב בירושלים גשר המיתרים קיבלה גם גלזגו גשר מיתרים משלה אשר זכה בפי כל לכינוי "הגשר הפוזל".

גשר ההזדמנות

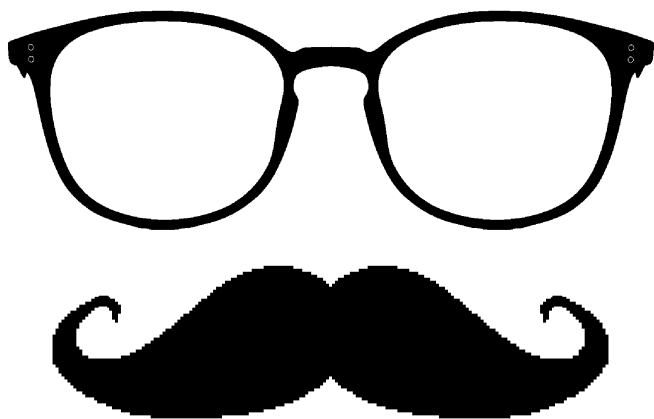
ופתאום, מתוך הגשר הגדול ביותר עליו אדמות, הרי הוא האינטרנט, צצה ועלתה הזמנה לבוא לירושלים. לא סתם פרסומת תיירותית אלא הזמנה ממלכתית של ממש. הוזמנתי לייצג את מדינת סקוטלנד בחידון התנ"ך העולמי ליהודים מבוגרים. ההזמנה הזאת לא נפלה בחיקי סתם ככה. קדמה לה עבודה שעשיתי באוניברסיטה בסקוטלנד על תולדות שתי משפחות הכוהנים שיסדו, כל אחת לחוד, האחת את הדת שהתפתחה להיות הנצרות והשנייה את הדת שהתפתחה להיות האסלאם, ומיזוג שתיהן ביחד יצר את הדת היהודית. לצורך העבודה הזאת שקעתי עמוק בכתובים ונעשיתי בקיא במקראי הקודש של כמה דתות, ובעיקר בספר שנעשה כעת המושא של האירוע שאליו הוזמנתי. אלא שגם אם לא הייתי משנן את ספר הספרים הייתי מוזמן לירושלים. זאת, היות

שמארגני החידון ביקשו להביא נציגים מכל ארצות תבל, ורק אני הצגתי עצמי כמייצגה של מדינת סקוטלנד. באותם ימים צפוי היה להיערך משאל עם שמטרתו להחליט אם סקוטלנד תישאר כפופה לאנגליה, כלומר חלק מבריטניה הגדולה, או תהפוך למדינה עצמאית. המשאל נערך מספר חודשים אחרי ביקורי בירושלים, ותוצאותיו הותירו את מעמדה המדיני של סקוטלנד כשהיה. אך עד אז ריחף באוויר סימן השאלה שבחסותו נסעתי לירושלים.

שוכנתי בכל הכבוד הראוי למלומד שכמותי בחדר עם מקלחת במלון הלגיון העשירי, צופה על גשר המיתרים. בבוקר קמתי לחזור אל מחוזות ילדותי: מגדל המים של רוממה, מצבת אלנבי, ביתי הישן. חשבתי להספיק עוד אך גילי המתקדם נתן בי אותותיו. שבועות ספורים מאוחר יותר התגלה כי לקיתי בסרטן, למעשה שניים – סרטן הכליה וסרטן הערמונית. כעת, עם הכאבים והצורך לרוקן את השלפוחית שלוש פעמים בשעה, עם האכזבה הנלווית לנוכח מיעוט היבול, לא יכולתי להשתתף בחידון ונאלצתי לפרוש. אז הבנתי את משמעות הביטוי "מוסר כליות". בדיעבד מצאתי את שאלות החידון ההוא קלות מאוד; הייתי עשוי לסיים אותו במקום השני ואף לזכות בסכום כסף חביב.

ראובן איש הקנוניות

את ראובן איש הקנוניות פגשתי במקרה שהשפעתו ניכרת עליי עד היום. יום אחד ראיתי דלת פתוחה ועל הקיר שמאחוריה תלויים כלי נשק עתיקים. התקרבת כדי להציץ (ואולי לרכוש במשיכה) ואז יצא לקראתי אדם מהודר עד כדי גיחוך, עטור שפם עבות מטופח ולבוש אלגנטי עד מאד. במבטא ספק גרמני ספק אנגלי, אך בעברית סבירה, הציע לי להיכנס.

הוא הציג בפני את כלי הנשק והסביר בפרוטרוט את אופיו האכזרי של כל אחד מהם. הוא סיפר לי פרקים בהיסטוריה צבאית ועל אלים מרושעים מן המיתולוגיות השונות. אני התענגתי על סיפוריו ובתוך זמן קצר הוא למד כי יש בי יסוד עברייני שמשתלם להשקיע בו. הוא סיפר גם על עצמו, והדמות שנשקפה מסיפוריו היתה זו של ראש ארגון פשע אלגנטי מתוחכם. הביקורים שלי אצלו תכפו והלכו עד שממש התנחלתי בביתו. הוא מעולם לא הטיף לי מוסר אלא בדיוק להיפך. הוא עודד אותי לגנוב ולשדוד, לימד אותי שיטות רצח מגוונות ונתן לי להבין כי תחת שירותו נכונו לי גדולות ונצורות.

את נטייתו לאלימות תיעל דרך כישרונו התיאטרלי והילך עליי קסם. מעבר לכל דבר הוא היה לי מורה. למרות שכמעט תמיד הצלחתי להתחמק מלהשתתף במזימותיו אני חייב להודות כי הרבה דברים עשיתי בהשראתו והרבה מתפיסת העולם שלו אני מסגל לעצמי עד היום. ההיכרות איתו נמשכה מעל שלושים שנה, בהן ראיתי אותו בעליות ובמורדות – בעיקר מורדות. בערוב ימיו הסתבך עם בעלת חנות רהיטים ותבע אותה לדין בבית משפט לתביעות קטנות בטענה כי שכנעה אותו לקנות רהיט שלא היה לו בו צורך, וזאת באמצעות הבטחה לקיום יחסי מין – הבטחה שלא קוימה. הוא גרר אותי איתו לשיבת בית המשפט כדי שאיווכח במו עיניי עד כמה שקרן הצד היריב ועד כמה מושחתים השופטים. השופטת מינתה מומחה שיבדוק את הספה, אך

ראובן מאן לשלם לו. מובן מאליו שהוא הפסיד במשפט, ויתכן כי הכישלון הזה השפיע ללא תקנה על מצב רוחו. זמן קצר לאחר מכן עזבתי את הארץ וראובן עזב את העולם.

שתול

במהלך ניסיונות השחרור מן הצבא לא הסתרתי מן הרשויות את נטיותיי הפליליות. בסופו של דבר לא זה היה מה ששחרר אותי, אך הדברים נרשמו היכן שהיו צריכים להירשם. כאשר חזרתי לבית הורי פנה אלי ש.מ, קצין משטרה בכיר מאד קרוב משפחה רחוק מצד אמי, והציע לי להתגייס למשטרה כסוכן חרש. לנטייה פלילית, מסתבר, יכולים להיות יתרונות. המשימה הראשונה שהוטלה עליי היתה להשתלב בחבורת רחוב שפעלה בשכונתי ולהעביר למפעילי מידע על פעילות עבריינית. נדרשתי להתקרב לאחד מאנשי החבורה, איש אלים במיוחד. התכנית היתה לקנות את אמונו. לשם כך צוידתי, בין היתר, באקדח ברטה אותו הייתי אמור להראות לו בסודי סודות. הוא התלהב ואמר "בוא נעשה ניסוי כלים. תן לי אותו". אני חשבתי לתומי כי הוא התכוון לצאת למטווח, אך תכניתו היתה מעשית ותכליתית: "יש לי משהו לסגור בעיר העתיקה", אמר.

באזור שער שכם היו שתי חנויות של חלפני כספים, אחת ממש בתוך מבנה השער ואחת מאחורי החומה. התעכבנו רגע בתוך השער. על מדף בקיר שמאחורי החלפן היה מונח גרזן ותנועת האנשים בשער היתה רבה. המשכנו פנימה. הוא ניגש אל חנות החלפן השנייה. עמדה שם אישה צעירה וחייכנית. הוא פנה אליה באנגלית רצוצה: "כמה עולה הדולר היום"? היא נקבה באיזשהו סכום. "אני רוצה לקנות עשרת אלפים", אמר והכניס יד לכיס הפנימי של המעיל כעומד לשלוף כסף. "בוא ניכנס פנימה", היא אמרה. הם נכנסו פנימה ואני נשארתי בחוץ. פתאום שמעתי צעקות ומיד אחר כך רעש ירייה. הוא נמלט משם בריצה, ואני אחריו. "איפה האקדח?", שאלתי. "הוא נפל לי בחנות", ענה. הוא חשב שאני כועס עליו כי איבד פריט רכוש שלי. "מה אתה

דואג?", שאל, "אשלם לך". "בסדר", אמרתי, "אני סומך עליך", ולא סיפרתי לו מה הסיבה האמיתית לפרצופי החמוץ.

אז טרם היו בנמצא טלפונים ניידים, אך המידע על האקדח הגיע ליעדו במהירות האור. בבית כבר חיכה לי המפעיל שלי. סיפרתי לו בדיוק את מה שארע. העברייך נעצר ונשפט על ניסיון שוד מזוין. לי הוענק מעמד של עד מדינה, והוא נשפט לכמה שנים מאחורי סורג ובריח. בדיעבד התברר לי שהכדור סרט את החלפנית בסמוך לעינה השמאלית.

בזאת תמה הקריירה המשטרתית הקצרה שלי. אחרי חמש עשרה שנה נתקלתי באותו עברייך במרכז העיר, מלווה באישה ממוצא פיליפיני ורטייה שחורה מכסה את עינו השמאלית. אני לא הייתי בשדה הראיה של עינו הבריאה וכך נמנעו ממני כמה וכמה מצבים בלתי נעימים. שאלתי עליו מישהו בשכונה וזה סיפר לי את השתלשלות העניינים שהביאו לרטייה השחורה: אחרי הכלא הוא נסע לאמריקה, לפלורידה, ופתח שם איזשהו עסק. יום אחד הופיע אצלו כושי ענק ודרש דמי חסות. "למה? מי אתה אשלם לך?!", ענה לו. הכושי, בלא לומר מילה נוספת, שלף אקדח וירה בו. הכדור שפך את עינו.

מניה וביה סיפרתי לראובן על ש.מ. והוא אמר לי כי ש.מ. הוא אחד מקציני המשטרה היותר מושחתים שידעה המדינה. "בתוך כל שוטר מסתתר פושע מתוסכל, וככל שהוא יותר בכיר כך הוא יותר מושחת", אמר לי והוסיף "עדיף לך שלא תספר לאף אחד על הקשר המשפחתי ביניכם".

סוכן

סיומה המהיר של "הקריירה המשטרתית" שלי לא עבר ללא התסכול המתבקש. ביקשתי "פיצול" וראובן מצא לי כזה בדמות גיוס מפוברק של אנשי ביטחון. הרעיון היה לאסוף שמות של אנשים העשויים לעבוד בשירות כוחות הביטחון כסוכנים סמויים ולהעביר את הרשימה לראובן. ראשית, שכרתי תיבה בסניף הדואר של מחנה יהודה. שנית, שמתי מודעה בעיתון כל העיר: "האם אתה מעוניין בעבודה מאתגרת בביטחון המדינה? אם אתה אחרי שירות צבאי

מלא, שולט בשפה זרה ברמת שפת אם וניחן ביכולת משחק ואלתור, מקומך איתנו. לפרטים פנה בכתב לתיבת דואר 9173 ירושלים (המודעה מיועדת לגברים ונשים כאחד)". אחרי שלושה ימים חיכה לי מכתב אחד מאת מישהו עם שם מאד סתמי – משה כהן. צפיתי לעוד מכתבים אך משאלה בוששו להגיע נאלצתי להסתפק ביחיד שענה. מקץ שבועיים כתבתי לו (הוא לא צירף מספר טלפון) שאשב בקפה עטרה ברחוב בן יהודה בתאריך מסוים ובשעה מסוימת וכי אלבש מקטורן משובץ (אותו שאלתי מראובן) עם פרח לבן נעוץ בדש ואזמין מרק בצל.

הוא הגיע בדיוק בזמן שנקבתי, כנראה המתין מראש. בדיעבד אני סבור שהוא לא היה לבד. איש בעל קומה בינונית, אפרורי, לבוש בגדים פשוטים, לחלוטין לא בולט. הגשתי לו דף אחד מתוך החמישים ששכפלתי לשווא, והקציתי לו מספר דקות למלא את פרטיו. בטענה שיתכן כי מאזינים לנו לקחתי אותו לטיול במעלה הרחוב, תוך שאני שואל שאלות כביכול סתמיות על חברים, משפחה, בת זוג, תחביבים, חובות ועוד דברים שראובן הנחה אותי לשאול. "אתה נראה לי מאד צעיר יחסית למה שמגייס צריך להיות", הוא אמר פתאום. "במקצוע שלנו אין גיל", עניתי לו בשליפה מן המותן. בפינת הרחובות בן יהודה ובן הלל העמדתי אותו במרכז הצומת מול מצלמה דמיונית וביקשתי ממנו שיפנה פניו לעבר רחוב המלך ג'ורג', פעם דרך בן הלל ופעם במעלה בן יהודה. נהג חסר סבלנות צפר לנו (אז עדיין לא היה שם מדרחוב) וחזרנו לכיוון ממנו באנו. נכנסנו לרחוב דורות ראשונים, וברחוב לונץ נפרדו דרכינו. ביקשתי ממנו שילך לכיוון רחוב יפו ואני הלכתי לביתו של ראובן דרך גן העצמאות. ראובן לא היה בבית ואני חזרתי לשכונה שלי.

למחרת בבוקר השכם דפיקות בדלת. בפתח עמדו משה כהן וש.מ. – קצין המשטרה קרוב המשפחה הרחוק שלי מן הסיפור הקודם. בטרם הספקתי לעכל את ההפתעה כבר הנחית הקצין מכת אגרוף חזקה באפי וכמעט שבר אותו. משה כהן עצר אותו מלהמשיך לכלות בי את זעמו. הרגשתי שנקלעתי לתרחיש "השוטר הרע והשוטר הטוב". "שמע!", אמר משה כהן, "אנחנו קצת יותר מתוחכמים ממה שאתה חושב. אנחנו תמיד חושבים צעד אחד לפני היריב".

הוא הוציא מתיקו מספר מעטפות, בערך עשר, ואמר "אלה נשלחו אליך אך לא מאיתנו, וברור לך שהן וגם האחרות שתשלחנה לא תגענה ליעדן המקורי".

את ש.מ. לא פגשתי מאז ועד עצם היום הזה. מדי פעם שמעתי עליו בחדשות. הוא פיצח תעלומת רצח שהרעישה את המדינה וזכה בקידום ופרסום. מספר שנים לאחר מכן התפרסם שמו בקשר לשלל מקרי אלימות ושחיתות. תעלומת הרצח שהוא לכאורה פיצח התבררה כסחיטת הודאת שווא בעיניוים מאדם חף מפשע אשר בעקבותיה ישב בבית הכלא שנים רבות על לא עוול בכפו. עצתו של ראובן התבררה כנכונה.

מפולת

שבוע לאחר הביקור ההוא הקיש משה כהן (אינני מאמין שזה שמו האמיתי) על דלתי וביקש להיכנס. היות שזכרתי אותו כמי ששיחק את תפקיד "השוטר הטוב" הארתי לו פנים. "שמע!", אמר בחיוך, "התושייה המודיעינית שלך עשתה רושם טוב על כמה קודקודים. אתה תשמע מאיתנו מאד בקרוב". אחר הוסיף ברצינות: "רק תביא בחשבון כי יש לך עוד הרבה מאד מה ללמוד".

באותו שבוע ארע אסון בעיר המזרחית. האדמה בבית הקברות המוסלמי שממול שער הפרחים ספגה כמויות אדירות של מי גשמים, מוטטה את הגדר וקברה תחתיה בית קפה שעמד בדרכה. מניין ההרוגים היה חמישה עשר איש – לציבור נמסר כי כולם ערבים. על ירושלים כולה הוטל אבל. כותרות בכמה עיתונים גדולים ביכו את ההרוגים. ראש העיר נשא דברים וקציני משטרה בכירים התראיינו לטלוויזיה. לי זה נראה מוגזם בתכלית: מהומה כה רבה המתחוללת עקב מותם של חמישה עשר ערבים אלמונים.

חיכיתי לשמוע ממשה כהן או מי מאנשיו, אך אלה מעולם לא יצרו קשר. פרסמתי שוב את המודעה וכצפוי לא התקבל שום מענה, אך גם שום נקישה על דלתי. הנחתי שמשה כהן היה בין ההרוגים וכי אותו בית קפה שימש מקום מפגש לסוכנים של שירותי הביטחון. ראובן איש הקנוניות אישר את הנחותיי.

משולם

מיקי (מיכאל) היה בן זקונים להוריו, צעיר מאחיו רפאל בחמש עשרה שנים ומאחותו מרים בתשע וחצי. כשהיה בן אחת עשרה שנים התייתם מאביו ונותר לבד בבית עם אמו הקשישה. אני זוכר אותה יוצאת לרחוב וקוראת לו לאכול ולעתים, כשהיה ממאן לבוא הביתה, היא היתה מוציאה אליו את ארוחותיו. בניגוד לאחיו שכבר היה בוגר והספיק לרכוש השכלה גבוהה ולהקים משפחה, ובניגוד לאחותו שסיימה לא מכבר את שירותה הצבאי ונישאה, מצא מיקי את עצמו מתחבר לחבורת רחוב. לראש החבורה קראו משולם. את משולם פגשתי מספר פעמים בשכונה ומחוצה לה, ופעם אחת גם אצל ראובן איש הקנוניות.

עיסוקו הרשמי של ראובן היה מחקרי היסטוריה צבאית והוא גם הרצה בפני חיילים. פעם הוא קיבל מאנשי אחת היחידות שבפניהם הופיע אות הוקרה בו צוין שמו עם הקידומת "דוקטור", אף שמעולם לא השיג תואר אקדמי איזשהו. הוא הוזמן להשתתף במשחקי הדמיה שנערכו עבור צה"ל וטען באזני כי חזה את מלחמת יום הכיפורים שנה בטרם פרצה ואף ידע להגיד כי ממלכת ירדן לא תשתתף בה. הוא אף קיבל חדר במוסד ון-ליר, בו שקד על כתיבת מאמרים עבור כתב עת אנגלי.

סדר יומו כלל גיחה אל בית קפה זה או אחר לשם איסוף ידיעות והופעה בציבור בהצגה בולטת מאין כמותה, לעתים עד כדי קריקטורה: שפם משוח בשעווה מטופח היטב במסרק קטן המיועד לכך; מקטרת מגולפת; חליפה מחויטת; כובע מהודר; הוא הרכיב משקפים לקוצר ראייה אך נשא בכיס המקטורן גם משקף חד עיני כדי להוסיף רושם; הוא לימד אותי כיצד לקשור עניבה בסגנון אנגלי, אם כי בעצמו מעולם לא ענב עניבה אלא תמיד ענד לצווארו צעיף או מטפחת (בהתאם לעונת השנה). בצאתו מן הבית היה מצויד במספר כלי נשק: מקל הליכה מעוטר ומגולף ההופך לחרב קצרת להב בשעת הצורך, תמיד היה אגרופן זמין בכיסו ותמיד נשא תיק מסמכים מעור – אך לא

רק מסמכים היו בתיק אלא בעיקר מוט ברזל כבד. פעם אחת ראיתי אותו ברחוב בית הכרם הולך מכיכר דניה לכיוון בית המרקחת והחלטתי לבחון את הערנות שלו; פסעתי אחריו שומר על מרחק קבוע ממנו; אחרי מספר שניות הוא הכניס את ידו לכיס והוציא אותה מצוידת באגרופן; "זה אני, יובל", אמרתי לו בחיך, "עברת יפה את המבחן". הוא הקפיד לשתות תה מזן מיוחד שאותו הכין בתהליך שלא היה מבייש שום בעל אחוזה אנגלי. דוד גרוסמן ארח אותו פעם בתכנית רדיו ומכל עלילותיו יוצאות הדופן ואישיותו הצבעונית התמקד רק בתה המיוחד הזה. הוא גם היה טבח מעולה; הראה לי כיצד לבשל ביצה מקושקשת אדירת טעם מחומרים פשוטים. לימד אותי את הסוד הטמון בפתיתי שיבולת שועל: "סוסים אוכלים את זה וכך הם מתחזקים", ואני אכלתי מן הפתיתים האלה והפצתי את משנתו זו שנים רבות תוך התעלמות מן העובדה הפשוטה שבני אדם אינם סוסים.

הוא התגאה בעברו כמרגל בגרמניה הנאצית בשירות הבריטים לפני מלחמת העולם השנייה בטרם מלאו לו אחת עשרה. הוא היה בן למשפחה יהודית אמידה בגרמניה ונשלח יחד עם אחיו לאנגליה, כמו הרבה ילדים כמותם בתקופת השואה. הוא נמסר לידי של איש אצולה וזכה לחינוך בהתאם. האציל

האנגלי, כך מתברר, היה מפקד בכיר בחיל הים המלכותי. הוא שלח את ראובן (רובין) הילד לטיולים בגרמניה והטיל עליו למנות כלי שיט מסוגים שונים. לאחר המלחמה נודע לו כי הוריו נספו בשואה וכי אחיו נעשה רופא, אך הוא מעולם לא זכה לפגוש אותו. עם קום המדינה עלה ארצה באוניה אלטלנה, השתתף בקרבות בירושלים ונפצע. כמה וכמה פעמים הוא קבל באזני: "אני הכישלון הגדול ביותר במדינה", זמם מזימות ובחש קנוניות.

הוא נהג להסיק את ביתו בתנורי נפט, ומן הסתם הרעיל את עצמו למוות בעודף תוצרי השריפה. פחות משנה אחרי שעזבתי את הארץ, בשבתי בביתי בסקוטלנד התגלגל לידי עיתון ישראלי ובו מאמר קצר על ראובן ועל קנוניותיו, אשר פתר לי חלק מן התעלומות. במשך שנים רבות הוא האמין כי מי שהיה בכיר בשירות הביטחון של מדינת ישראל ניסה להתנקש בחייו בגלל חלקו בלכידת אדם שריגל לטובת ברית המועצות. ראובן טען לזכות ראשונים על חשיפת המרגל, היות שהוא היה זה שהפנה את תשומת לבו של אותו בכיר בטחוני אל התנהגותו החשודה, אך הבכיר חיפה על המרגל ושלח מתנקשים באישון ליל שניסו לחסל את ראובן ברירות אקדח בחדר מדרגות אפל בבניין טלייתא-קומי. כבר בבוקר שלמחרת ניסיון ההתנקשות היה חדר המדרגות מטויח ומסויד כדי להסתיר את הדרמה שהתחוללה בו שעות ספורות קודם לכן. בסופו של דבר נעצר המרגל, והבכיר נטל לעצמו תהילה לא לו. ראובן כתב מספר מאמרים בעיתון (שכבר נסגר) לפיהם אותו בכיר חיפה על המרגל במשך אחת עשרה שנים. הבכיר תבע אותו למשפט דיבה וזכה, אך ראובן לא הסכים עם קביעת בית המשפט והמשיך לנטור לו עד יומו האחרון. הוא שלח את נעריו תדיר למשימות בילוש אחרי אותו בכיר ואחרי אנשים עמם הוא נפגש. גם אותי שלח מספר פעמים למשימות כאלה.

תמיד ראיתי בו שונא נשים ולכן הופתעתי יום אחד כשסיפר שהתחתן. אשתו, צעירה ממנו בעשרים ושתיים שנה, עברה זמן קצר אחרי נישואיהם תאונה קשה והוא דאג לאשפז אותה בחו"ל במכון הרפואי היוקרתי ביותר בעולם. על טיבה של אותה תאונה לא הצלחתי לתהות ("נפלה במדרגות" או משהו כזה) וחלפה במחשבותיי האפשרות כי ידו היתה בין גורמי התאונה –

זאת, לאור היותו אלים ושונא נשים. הוא הדגיש בפני לא אחת כמה הוא אוהב אותה וכמה אהבתו אליה פתחה לו עולמות חדשים. הוא נסע לבקר אותה פעם בשנה במקום בו היתה מאושפזת. במהלך ביקורו האחרון הוא שמע כי איש חרמו, בכיר שירותי הביטחון, עבר מן העולם. כשחזר מן הביקור טלפן לעיתונאי שסיקר את סיפורו: "הבן זונה מת!". יומיים אחר כך מת גם הוא אף על פי שהיה בריא וחזק. איני יודע אם נערכה לו נתיחה שלאחר המוות. נראה לי כי שם קץ לחייו אחרי שאיבד את האתגר העיקרי שלו ואת אהבת אשתו. בדיעבד הודלף לידיעת המעגל המצומצם של מקורביו כי לא היו אלה אנשי ביטחון ישראלים אלא סוכני ברית המועצות שניסו להתנקש בחייו היות שידע יותר מדי על המרגל. מדוע חיכתה הידיעה הזאת לדלוף רק אחרי מותו? לעיתונאים ולאנשי שרות הביטחון פתרונים.

שבועות ספורים לפני שפגשתי את אביבית, אשתי הראשונה, הגיע ארצה בכיר ארגון פשע מאיר לנסקי בניסיון לבקש מידידתו ראש הממשלה גולדה מאיר מקלט בישראל מפני השלטונות האמריקאים. הוא התאכסן במלון בתל-אביב וראובן זמם לחטוף אותו כדי לסחוט ממנו כופר נפש. הוא תכנן את המבצע לפרטי פרטים והעניק לי בו תפקיד מרכזי. אלא שאז הופיעה פתאום אביבית וטרפה את הקלפים. בסופו של דבר לנסקי לא נחטף ממלוננו בתל אביב אלא הוסגר לארצות הברית, שם עמד למשפט באשמת העלמת מס, נידון למאסר קצר אך ערער, זוכה וזכה לחיות בשלוה עוד למעלה מעשור.

כשנה לפני מותו, סיפר לי ראובן על סוג חדש של נשק שפותח בתעשייה הצבאית של מדינת ישראל ואמר בגאווה כי משרד הביטחון הבטיח לו רישיון בלעדי לסחור בו. יתכן שהוא זכה לממש את רישיון סוחר הנשק אשר הוענק לו והוריש לאלמנתו הון עתק. באותה נשימה הוא התגאה גם בחברות עמוקה עם אחד ממשורריה הלאומיים של המדינה ואמר שאת הרישיון הזה השיג בעזרתו.

אין לי שמץ של מושג כיצד התגלגל משולם לכנופיה של ראובן איש הקנוניות. אמנם הוא גר בשכונה שלי, אך לא אני גייסתי אותו. עוד בטרם ראיתי אותו אצל ראובן הספקתי לצפות בדאגה גוברת והולכת כיצד הוא לוכד את מיקי היתום ומחבר אותו עם חבורת נערי הרחוב שבראשה עמד.

כפי שמבטי פגש את משולם אצל ראובן גם משולם ראה אותי שם. מאז הוא חלק לי כבוד רב – אם אפשר להגדיר חנופה כחלוקת כבוד. כאשר חזרתי לגור בביתי הישן ביחד עם אביבית וכאשר גרתי בו עם שוניית הוא היה לפעמים ממתין מחוץ לשער הכניסה לחצר. כאשר היה פוגש אותי נהג לספר לי על עלילותיו בלילה הקודם, כפי הנראה כדי שאעביר את הסיפורים הלאה אל ראובן וזה יקדם את מעמדו. יום אחד הוא סיפר לי על שימוש שעשה באקדח כדי להפיק ממאן-דהו מידע על אתר שהפריצה אליו קלה והשלל בו רב. הוא לא סיפר שרצח את אותו אלמוני, אך במהלך הסיפור הוא לא הצליח להסתיר את התרגשותו. יומיים אחר כך התפרסם רצח של אדם המוכר למשטרה ואני הבנתי שזו היתה טבילת האש הראשונה של משולם. לפעמים גם היה פוגש את נשותיי, ועד היום אינני יודע איזה מידע החליף עימן. יתכן שהוא קינא בי על שום הבית הגדול בו גרתי. יום אחד נתקלתי בו במשרד הממונה על נכסי נפקדים, יושב מאחורי מכתבה, מחויט ומעונב. ראובן הציג לי פעם לעבוד באותו משרד ממשלתי כדי למסור לו מידע על בתי נפקדים העומדים לפני הפשרה למכירה, והיה לי ברור מהיכן קיבל משולם את הרעיון. ובאמת, לאחרונה מצאתי את שמו בספר הטלפונים בכתובת שבעליה נטשו אותה באחת מן המלחמות שניהלה מדינת ישראל.

יום אחד התבשרתי על מותה של שכנה לשעבר ובאתי להיפרד ממנה ולנחם את בני משפחתה בבית הלוויות שבשכונת סנהדריה. עשרות רבות של אנשים מילאו את המקום בצפיפות רבה בשל ארבע לוויית שיצאו משם בתוך פחות משעה אחת. פתאום ראיתי שם את משולם יחד עם חבורה של צעירים שהתרוצצו בין באי הלוויות. מדי פעם היה אחד הצעירים ניגש למשולם ומחליק לידי חפץ כלשהו אשר כייס. הצחוק והצהלה של הכייסים לא הלמו את המעמד, אך משולם ונעריו היו אדישים. אין זאת אלא כי עסקו בכך כעניין

של שגרה והקהל תמיד התחלף. חוסר האסתטיקה שבמעשי משולם דחף אותי לנעוץ בו מבט נוזף. הוא כנראה קלט את משמעות מבטי ונעלם מעיניי. מאז לא ראיתיו מעולם, אך המשכתי לעקוב אחריו בעקיפין. באותה עת התפוצצה פרשת עוזי משולם (שהפגין בדרישה לחשוף את חטיפת ילדי תימן) וחשבתי שאולי יש ביניהם קשר משפחתי, אך מעולם לא הצלחתי לגלות כזה.

מיקי, אשר זה עתה התייתם מאביו ונותר לבדו בבית עם אמו הקשישה, התמכר להימורים. משולם, בן גילו של מיקי אך ערמומי פי כמה, השכיל להפוך אותו לפרה חולבת. הוא רימה אותו בקלפים מסומנים והמציא חוקים אד-הוק במשחקי קובייה. מיקי נהנה לשחק למרות ההפסדים כי בכך הבטיח לעצמו תשומת לב אוהדת.

חלפו השנים. כולנו התבגרנו. אני נשארתי עבריין קטן, משולם נעשה ראש ארגון פשע גדול ומיקי נהיה נהג הובלות, עומס קילוגרמים רבים בשוק מחנה יהודה בניסיון סיזיפי לשלם חובות הימורים לשוק האפור. במחנה יהודה, כמו בכל שוק גדול, מתגלגל כסף בכמויות אדירות. פועלים בו עשרות חלפני כספים; מיעוטם בחנויות גלויות, נוטלים עמלה של אגורה לדולר או ללירה שטרלינג מלקוחות בודדים, ורובם מעבירים כספים בין מוסדות גדולים. יום אחד נרצח בשכונת נחלאות הסמוכה חלפן כספים אלמוני על פי הוראת חלפן כספים אחר שהיה חייב לו מיליוני דולרים. נודע לי בוודאות כי את הרצח ביצע קצין משטרה מושחת, בהנחיית משולם, אשר גם קיבל ממנו הנחיות להפללת מיקי. הוא הורה לשוטרו להטמין תיק מלא שטרי כסף בביתו של מיקי בלילה כאשר זה נעדר מביתו עם משפחתו, ובא למחרת היום כדי לחשוף את המטמון ולבצע מעצר. התביעה קבעה כי המניע לרצח היה שוד על מנת לכסות חובות הימורים ובית המשפט קיבל זאת. פגשתי את אחותו של מיקי באקראי, בתחנת אוטובוס. שאלתי אותה עליו והיא התערה ממנו לחלוטין.

היום משולם גר בבית מפואר, עוסק בשירותי חשבונאות ומגלגל מיליונים בשוק האפור; קצין המשטרה (בדימוס) שהתעשר שומר על קשרים עם משולם מחד ועם לובשי מדים מאידך; חלפן כספים אחד נח מתחת לפני

האדמה; חובו של חלפן כספים אחר נמחק; מיקי שפוט למאסר עולם. הוא ערער על פסק דינו אך ערעורו נדחה. הוא ביקש משפט חוזר לאור ממצאים חדשים שנתגלו – רק טביעות אצבעותיו של הקצין המושחת נמצאו על כל השטרות שנתפסו. נשיאת בית המשפט העליון שאלה את עורכי דינו שאלות לא ענייניות ובסופו של דבר פסקה כי לא מתקיימת עילה למשפט חוזר.

שנתיים אחרי הרצח כבר קיבלתי רישיון נהיגה, היתה לי מכונית והבאתי לראובן פחי נפט. סיפרתי לו על הרצח ועל הפללת מיקי והוא אמר שזו מלאכתו של משולם: "אני הכישלון הכי גדול במדינה. את כל מה שמשולם יודע הוא למד ממני, אבל אני לא קיבלתי ממנו אף לא פרוטה שחוקה אחת". שאלתי אותו לדעתו על התנהגותם של השוטרים והעדים והוא אמר "ברור. אני מכיר את הקצין הזה. הוא ידוע כמושחת ונוטל שוחד". ראובן כבר היה מת כעשור שנים כאשר נשיאת בית המשפט העליון דחתה את בקשתו של מיקי למשפט חוזר. אמנם את דעתו עליה לא שמעתי אך אני יכול לנחש בוודאות גדולה כי היה אומר עליה כי גם היא מושחתת ונוטלת שוחד.

מיקי עדיין נמק בכלא על לא עוול בכפו. אולי זה מה שקבע לו משולם כתכנית גמילה מן ההימורים אליהם הכניס אותו.

קו שמונה עשרה

המנהל התאבד

בעברית תקינה יש לומר שמונה עשר עם שלושה קמצים או שמונה עשרה עם שלושה סגולים, אך אנחנו מוצאים עונג מסוים בהגיית שם קו האוטובוס הזה בקמץ ובשני סגולים – שמונה עשרה. אני נהגתי להתריס ולכנות אותו קו שמונה עשר – בסגול ושני קמצים. הוא חיבר בין השכונה שלי לבין בית הספר התיכון בשכונת בית וגן הרחוקה. מסיבה יומרנית ולא עניינית דבק בו השם "בית ספר למחוננים". מחצית מתלמידיו היו שוכני פנימייה, מחוננים על פי קנה המידה של עיירות הפיתוח ברחבי הארץ שמהן גויסו, ואלה נתנו לו את

שמו היומרני. המחצית השנייה היתה ילדי משפחות ירושלמיות שהוריהם הלכו שבי אחר השם. מחוננים, על פי קנה המידה המתנשא שלי, לא מצאתי בו. לימים, לעת זקנה, אני מבין עד כמה ריקה היתה התנשאותי.

אני פותח את גיליון העיתון "כל העיר" ורואה תמונה של בנין מוכר. מיד אני מזהה אותו: "הרי זו חזית בית הספר שלמדתי בו. בשום מקום חוץ משם אין חלונות כאלה", אני אומר לעצמי בקול.

אני מתעכב על התמונה, לא בגלל נוסטלגיה אפשרית אלא רק כדי לבדוק אם גם הפעם, כמו בכל מבחן שאני עורך לעצמי, הזיכרון והאינטליגנציה עדיין מתפקדים כראוי. אך אז מיד ננעצת בעיני כותרת באותיות קידוש לבנה: "המנהל התאבד פעמיים" ואני לא מצליח לתפוש היאך מתחילה השמחה להציף אותי. מין נחשול של שמחה הגואה בתוך גופי ומתפרץ החוצה ומושך אותי למעלה בחוסר שליטה של שיכרון אמיתי. "אתם יודעים איזה דבר משמח אני רואה עכשיו בעיתון?!", אני אומר לבנים שלי, "המנהל התאבד! לא נרצח. לא מת מוות טבעי או בתאונה. התאבד! אתם מבינים מה פירוש הדבר?"

איזה מנהל? שואל הבן הגדול, ואני מספר בקיצור שכבר עשרים וחמש שנים החיים שלי דפוקים בגלל האיש הזה, וההתאבדות שלו תיקנה לי את כל הביטחון העצמי.

השיכרון לא עוזב אותי. מעולם קודם לא הרגשתי שמחה חסרת מעצורים כזו. שיר אינסופי מתנגן לי בין אוזני, שיר שאינני מצליח לעצור, ואני רוקד ושר אותו בחדר המדרגות ובחצר והשכנים שומעים וממש לא איכפת לי מה הם בוודאי חושבים עלי. והבנים שרים איתי ביחד במנגינת ניצחון שהם הביאו מאחד ממשחקי המחשב:

SPACE QUEST

Space Quest X - Latex Babes of Estros

מנהל התאבד

המנהל התאבד

מנהל

מנהל

מנהל, מנהל, מנהל, מנהל

מנהל

התאבד

מנהל, מנהל, התאבד

מנהל, מנהל, התאבד

מנהל, מנהל, התאבד

התאבד-אז

.....

מנהל, מנהל, מנהל

מנהל, מנהל, מנהל

התאבד התאבד-אז-אז

 בד-א-ה

 הל-מנ

 הל-מנ-ה

 הל-מנ-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד

 הל-מנ-ה-א-ד-ב

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז-ו

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז-ו-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א

 הל-מנ-ה-א-ד-ב-א-ה-א-ז-ו-ה-מ-נ-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז-ו-ה-א-ה-א-ז

מנהל, מנהל הכלכלה

מנהל, מנהל התאבד

36/70 7/10, 7/10

3/c-2/100, 3/c-2/100

מנהל, מנהל, מנהל

מנהל, מנהל, מנהל

3/c-1-2/100 3/100

כל המנהל התאבד

והמנהל הכללי

והחנה

סנה

מנהל, מנהל, מנהל, מנהל

מנהל

32/111

וככה כל אותו יום ששי. ובשבת שלמחרתו אני חוגג וצולה על גחלים כל מאכל בין שמתאים לצלייה ובין אם לאו ומזמין בלי הבחנה כל מי שבמקרה מטלפן אלי. בסופו של דבר אף אורח לא מגיע אבל נרמז לי שמותו של אדם אינו סיבה למסיבה או אפילו סתם שמחה פתאומית. ההפסד כולו שלהם, הם מחטיאים את כל העניין: לא על דבר מותו שמח אני, אלא על עצם התאבדותו.

ביום ראשון אני פוגש את שרון, רזה וקטנה יותר מתמיד, למדה איתי פילוסופיה באוניברסיטה. "אני מזועזעת מן השמחה שלך", היא אומרת. "שמאלנית", אני מוצא תירוץ לעקוץ אותה, "יפת נפש"! אי אפשר להסביר בדקות ספורות שמחה שהתיישנה בחבית חצי יובל שנים. "זו שמחה שהיה כדאי לחכות לה כל רגע ורגע מן הזמן בו הבשילה", אני מנסה להסביר. "מה הוא עשה לך, הזקן המסכן והחולה ההוא?" מנסה גם ריקי להתגבר על שאט נפשה. "כן! המשיכי", אני אומר לה, "אמרי שוב שהוא היה חולה ומדוכא. זה מלבה בי היטב היטב את השמחה!" בעיתון כתוב שהוא התאבד פעמיים, ושמניסיון ההתאבדות הראשון שלו נגרמו לו נזקים גופניים שהוסיפו לו סבל, ואינני יכול שלא לצהול מחדש למשמע כל נגע שעבר על האיש השבור הזה. "חבל שהוא לא יכול להתאבד שוב ושוב ושוב", אני מתעלל בגוויה. תענוג.

לא היה טעם שאהרוג אותו בעצמי. אני זוכר שחציתי את הכביש ברחוב המלך ג'ורג פינת בן-יהודה חמש או עשר שנים קודם לכן ופתאום ראיתי אותו. "הנה המנהל! איך זה שמרשים לבן אדם כזה לחיות!", נפלט מפי בקול כה חזק שלא יתכן שהוא לא שמע. אבל אפילו אז לא יכולתי להעלות בדעתי עד כמה התאבדותו עתידה לשמח אותי. זו שמחת תמיד, מסוג השמחות שאינן כבדות לעולם – כמו השמש. שמחה שמזינה את עצמה. שמחה לנצח. כולנו מתים בסופו של דבר, ומוות סתמי אינו סיבה לשמחה. לכן התאבדותו נותנת למותו ערך מוסף, בין היתר יש בה משמעות של הבעת חרטה על דרך חיים ועל החלטות הנוגעות לעצמו ולזולתו. כאילו הוא מתחרט על מה שעשה לי ובכך משיב לי את כל מה שגזל ממני.

כבר למדתי מן הניסיון שלא להאמין לעיתונים, אבל יש דברים שכדאי להאמין להם. בעיתון כתוב "מאז שיצא לגמלאות הוא הורחק מהעשייה החינוכית. בשנים האחרונות הוא בא פעמים רבות לבית הספר, אבל רק כדי לטפל בגינה". כל העיר – עיתון זהב.

לפני עשרים ושש שנים כתבו עליי בעיתון "הארץ" שאני בחור ישיבה. זה היה מצחיק. אולי גם את המנהל זה הצחיק. זה היה בתחילת השבוע השני ללימודי בבית הספר ההוא. הוא זימן אותי לחדרו, אך בזמן שחיכיתי לו הוא הלך לכיתה שלי כדי לספר לכל התלמידים מי אני ועם מי יש להם עסק ושכדאי להיזהר מפניי ובוודאי שלא לקחת ממני דוגמה. כך, כבר בשבוע השני ללימודי, הוחתמתי כמו בן בקר. בעיתון היה כתוב "ארבעה בחורי ישיבה עלו על מוקש", ואני כלל לא בחור ישיבה. גם שמי היה כתוב בשגיאות. למנהל לא היתה דרך ודאית להסיק מן הכתוב בעיתון שבכלל מדובר בי. הוא אפילו לא שאל אותי אם יש לי קשר לידיעה ההיא. את הדיווח הזה נידב לו, מן הסתם, העיתונאי שראיין אותי (זה שעשר שנים לאחר מכן הביא להתפטרות ראש ממשלה), והוא אץ להסיק מסקנות חינוכיות וליישמן. הוא אמר לתלמידים: "הנה בכיתה שלכם לומד פרחח שמסתובב בשדות מוקשים ומשחק בחומרי נפץ". כאשר חזר לחדרו אמר לי בנימה מאיימת "אני לא רוצה בבית הספר שלי תלמידים שמתפרסמים בעיתונים"! מחנך רגיל היה ודאי מנסח זאת אחרת, מדבר על הסכנות שבשימוש בחומרי נפץ וסוחט ממני הבטחה שאתרחק ממשחקים מסוכנים, אולם המנהל ניסה לשמור על סגנון דיבור קלוש ורומז כיאה למנהלו של מוסד אצולה המתהדר בתואר "בית ספר למחוננים". כנראה אכזבתי אותו בזה שבמקום להנהן בהבנה ניסיתי לומר משהו בעניין אי היכולת שלי לשלוט על כלי התקשורת במדינה ואילצתי אותו לרדת מסגנונו האציל ולומר לי בשפת בני אדם נמוכה ובזויה "אני יודע איזה תחביבים יש לך ואני לא רוצה אותם פה. כאן זה לא בית ספר לעבריינים"! מדברים היום הרבה על "שפת גוף" ועל אנשים היודעים לפענח אותה. לא נראה לי שאני מבין בזה הרבה, אבל בהחלט קל לי להיזכר ברגע ההוא ולדמיון את עצמי יושב מכוון בפינת הכיסא, מסגיר לידיו של המנהל כי אני טרף קל עבורו.

למנהל היו הרבה תכונות רעות, אך טיפשות לא נמנתה בהן. קשה לי להאמין שהוא באמת ראה בי גורם מסוכן חבלני ומתסיס כפי שהצהיר בכל הזדמנות שדיבר על אודותיי. היתה לו גאווה נוקשה שאותה היה צריך להזין. הוא רצה לבנות לבית הספר שבניהולו תדמית אליטיסטית כמו זאת של פנימיות מעמד האצולה האנגלי. קל להשליט משמעת באמצעי הפחדה, לסלק שער לעזאזל אחד או שניים כאמצעי יעיל להכוונת שאר התלמידים אל התלם שהוא חרש. אני התאמתני בעיניו לתפקיד והוא עמל להכשיר אותי אליו במשך כל שנת הלימודים הראשונה. אך, מעשה שטן, בהגיע הרגע המיוחל הופעלו עליו לחצים בלתי צפויים מצד גורם חיצוני – חברת נעורים של אמי שנעשתה אשת ציבור מקושרת. היא דרשה ממנו שלא ידיח אותי מבית הספר ללא נימוקים כנדרש בתקן. הוא נכנע זמנית ללחצים והתכופף. אני הוזהרתי לחדול מהתנהגותי העבריינית, נבחנתי בחינות מעבר סמליות (שנכפו עליי בעורמה) ועליתי כתה. כעת עמדה בפני המנהל משימה כפולה: גם להרחיק אותי מבית הספר בסוף השנה השנייה, בחזקת מוטב מאוחר מאשר לעולם לא, וגם להראות לאותה אישיות נכבדה שהתערבה לטובתי שעל המנהל הגדול אין לוחצים ואפילו אנשי ציבור מקושרים אינם מתווכחים איתו.

בישיבת מורים לילית, שנסבה על הערכת תלמידי הכיתה לקראת סוף שנת הלימודים השנייה, דרש המנהל מכל אחד ואחד מן המורים להפחית מציוני ההערכה שלי. כל המורים, חוץ מאחד, הסכימו. חלקם עשו זאת בשתיקה, וחלקם תוך ניקוי מצפונם בהבעת הצדקות שלא לעניין. היחיד שהתנגד היה המורה לכימיה, צבי, שאמר למנהל ישר בפרצופו שהוא אינו מוריד לי ציון ושהוא מתנגד לשיטה של פגיעה מכוונת בתלמיד אפילו אם זו באה לשרת את "המטרה הנעלה" של העלאת רמת בית הספר ותדמיתו. על הישיבה הלילית ההיא דיווח לי אחד מחברי לכתה, תלמיד הפנימייה מנחם, שהצמיד את אוזנו לדלת חדר המורים במשך כל אותה ישיבה. לא מיד האמנתי לו, אלא רק לאחר שסיפר לי מה אמרה עליי המורה להבעה וספרות אשר ערכה ניתוח לחיבור שכתבתי ועשתה שימוש בכלים פסודו פרוידיאניים והגיעה למסקנה חד משמעית ובלתי משתמעת לשתי פנים כי "התלמיד יובל *חירמון* הינו אלים,

פסיכופאת, חסר רסן, בלתי ממושמע ומהווה סכנה ממשית לחיי בית הספר! סילוף השם היה במקור, אולי בטעות, ומנחם סיפר כי משתתפי הישיבה צחקו. זה היה חיבור במסגרת מבחן שטפסיו טרם הוחזרו אז. אני ציירתי בו את עצמי בדמות אקדוחן קשוח במערב הפרוע. למנחם לא היתה כל דרך לדעת משום מקור אחר על החיבור שכתבתי, וכך שוכנעתי כי דבריו אמת. זכר עלבון צחוק המורים בישיבה הלילית ההיא לא עזב אותי עד היום, ושנים ספורות לאחר עזיבתי את בית הספר שיניתי את שם משפחתי ל"יעקבי", שהוא שם הנעורים של אמי.

למרות שכבר ידעתי מראש את הצפוי לי, הופתעתי כשקיבלתי את התעודה. הורדת הציונים חרגה מעבר לכל דמיון כמעט בכל מקצוע. הגדיל לעשות המורה למתמטיקה, אשר זכה בפי דור שלם של תלמידים לכינוי בַּנְזוֹ (לא בכדי נהגה כמו תחילת הביטוי "בן זונה"), שגילה יצירתיות רבה: במחצית השנה הראשונה קיבלתי ציון "מספיק" – 6. במחצית השנייה שיפרתי את הישגיי והייתי אמור לקבל ציון "כמעט טוב" – 7. אך כאשר בנזו בא לחשב את הממוצע בין המספרים 6 ו-7, הוא קיבל 4 – "בלתי מספיק". בכימיה קיבלתי "טוב מאוד" – 9. את המורה לכימיה, צבי, מעולם לא פגשתי מאז, אך נודע לי כי הוא עזב את בית הספר באותה שנה, עשה חיל והתקדם מהר בתפקידים ובדרגות במערכת החינוך והניהול, כיאה לאדם המעמיד אומץ ויושר לפני כניעה לסמכות. המנהל העריץ נשאר בתפקידו, סמכויותיו קוצצו שוב ושוב, וכשפרש לגמלאות כבר לא נותר לו ממה לפרוש. הוא הורחק מעשיה חינוכית והתאבד. את זה אני מוכן לשמוע שוב ושוב בלא חשש שאשתעמם.

פתגם אנגלי אומר בערך כך: "הענק לכלב שם רע והרוג אותו". בעקבות טיפולו של המנהל הדבקתי לעצמי שם רע, שם אשר קיבלתי מתוך הסכמה ואפילו בגאווה; הרי המנהל האומניפוטנטי הגדול בכבודו ובעצמו פסק שאני עברייך. כשעזבתי את בית הספר הייתי שבר כלי מכל בחינה מוסרית. לא מצאתי טעם ליצור שום דבר, כי ההערכה לכל יצירה שלי עתידה תמיד להיות שלילית. שירה, פסיכולוגית שסייעתי לה בשנתיים האחרונות בעיבוד נתונים, שמה לב שיש לי בעיה כאשר אני בא לדרוש שכר הוגן עבור שירותיי. היא לא היחידה

ששמה לב לכך שאני דורש שכר הרבה מתחת למה שכישורי מאפשרים, אבל היא היתה רגישה דיה להבין כי מדובר בשריטה. הרבה זמן ניסיתי לתרץ לעצמי את התנהגותי זו כנובעת מרצון לקנות אהדה, אך ניסיונות אלה לא הועילו להסביר מדוע תוקף אותי שיתוק כשמגיעה השעה לדבר בסוף העבודה על תשלום. יתר על כן, במשך שנים היה לי קל לאין ערוך לגנוב מאשר להשתכר ביושר. כשנכנסתי לבית הספר התיכון חיפשתי להיות יצירתי ומקורי, חוטא מעט בפירוטכניקה ואוהב מעשי קונדס. כשיצאתי ממנו הייתי סתם פושע.

שבוע לאחר סילוקי מבית הספר מצאתי את עצמי מזייף כרטיסי פיס. הייתי גוזר ספרות מכרטיסים שונים ומדביק אותם בסדר שנתן צרוף זוכה. העבודה היתה גסה וחובבנית, אך מעולם לא נתפסתי. אין לי ספק שרוב בעלי דוכני הפיס שאצלם פדיתי את הכרטיסים הבחינו בזיוף אך שיתפו איתי פעולה כי גם הם יצאו נשכרים. לימים כתבתי סיפור על בחור צעיר שתיכנת את המחשב של מפעל הפיס כך שיעלה בגורל מספרים הרצויים לו.

מאד חביבות עלי היו הנוכלויות מן הסוג של שימוש בהמחאות שנמשכו מחשבונות בנק שפתחתי בשם בדוי תוך שימוש בתעודות זהות מזויפות. כדי להקטין חשד ולהשרות אמון על המוכרים בטרם תשלום, הייתי מתמקח איתם ומבקש לפצל את התשלומים. כשהייתי חייל זיפתי פנקסי תשלומים וקיבלתי ארבע או חמש משכורות בחודש אחד. בחודש בו שוחררתי מן הצבא התפוצצה פרשת הונאה שזכתה לכינוי הרועש "שוד הטלפונים הגדול", ואפילו נעשה בהשראתה סרט קולנוע. השתתפו בו שני שודדים שאחד מהם פתח, באמצעות תעודת זהות מזויפת, חשבון בנק בסניף לא מרכזי בעיר ראשון לציון. ביום המיועד הציב אחד השודדים אוהל של משרד התקשורת מעל בור הטלפונים של אותו סניף בנק, התמקם בו, חיבל במערכת הטלפונים והשתלט עליה. שותפו הופיע בתוך זמן קצר בארבעה סניפים שונים של אותו בנק בערים שונות, לבוש בהידור רב, והציג המחאות בסך 35 אלף לירות כל אחת. בעת ההיא לא היו סניפי הבנקים מחוברים במסופים למערכת מחשב מרכזית ואישורי משיכה נעשו בהתקשרות טלפונית אל סניף הבנק ממנו נמשכו ההמחאות. השותף שישב בבור הטלפונים אישר את המשיכה והפקידים ניאותרו

לשלם למושך את הסכום הרשום בהמחאות. הביצוע של ההונאה היה זהה בכל פרטיו לתכנון שאני הגיתי מספר חודשים לפני כן ושיתפתי עם חייל ששירת איתי במחנה צריפין. עד כדי כך היה הביצוע זהה לתכנית שלי שאפילו סניף הבנק בראשון לציון, שהחבלה במערכת הטלפונים שלו שימשה את הנוכלים במבצעם, היה זה שעליו עשינו את התכנון.

ראש השנה שאחרי מלחמת ששת הימים נמשך שלושה ימי שבתון רצופים שאותם ניצל איש ששמו נעמן דילר (שהתפרסם במספר כינויים, ביניהם "הפורץ הגאון") לפרוץ אל בנק שמור היטב באמצעות מנהרה שחפר זמן רב מראש. הוא נתפס, נשפט, נידון למאסר ושוחרר מן הכלא זמן קצר לפני שוד הטלפונים הגדול, וברור לי כי החייל ששיתפתי בתכנון השוד באמצעות הטלפון יצר איתו קשר וביחד ביצעו שניהם את התוכנית שלי. הגונב מגנב פטור.

לימים, בהיותי כבד גוף, מצאתי מטופשות ומגוחכות את הגניבות במרכול. אינני סובל ממחסור, אבל הדחף עדיין לא מניח לי ואני מתפשר איתו וזולל חופן של שקדים תוך ידיעה מראש שאינני עומד לשלם עבורם, או שאני נוטל שקיות פלסטיק הרבה מעבר למה שאני באמת צריך. כשהייתי צעיר ורזה גנבתי באמת. יש לדחף הזה שם לוועזי, "קלפטומניה", והוא מסווג כהפרעה נפשית. לא עצם הגניבה הוא זה שהביא לי הנאה אלא ההרגשה שאני חכם ופיקח יותר ממתכנני מנגנוני האבטחה.

לפני עידן המנעולים המתוחכמים, "רב בריח" ודומיו, היה נפוץ בארץ מנעול מסוג "יל". אני המצאתי מפתח שפותח בקלות כל מנעול מן הסוג ההוא. עשיתי בו שימוש רב, אך כמעט לא הכנסתי דבר לכיסי. פעם פרצתי באמצעותו לדירה שבה התגורר צעיר שחלם להיות משורר ושחקן והעברתי את כל המיטלטלין שהיו בה לדירה אחרת שעמדה ריקה. אחר כך השארתי לו פתק ובו הנחיות מדויקות היכן וכיצד עליו להשיב לעצמו את רכושו, תוך ציון כי זכה לאהדתו של ראש כנופיית השודדים השכונתית בזכות היותו איש יפה. זו היתה דרך משונה במקצת להתוודע אל אדם ולרכוש את ידידותו, וגם אם הצלחתי, הרי שההצלחה היתה מפוקפקת. לקחתי אותו לסיור בליפתא והוא

קיבל השראה לכתיבת שיר. בספר שירים שהוציא הוא הקדיש לי שיר שאת כל מילותיו גנב מן ההקדמה לתרגום ספרו של פרידריך ניטשה "כה אמר זרטוסטרה", אולי כדי להנציח את הדרך בה התיידדנו או שאולי הוא באמת חשב עליי שאני התגלמות אותו "אדם עליון" שעליו מדבר הספר. יום אחד כשמאירה היתה בת חמש עשרה הלכתי איתה לסרט בבית אגרן. גם הוא היה שם. הוא לקח אותי הצידה ולחש לי "היא קטינה. שלא תעז לשכב איתה"! עניתי "זה מובן מאליו. אתה לא צריך להגיד לי". לימים הוענק לו פרס ישראל למפעל חיים ואני, ממקום מושבי בגלות, התגאיתי בבחירתי בו.

רווח חומרי לא הפקתי מעיסוקיי הפילייים, ואני מביא אותם כאן כדי לציין ולהדגיש כי להכרתי את עצמי כפורע חוק הגעתי בימים בהם חבשתי את ספסליו של בית הספר התיכון ההוא. אינני אומר שלפני כן הייתי חף מהתנהגות חריגה. כבר בגיל בית הספר היסודי הייתי מוצלח מאד בהמצאות. היינו קבוצת ילדים שעסקה בעיקר בניסויים מדעיים ובמעשי קונדס, ואני הייתי הרוח החיה בה. הייתי לוקח עצמים מתחומים שונים ומייצר מהם משהו חדש לחלוטין. המורים והחברים לכיתה התעניינו בדברים שאמרתי ועשיתי והעריכו אותי. בבית הספר התיכון, ללא אף אחד מחבריי הקודמים, נושילתי ממעמדי. האנשים שפגשתי שם לא ידעו להעריך את כישרונותיי ובעידודו של המנהל התייחסו להמצאותיי כאל "תעלולים של חכמולוג" ולאהבתי את הכימיה של חומרי נפץ כאל פירומניה והתנהגות פלילית. בכך הגדירו אותי כפושע, ואני קיבלתי על עצמי את ההגדרה הזאת. זנחתי את החתירה לתגליות מדעיות ורשמתי רק תגליות שבאו לי בחלום או בהזיה. את כישרון ההמצאה שלי מימשתי בבניית מפתחות הפותחים כל דלת ומשם הדרך לעסוק בגניבות קטנות היתה קצרה. את אהבתי לחומרי נפץ הרחבתי באהבה לסכנה בכלל.

אך תמיד קינן בי הצורך להיות מקורי, "לחשוב מחוץ לקופסה". עוד בתיכון, במסגרת שיעורי הכימיה, הגיתי מודל פיסיקלי בו הנחתי כי החלל הריק איננו באמת ריק אלא מאוכלס בצפיפות בחלקיקים בעלי תכונה מסוימת פשוטה. הראיתי אותו לצבי, המורה לכימיה, והוא שלל אותו בטענות שונות. צבי הוא איש חכם, ישר ואמיץ, ועל זה נתונה לו הערכתי, אך הוא חושש

להעריך חשיבה יצירתית. מאז ועד היום המודל הזה מוכיח את עצמו שוב ושוב בתגליות המתפרסמות בעיתונות העולמית. פעם, בחלום לילה, התגלה לי המנגנון של יצירת ה"יש" מן ה"אין" ללא צורך בהתערבות חיצונית - אלוהית או אחרת. הוספתי אותו למודל שלי. מעניין מה היה אומר על זה צבי היום. גם אל התגלית שלי על הקשר הקדום בין היהדות לאסלאם לא הייתי מגיע לולא הדחף לחשיבה מקורית.

כשהתחלתי לעבוד בתכנות מחשבים, עשר שנים קודם להתאבדות המנהל והתפרצות השמחה, החלטתי החלטה מודעת לחדול מן הגניבות. העבודה הזאת סיפקה את הצורך שלי להוכיח כי אני מתוחכם וחכם יותר מן האחרים. זה צורך שדבק בי ורדף אותי עד יום ששי האחרון. תוך כדי קריאה בעיתון אודות התאבדותו של המנהל, ממש יכולתי לחוש כיצד הצורך ההוא בעבריינות עוזב אותי כמו נפיחה רעשנית וריחנית, יוצא דרך החלון הפתוח ונמוג באוויר הרחוב.

אחד מכישלונותיי הגדולים הוא סיפור המודל הפיסיקלי שלי. הוא התבשל אצלי במהלך שיעורי הכימיה אצל צבי והוא מקבל אישוש, שוב ושוב, עם גילוי תופעות פיסיקליות חדשות. אילו סיימתי את העבודה עליו במועד, בוודאי הייתי היום מועמד לקבלת פרס נובל לפיסיקה. בשנת 1970 הוכיחה מדענית ששמה ורה רובין את קיומו של מה שזכה לכינוי "החומר האפל". אני הגיתי אותו שנתיים קודם לכן. אחד הגילויים שלי נוגע למה שהפיסיקאים מכנים "אנרגיה אפלה". היא נובעת מן התופעה הקרויה "הסטה לאדום" שאותה מפרשים הפיסיקאים כאילו מהירות התרחקות הגלקסיות מואצת; על פי הנוסחה לפיה אנרגיה היא מכפלה של מאסה בתאוצה, והנחה שמהירות האור בריק קבועה בכל מקום ביקום, קיימת ביקום אנרגיה שמקורה לא ידוע. על פי המודל שלי, מהירות האור במרחב הבין גלקטי גבוהה יותר מאשר בסביבות המקום בו היא נמדדה, דהינו סביב כדור הארץ, וזה מסביר את תופעת "ההסטה לאדום" בלי להזדקק לאנרגיה אפלה.

צבי עודד חשיבה מדעית יוצרת בדרך של בניית מודלים והעמדתם במבחני הפרכה – גישה שאימצתי בחום רב, בעיקר בזכותו. ברם, חרף פשטותו של המודל, עד היום לא הצלחתי לנסח אותו בצורה מסודרת. בדיוק כאשר מתגבש לי משפט מוצלח, נופלת עליי סחרחורת משתקת, כאילו מקנן בי פחד מפני הצלחה, ודמותו המוכיחה ומייסרת של צבי מתייצבת מולי. ניסיתי להשיג תואר אקדמי במדעי הטבע, אך לא הצלחתי להתמיד בלימודים באוניברסיטה. הישיבה באולמי ההרצאות ובחדרי התרגילים לא השיגה עבורי דבר מעבר לפסיקה הידועה ושלחה את הכרתי למחוזות הרחוקים מנושאי הלימוד. חמש פעמים ניסיתי לסיים תואר ראשון ומעולם, חוץ מפעם אחת, לא הגעתי לסוף השנה השנייה. ההישג האוניברסיטאי הגדול ביותר שלי בירושלים הוא סיום מוצלח של שנה א'. עשיתי אותו בחוג לפילוסופיה במשך שלוש שנים. גם אותו ודאי לא הייתי משיג לולא תמיכתה ועידודה של ידידתי טלילה, המתרגלת בלוגיקה. כעת אני נזכר כי את טלילה פגשתי לראשונה במוצאי אותה שבת בה התפוצץ המוקש שהביא לפרסומי בעיתון ולתשומת לבו של המנהל. היא היתה אז מתנדבת בחדר המיון בבית החולים. משהו בי משך את תשומת לבה ופתח מסכת ידידות אמיצה שנקטעה בנסיבות טרגיות.

עכשיו ברור לי הכל. פרץ השמחה הזה, שגילה לי את שורש הבעיה, הוא גם פתרונה. אילו היה המנהל מת מוות טבעי, האם גם אז הייתי שמח? האם גם אז הייתי משתחרר? אני סבור שלא. בעצם התאבדותו הודיע לי המנהל כי שגה ובכך שחרר אותי מן הכבלים ששם עליי במו ידיו. אילו לא היה מתאבד, הייתי נשאר כלוא לנצח. יש הקוראים לזה צדק ויש המכנים זאת מזל. אני מעדיף לראות בזה תשלום חוב.

מה אעשה כעת? אני יכול לעשות כל מה שמתחשק לי: אצליח לאבד את כל משקלי העודף, אוציא רישיון נהיגה, אולי אשנה בחזרה את שמי, אחזור ללמוד באוניברסיטה, ללא ספק אפרסם את מודל החלקיקים שלי, אולי אתחיל לצייר ואולי אפילו אהיה מנהלו של בית הספר התיכון שהוא בשכונת בית וגן, ואחר

כך אולי גם אתאבד כמוהו. הכל פתוח ויש לי כל הזמן שבעולם. אבל עכשיו, לפני הכל, אני בהחלט זכאי לשינה מתוקה וממושכת. הרי המנהל התאבד.

פח של נפט

מוכר הפרחים מוכר לך פרח שמוכר לך אביב
שמוכר לך את אהבתה של זאת שאתה מחשיב כאהובתך
שמוכרת לך את מה שאתה מדמה שאתה רוצה לקנות ...

... ולפני שהוא נובל, מקץ יומיים,
מצחינים מי האגרסל.

בכיוון ההפוך עובר קו שמונה עשרה בשכונות דרומיות של ירושלים, המושבה הגרמנית וכמה מן הקטמונים (או גוננים, אבל הכל מבכרים את צליל המילה קטמון על זה של המילה גונן). חצי שנה לפני מועד התגייסותי לצבא התארחתי התארחות ממושכת בביתו של ראובן איש הקנוניות, טיפוס ציורי לעילא שנכון לכתוב עליו אנציקלופדיה שלימה. הוא התהדר בקשריו עם קציני צבא בכירים וראשי גופים ביטחוניים והסתכסך עם מי שהיה ראש שירותי הריגול של המדינה. הוא ידע לנצל יפה את נטיותי העברייניות ולשלוח אותי למלא משימות מודיעיניות.

הוא הסיק את דירתו בתנור נפט. באחד מן הימים שבטרם קיץ אזל הנפט והוא שלח אותי עם פח ריק אל תחנת הדלק שבכניסה למושבה הגרמנית. בדרך חזרה שאל אותי נהג האוטובוס מה בפחי. עניתי "מים". אך אחרי שתי תחנות הגיע ריח הנפט אל אפו של הנהג והוא דרש ממני לרדת מן האוטובוס. נותרתי לעמוד ברחוב אובד עצות עם פח נפט כבד. אתי עמדו דום עוד הרבה אנשים כי בדיוק אז נשמעה צפירת זיכרון. כאשר הסתיימה הצפירה עברה שם טלילה. שבוע קודם היא שכרה דירה בבניין שהשער שלו ניצב בדיוק במקום בו ירדתי מן האוטובוס. באותו יום התארכה אצלה אביבית, חברתה מן הכפר

בצפון הארץ. היא סיפרה לי כי בעלת הדירה ששכרה טלילה השתחררה זה לא כבר מבית החולים לחולי נפש בטלביה אחרי שעשר שנים קודם לכן היא נשפטה למאסר עולם בגין רצח אשתו של גבר שאהבה – משורר מפורסם. בתוך דקות ספורות מצאתי את עצמי במיטה אחת עם אביבית וכבר באותו יום היא עברה לגור איתי. פח הנפט הגיע לתעודתו רק אחרי יומיים והתקבל תוך רטינות קשות. אך לי כבר לא היה אכפת, היות שחברת אביבית קסמה לי יותר מחברתו של ראובן. שבוע לאחר הפגישה התנגן ברדיו פסטיבל הזמר. הזוכה בפסטיבל היה שלמה ארצי עם שירו הנצחי "אהבתיה, פתאום עכשיו פתאום היום", ואני אהבתי את אביבית פתאום עכשיו פתאום היום לנצח. שלושה חודשים לא נפרדנו עד שהגיע היום הגדול: אני התגייסתי לצבא ואביבית חזרה לביתה בכפר.

בחלל שבין אוזניי הדדה "לילה ראשון בלי ויו" בלחן השיר "לילה ראשון בלי אימא", ובהזדמנות הראשונה ברחתי מן הבסיס כדי לגנוב לילה עם אביבית בכפר. מתוך הנחה סבירה שהצבא יפריד בינינו הפסיקה אביבית להשתמש באמצעי תכנון משפחה, ובלילה הגנוב ההוא היא התעברה. את נישואינו חגגנו בכפר חמישה חודשים ומחצית החודש בטרם נולדה דיאטרי בתנו. שם זר ומוזר זה דיאטרי. אביבית בחרה בו בהשראת שחקנית הקולנוע מרלן דיאטריך אותה העריצה בזכות תפקיד בסרט בו היא מוציאה גברים מדעתם. כשדיאטרי נולדה אני כבר הייתי פשוט מדים. הלילות הגנובים עלו לי במאסרים חוזרים ונשנים. שותפיי לכלא הלינו על היותם "פראירים של גולדה" ואני, העברייין פורק העול, אימצתי בחום את משנתם. קצין בריאות הנפש איים עלי: "אם תברח עוד פעם אחת לא תהיה לי ברירה אלא לקבוע לך פרופיל רפואי 24", שמשמעותו שחרור מידי מן הצבא. לא בזבזתי רגע ומיד כשיצאתי מחדרו ברחתי שוב.

החיים בכפר נשאו חן מלפני, אך אביבית אשר כעת הייתה אימא, החלה להתרחק ממני. פעם היא הביעה באזני שאיפה להוסיף למטבחנו כיריים חשמליים. מיד נסעתי לירושלים וקניתי כאלה, באופן בו נהגתי לקנות חפצים

– באמצעות המחאה ללא כיסוי. היא שמחה במתנה אך סיפרה לפרנסי הכפר כי אני עבריין ואלה דרשו ממני בתוקף לעזוב את הכפר. באתי לביקורים שתדירותם פחתה והלכה. יום אחד הודיעה לי אביבית כי היא שוב הרה. חישבתי ומצאתי כי לא יתכן שאני האב של העובר החדש וזה היה לי האות כי חיי איתה הסתיימו. התנהגותה החופשית לא היתה אמורה להפתיע אותי, היות שמערכת היחסים שקיימה איתי, כמו הרבה מאלה שקיימה עם בני זוגה הקודמים, החלה אחרי היכרות של דקות ספורות. לתומי קיוויתי כי איתי זה יהיה אחרת, תקווה שנכזבה. מתוקף היותי קרוב משפחתה הקרוב, אולצתי לחתום על הסכמה להפסקת הריון בלי שידעתי מי האב האמיתי. נסעתי דרומה לאילת, והשקעתי את עצמי בעבודה קשה בנמל הנפט ובבתי מלון כדי לשכוח את הכאב, הכעס והעלבון.

שנתיים קודם, עוטה מדים של שוחר קדם-צבאי בבית הספר הטכני של חיל האוויר, ביליתי לילה על חוף הים של אילת עם מוניק, בעלת גוף נפלא שפגשתי באקראי בחושך. סיפרה לי שהיא גרה בירושלים. "היכן בירושלים?", שאלתי והיא ציינה את שמה של שכונת מגוריי. שמחתי והתרגשתי מאוד, אך לפנות בוקר הסבירה לי כי היא נשואה ואם לילדים, וכי לליל התשוקה על החוף לא יהיה המשך. עליתי על טרמפ צפונה במכונית סובארו אשר זה עתה הורדה מאוניה בנמל במשלוח הראשון של מכוניות סובארו לישראל. בעת ההיא נהגו להריץ את מנועיהן של מכוניות חדשות כמה מאות קילומטרים בטרם תועמדנה למכירה, ואני זכיתי לחנוך סובארו מן המשלוח הראשון שנחת בארץ. הופתעתי לראות כי הנהג הוא נתי, בן השכונה שלי. שאלתי אותו אם הוא מכיר את מוניק והוא ענה בשלילה.

פעם אחת נסעתי שוב לכפר, כדי לתת לאביבית גט פיטורין. דיאטרי היתה אז בת שנתיים ולא זיהתה אותי. מיד אחר כך עזבו אביבית ודיאטרי את הארץ ונותק כל קשר בינינו. חלפו עברו להן עשרים וארבע שנים ופתאום קול דקיק מציץ אלי באנגלית בטלפון: "אני דיאטרי. האם אתה אבא שלי?" הגיעה לביקור חובקת בעל ועל זרועה תינוקת בת שמונה חודשים – נכדתי הבכורה. אף על פי שלא היה בינינו כמעט שום קשר מאז שנולדה ושום קשר מאז מלאו

לה שנתיים, חלקנו הרבה זיכרונות משותפים. היא ראתה כי טוב והחליטה להישאר בארץ. די מהר נכנסנו לויכוחים על דת. היא גדלה כמאמינה אדוקה באלוהים ובישוע המשיח ואני לא מכפיף עצמי לשום ישות עליונה. "אני חשה צער עבורך" אמרה בהתנשאות. עניתי לה שהיא נולדה בגלל פח של נפט.

פיגוע

צפירת אמבולנסים הינה שיגרה שלעולם אי אפשר להסתגל אליה. באותו בוקר צפרו עשרות אמבולנסים בשדרות הרצל בדרך לבתי החולים הדסה ושערי צדק. מאירה שלי עלתה על אוטובוס קו שמונה עשרה בתחנה שעל יד לשכת הגיוס, מול בית החולים שערי צדק הישן. חצי דקה לאחר מכן התפוצץ באוטובוס מחבל מתאבד ומאירה שלי נהרגה. בת עשרים וארבע היתה במותה.

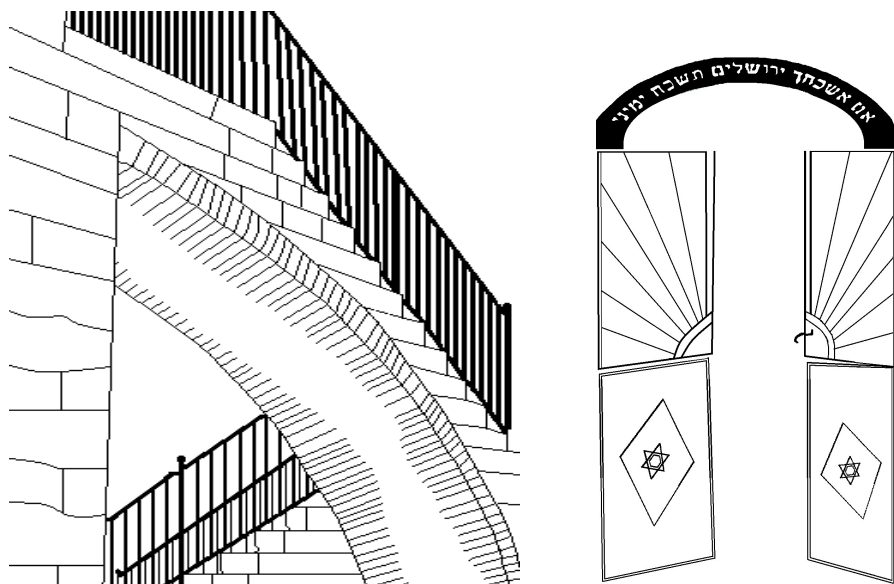
מאירה שלי

בפעם הראשונה שביקרה בביתי היתה מאירה בת שש. שאלתי אותה אם היא רעבה ונעניתי בחיוב. העמדתי על השולחן במטבח שתי קעריות עם פתיתי שיבולת שועל, כפית סוכר חום, מספר פלחי אגס, מעט טיפות תמצית שגף וחלב. כאשר ספגו הפתיתים את החלב והתרככו, הגשתי לה את אחת הקעריות. "מה זה?", שאלה בחשד. "זה שיבולת שועל", הסברתי לה, "סוסים אוכלים את זה ומתחזקים". "אני לא סוס!", התריסה, ובבת אחת חדר להכרתי כי מה שטוב לסוסים אינו בהכרח טוב לבני אדם. משכתי בחזרה את הקערית, אך אז היא הוסיפה בגאווה נשית "אני סוסה!", נטלה אותה בחזרה ולא הותירה בה מאום. זה היה הרגע המכונן ביחסינו. זכינו לאכול בצוותא עוד הרבה מנות כאלה. עם סיום הארוחה יצאנו לטיול בין בתי השכונה, אז למדתי עד כמה היא רגישה ומתחשבת: ברחוב הסמוך לביתי יש מדשאה המשמשת לי קיצור דרך; מאירה ביקשה שלא נעבור שם ואמרה "אני פוחדת שאדרוס את

הפרחים". היא היתה חזקה, נמרצת וצוהלת עד יומה האחרון. עד היום מהדהדים בין אוזניי צלילי קולה: "אני לא סוס. אני סוסה!".

מסעות בירושלים

מאירה אהבה את השיטוטים ברחובות. אהבה את הסיפורים שלי, אהבה את הסמטאות ואת החצרות. מהון להון גיבשנו לנו מסלולי טיול מועדפים. אחד היה אל חנות הפלאפל של האחים לוי האורפלים שעל יד פינת הרחובות מחנה יהודה ואגריפס. אני אהבתי את הפלאפל והיא אהבה את הטיול. בין שני הרחובות רש"י ואלפנדרי יש קיצור דרך סודי קסום: נכנסים דרך שער נאה לחצר אחת, כאילו הולכים לבקר מאן דהו, עוברים מתחת לגרם מדרגות מקושת אל חצר אחרת ויוצאים ממנה אל הרחוב המקביל דרך שער נוסף שידע פעם ימים יפים.

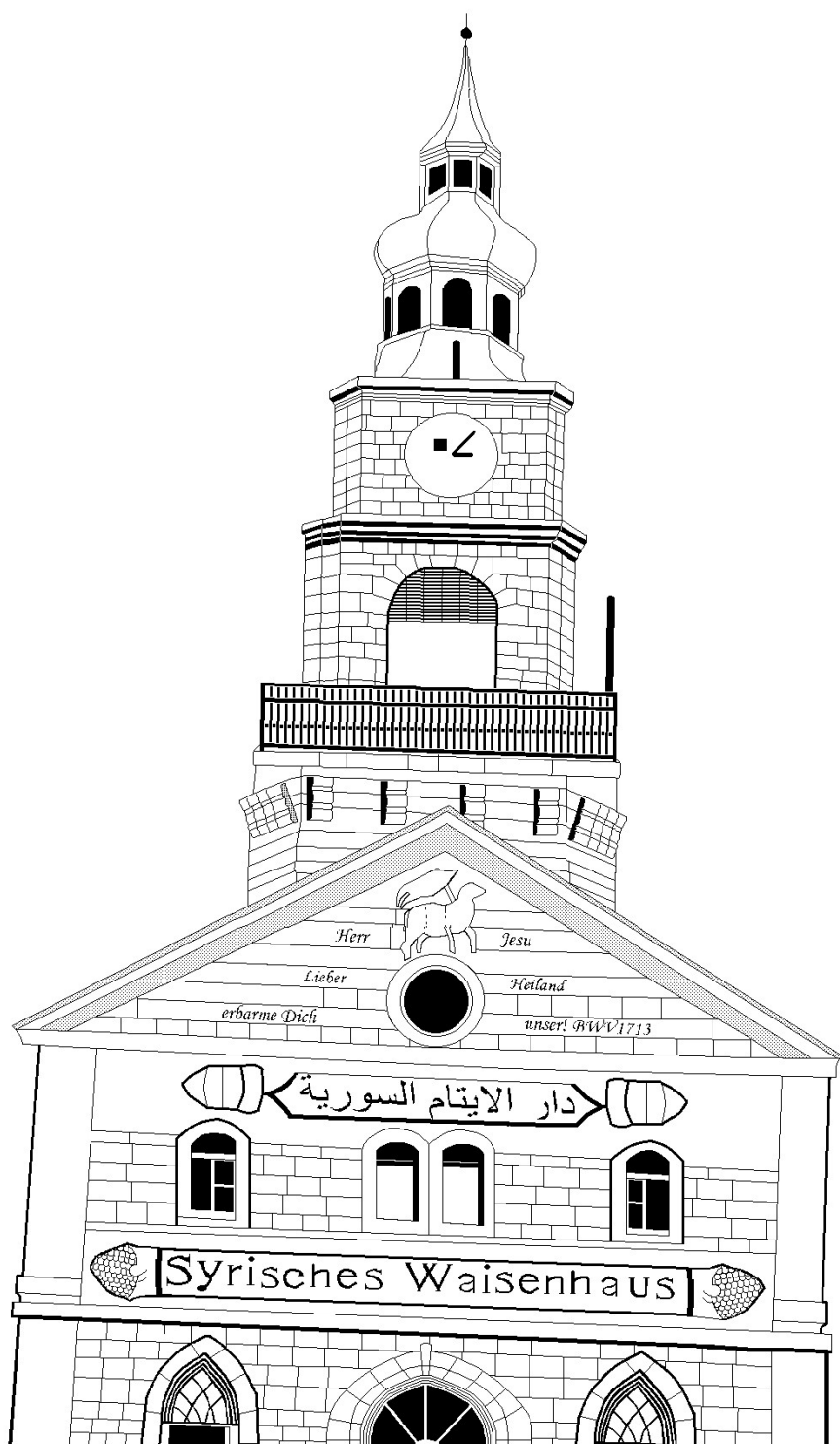
את קיצור הדרך הזה גילו לי כשהייתי צעיר ממאירה, וראיתי לי לחובה להוריש אותו לדורות הבאים. כשעברנו בו בפעם הראשונה הגיבה מאירה בצהלת הפתעה, בדיוק כפי שאני הגבתי בפעם הראשונה שלי,

והרימה מבטה אל פניי. אז ראתה בשמים מחזה שהעתיק ממנה את הדיבור והיא הצביעה עליו ללא קול: מערבולת רוח שיחקה בענן שנקרה בדרכה ועיצבה אותו בצורת שבשבת. מאז שקדנו הרבה פעמים לכוון את פעמינו אל המעבר ההוא בחיפוש אחר זיכרון ההפתעה ובהרמת מבט אל השמיים. משם נהגנו לעלות דרך סמטה צרה עד רחוב יפו. לפעמים פגשנו שם את אדי מלכה מן הפנתרים השחורים; פעם קנטרתי אותו על דבר חוב ישן והוא השיב במחמאה למאירה "הילדה שלך" על יופייה ודמיונה לארנונה, שהוא ואני חלקנו בינינו את יצועה, יחד עם חצי ירושלים. מאירה שמחה על המחמאה ושאלה מי זאת ארנונה. אני נזהרתי לא להסביר לה את העקיצה ורק סיפרתי לה שארנונה היא אישה יפהפייה שהיתה חברתו של אדי. אחר כך נהגנו לעלות אל הרחוב הראשי של השוק, רחוב מחנה יהודה, להתעכב בו בין הדוכנים עד הגיענו אל שלישיית דוכני הפלאפל בפינת רחוב אגריפס. הראשון מביניהם הוא של האחים לוי – האורפלים. בצדו השני של רחוב אגריפס ניצב בניין שזכה ביושר לכינוי "הבית המקולל". בצמוד לו נפתחת סמטא ההולכת ומוצרת ובה מסעדתו של מִנְגֵן בה מתבשלים מאכלים בתוך סירים גדולים על גבי פתיליות. מנגן הוא מן האנשים חסרי הגיל, מבוגר עם חזות פנים צעירה. מאירה אהבה לאכול ספגטי שמנגן קרא לו "מִקְרוֹן". אני הייתי מזמין אצלו קציצות, מוסיף להן את כדורי הפלאפל שקניתי אצל האורפלים ועינו של מנגן לא היתה צרה בי. לקינוח חלקנו בינינו בקבוק בירה שחורה בכוסות שמנגן שטף היטב ונפרדנו ממנו בתודה ובהבטחה לשוב בקרוב. לרוב היינו חוזרים ישר הביתה, שבעים וטובי לב, אך לפעמים היינו ממשיכים דרומה לאורך הסמטא, יורדים במדרגות לרחוב בצלאל, חוצים אותו וממשיכים משם אל שכונת רחביה. יום אחד מצאנו את דלת המסעדה סגורה ועליה מודעת אבל. מנגן מת והמסעדה

לא נפתחה עוד. עברנו למסלולי טיול אחרים. "איפה הילדה שלך?" שאל אותי מוכר הפלאפל המשופם פעם כשבאתי בלי מאירה.

בכניסה לשכונת גאולה, על גבול שכונת כרם אברהם, שכנה לה חנות העוגות של גרליץ. אני חיבבתי במיוחד את עוגות הנפוליון הטוריות. בדרך כלל קניתי שתיים כאלה ואחת המוכרות נהגה לתחוב לידיה של מאירה שקית קטנה ובה שתי פחזניות או שלושה ריקים גדולים מנומרים בפתייתי בוטנים, "שיהיה לילדה לבריאות". בחוץ התחלקנו בשלל. "אני רוצה שתהיה לי חנות עוגות", אמרה מאירה יותר מפעם. תושבי השכונה, החרדים בבגדיהם השחורים, הפחידו אותה בתחילה, אך במחיצתי היא ידעה כי לא יאונה לה כל רע. לפעמים הייתי פוגש ביניהם איזה מכר מאנשי שלומו של סבי המנוח, מחליף איתו כמה מילים ומאירה אף מצאה מקום לצרף לשיחה כמה תובנות משל עצמה.

בדרך לשכונת גאולה, מאחורי גדר אבן, שוכן מחנה צבאי ובכניסה אליו ניצב מגדל מעוטר ובראשו ארבעה לוחות שעון אשר עמד מלכת לפני שנים רבות ומעליו גגון דמוי בצל שמעליו צריח. המגדל מכונה "מגדל שנלר" וגם כל המחנה קרוי "שנלר". מאירה ביקשה לבקר במגדל, אך אני זכרתי מן המקום ההוא לילה אחד בו ביליתי בתא מעצר מצחין משתן, ולא ששתי להיענות לבקשתה. "אסור", אמרתי לה, "זה מחנה צבאי. רק לחיילים מותר להיכנס". אך יום אחד עמד בשער המחנה שומר שהייתי מיודד איתו בימי השירות הצבאי הקצר שלי. בין חילופי הברכות והטפיחות ההדדיות, על השכם משכה מאירה בחולצתי ולחשה לי בקול כה רועם שאפשר היה לשמוע אותו אפילו בשכונת מאה שערים הרחוקה: "תשאל אותו אם אפשר להיכנס". "או! כן! בוודאי!", ענה לה השומר מעל לראשי, ועוד בטרם סיים, כבר גררה אותי מאירה אל תוך המחנה, אל המגדל, בלי לתת לי שהות למצוא תירוצים.

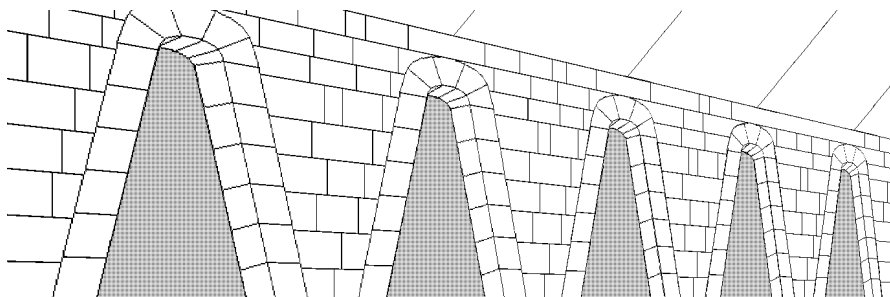

טיפסנו אל מרומי המגדל ושם, בתוך מנגנון השעון, בינות לגלגלי השיניים הגדולים והחלודים, על מדף מאובק, מצאנו צוצלת דוגרת על ביצים.

"ובכל ביצה, הס פן תעיר, ישן לו אפרוח, אפרוח זעיר" שרה מאירה לצוצלת, וזו ענתה בגרגור ספק אדיש ספק עצבני, אולי כדי לומר: "לא על אפרוחים אני דוגרת אלא על גוזלים".

מאחורי מחנה שנלר עדיין עמדו שרידיו של בית חרושת לרעפים. על מסילת ברזל בתוך מנהרה תת-קרקעית, כאשר בית החרושת עוד שקק חיים, נעו קרוניות שהובילו חומר גולמי אל הבניין המרכזי, שם עורבב החומר במים והועלה לקומה השנייה במעלית שרשרת. בקומה השנייה נמצאו תבניות רעפים, מכבשים, סרט נע, משאבות ועוד מכונות שיעודן לא התחוויר לי. על מרפסת מחוץ למבנה, מקורה נגד גשם אך פתוח לאוויר החופשי, ניצב מנוע דיזל גדול שנועד להעניק לכל המכונות חיים בדמות תנועה סיבובית שהועברה באמצעות רצועות וגלגלים. את קומת הקרקע אכלסו כוכי הייבוש והתנורים שיצרו מעין מבוך.

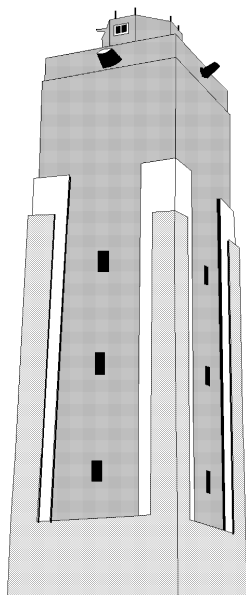
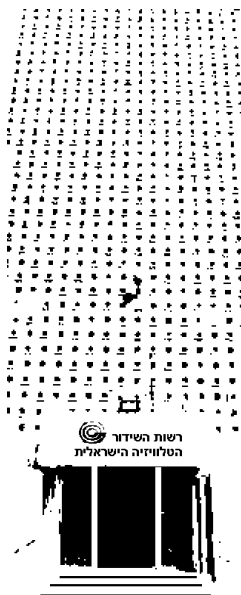
סיפרתי למאירה הרבה סיפורים מן המיתולוגיה היוונית. פעם סיפרתי לה על המבוך של מלך כרתים ועל המפלצת שחציה אדם וחציה פר האורבת בתוכו. היא שאלה אם גם כאן אורבת מפלצת, ובדיוק באותו רגע צץ שם אדם קשיש פרוע שיער אשר נהם משהו בשפה לא ברורה. הוא סיפר לנו, בנפנופי ידיים, באידיש ובעברית רצוצה על נחש מסוכן ואני חשבתי שהוא מנסה להבהיל אותנו כדי שנתרחק מן המקום ונשאיר אותו בפרטיותו. מאירה נבהלה והלכנו משם. באותו רגע האמנתי שהוא מאיים איומי סרק, אך למחרת נמצאה שם גופתו המתה. הוא היה ניצול שואה. שמו היה קולמן והוא הועסק שם כשומר מטעם בית הספר לעיצוב בצלאל אשר שיכן במקום את המחלקה ללימודי קדרות. התברר שצפע הכישו. הוא ניסה לבקש מאיתנו עזרה ואני לא הבנתי. התביישתי לספר למאירה על מותו של האיש האומלל.

מובן כי גם לגן החיות הלכנו יותר מפעם אחת. מאירה התעניינה מאד באריות ובתנינים. בתוך מבנה קטן היתה תצוגת חיות ארסיות, ומדי כמה ימים נערכה בו האכלת נחשים פומבית. המאכילים השליכו עכבר לבן לתוך כלוב הזכוכית של הנחש והקהל צפה בנחש המכין עצמו לסעודה ובמכרסם חסר האונים הקופא במקומו כמהופנט בטרם יוכש. אני ריחמתי על העכבר ומאירה העריצה את הנחש.

יום אחד הלכנו למגדל המים של רוממה. השער בגדר היה פתוח והשומר נעדר מן המקום. עלינו במדרגות אל גג הבריקה והשקפנו אל נוף ילדותי. בגבעה הצרפתית כבר ניצבו בניינים חדשים וביניהם חורשת האורנים שהכרתי עוד מן התצפיות בילדותי. גם בגבעה הצרפתית היתה בריכת אגירה של מים. הבריכות

של רוממה והגבעה הצרפתית נבנו בתקופת שלטון הבריטים. מספר שנים אחרי הטיול הזה, אחרי שמאירה נלוותה אלי להרצאה באוניברסיטה, טיילנו בהר הצופים והגענו עד בריכת האגירה העתיקה של הגבעה הצרפתית. היא קטנה מזו של רוממה, אך דומה לה בסגנון הבניה. היתה זו חוויה נעימה לשנינו להיזכר בטיול מן הילדות שלה ומן הילדות שלי.

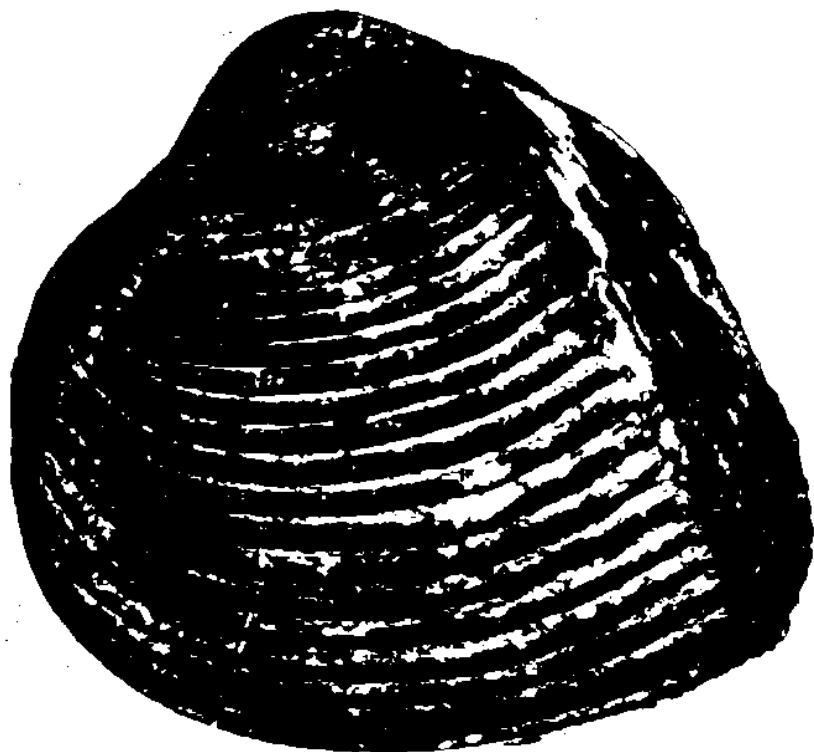
כשיצאנו מאזור מגדל המים החלטנו לעבור על יד בניין הטלוויזיה השוכן בקרבתו. עמדנו בחוץ וצפינו ביוצאים ובנכנסים. מאירה זיהתה כמעט את כולם. היא זיהתה את כל מגישי תכניות הילדים ואפילו את מגיש יומן החדשות. הוא חיך אליה וקמץ ופתח את אצבעות ידו מספר פעמים כפי שילדים נוהגים לסמן תנועת שלום, והיא החזירה לו באותו מחוה. גם לי היה רגע חביב: זיהיתי את מאיר שלו וקראתי לעברו "מאיר! איזה מזל אתה?" הוא ענה "אריה" ואני המשכתי לשאול "יולי או אוגוסט?" "יולי", ענה לי. "גם אני יליד יולי", עניתי בשמחה. את כל הדרך בחזרה הביתה עשתה מאירה בצעדי דילוג ולא הפסיקה לפטפט, ואני לא יודע מי מאיתנו שמח יותר.

ברחוב תחכמוני, הסמוך לשער מחנה שנלר, ניצב מגרש ריק תָּחוּם בגדר שבאמצעה שער חלוד אשר ידע ימי פאר. מאן דהו התכוון להקים עליו בניין לתלפיות, אך נבלם מיד אחרי שגידר אותו והציב בגדר שער. כעת היו שתי דלתות השער פתוחות למחצה מקובעות לציריהן בדבק החלודה. בימים הוא שימש את ילדי השכונה ששיחקו בו כדורגל. אך בלילות התנהלה בו פעילות אפלה. על דלתות השער ומזוזותיו, נכתב בפיח נרות "חרח – חבורת רוצחי חתולים". מאירה ידעה לקרוא, והכתובת הזאת הטרידה אותה. לא ידעתי מה לענות אז אמרתי שכנראה מדובר בבדיחה לא מוצלחת. היא לא המשיכה לשאול, ואני נמנעתי מלעבור איתה שוב באותו מקום.

טיילנו גם בשכונות רחוקות. פעם מצאנו את עצמנו על גבעת התנ"ך מעל תיאטרון החאן. זכרתי את שלט הפח הגדול והיומרני 'כאן יוקם מוזיאון התנ"ך' אשר כעת היה חלוד ומוטל ארצה. לפתע הגיח מתחתיו נחש שחור באורך שני מטר לפחות. אני נבהלתי אך מאירה החזיקה את ידי ביציבות והנחש נעלם באותה מהירות בה הופיע.

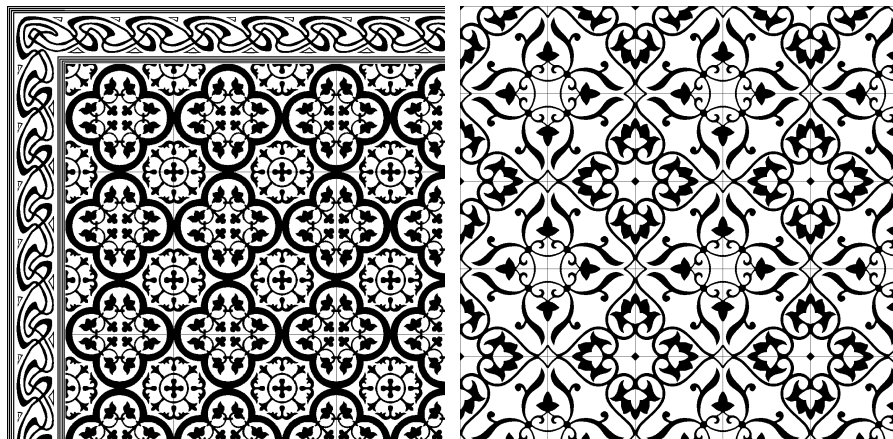
כשמאירה היתה בת חמש-עשרה או שש-עשרה הדרמנו עד מנחת, חצינו את מסילת הרכבת וטיפסנו דרך עין יעל עד מנזר כרמיזן. שם, ביקב המנזר, לגמנו דוגמיות של מיץ ענבים ומתוך אילוצי נימוס קנינו בקבוק שלם. קיבלנו שתי כוסות מנייר וירדנו דרך אדמות הכרם אל המעיין. מאירה מצאה בין הרגבים מאובן יפהפה של צדף כפול שנשמר בשלמותו. "זה ממש כמו פרלין", צהלה ונזכרה בחלום ילדות: "כשתהיה לי קונדיטוריה אשתמש בו בתור תבנית". היא נהרגה בדרכה לבית ספר לקונדיטוריה במלון בשכונת בית וגן. לא ברור לי מדוע העדיפה את קו שמונה עשרה על קו עשרים ואחת שמסלולו עבר קרוב יותר למחוז חפצה. אולי כי אהבה לצעוד ברחובות ירושלים ובאותו בוקר סברה כי יש בידה די זמן פנוי לחקור את רחוב הרב עוזיאל.

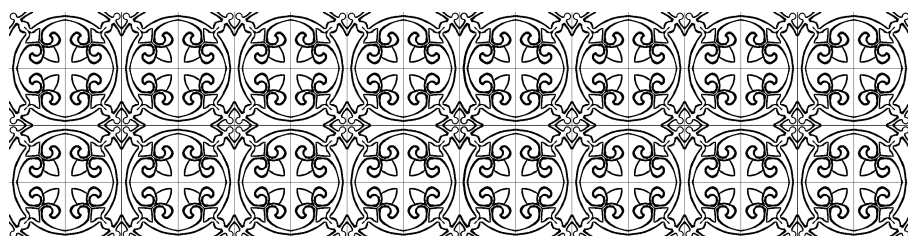
שונית

כשהייתה מאירה בת תשע נכנסה שונית לחיינו. יום אחד, בעודנו הולכים יד ביד, באה לקראתנו אישה קטנה עם מצלמה גדולה. היא ביקשה רשות לצלם אותנו והחמיאה לנו: "בת יפה של אבא יפה". "הוא לא אבא שלי", ענתה מאירה, "הוא החבר שלי". לרגע קפא חיוכה של הצלמת ועל פניה הופיעה עננה כבדה. חייכתי והסברתי כי מאירה היא בת השכנים ואני רק מארח לה לחברה כשהוריה אינם בבית. העננה חלפה מעל פניה והחיוך התחלף בהבעת מבוכה. "האם אפשר להזמין אותך לשתות משהו?", ניצלתי את המצוקה שלה, "אני גר בדיוק כאן", אמרתי והצבעתי על הבית. "כן, בשמחה" ענתה, "אני שונית,

צלמת עצמאית" חרזה והושיטה יד ללחיצה באמצע הגובה בין מאירה לביני.
 שנינו מיהרנו ללחוץ את היד המושטת ושלושתנו צחקנו.
 "הוי! נגמר לי סרט הצילום", קראה שונית כשביקשה להנציח בתמונות את
 רצפות האריחים המעוטרים בחצר ובבית.

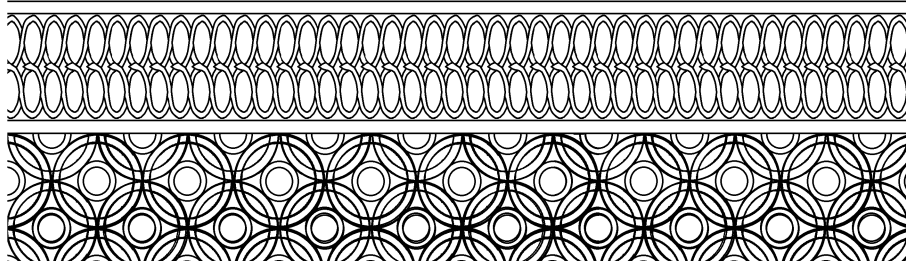

"תצטרכי לבוא שוב", אמרתי ומאירה הוסיפה בצהלה "כן! יופי!".

שונית חזרה למחרת ולמחרתו ולמחרת מחרתו וגם נשארה ללון. בתוך תשעה
 עשר חודשים נולדו לנו שני בנים. את נישואינו ערכנו באולם החתונות של
 הרבנות ברחוב החבצלת כששונית כבר לא יכלה להסתיר את כריסה הבולטת.
 נכחו שם הוריה של שונית, רב ועוזרו ועוד מניין מזדמן שלא הכרתי. כעת גם
 מאירה, כבר בת אחת עשרה, נעשתה שמרטפית. עדיין יצאנו לטיולים בעיר,
 אני נושא את הבן הקטן במנשא על בטני ומאירה דוחפת את עגלת הטיולון
 של הבן הגדול.

שונית לא אהבה את נוכחותה של מאירה בחיינו ולא התאמצה להסתיר זאת. היא התיידדה עם באי בניין הטלוויזיה ועמדה וחישבה כי נוכל להשכיר את הבית לזוג שעבד שם ולשכור בשליש או אף ברבע ממחיר השכירות דירה בעיר מעלה אדומים שנבנתה והלכה ממזרח לירושלים, וכך עשינו. במרחק חמש דקות הליכה מן הדירה ששכרנו נמצאו שרידי מנזר מן התקופה הרומאית המאוחרת. כל חדריו היו מרוצפים בפסיפסים יפהפיים. מצלמתה של שונית לא שבעה מהם. אחת הרצפות הזכירה לי במשהו את רצפת החדר הגדול בביתי.

מאירה בכתה והבטחנו שנבוא לבקר וגם נזמין אותה לביתנו החדש, אך מעולם לא קיימנו.

שונית היתה בעלת רישיון נהיגה במכונית, כזה שנמנע ממני בגלל נקמות הצבא, וכל בוקר היא הסיעה אותי ואת הבנים ממעלה אדומים לגבעה הצרפתית, מותירה לי את המאבק עם אוטובוס קו 75 בדרך חזרה. היא עשתה חיל בעבודתה ואני ניסיתי ללא הצלחה יתירה לשלב לימודים באוניברסיטה עם טיפול בילדים. כשמלאו לבן הגדול חמש שנים קיבלה שונית עבודה ככתבת עיתון בארץ רחוקה ואת התמודדותי עם אוטובוס קו 75 העתקתי גם לבקרים. גרנו בשכונה שורצת יתושים. נקבות היתושים מוצצות דם אדם כדי להפיק ממנו את דור היתושים הבא, ולאות תודה מותירות עקיצה צורבת. יום אחד ראיתי על תקרת המרפסת שתי יתושות אנופלס, שמדביקות את נעקציהן במחלה קטלנית קשה הקרויה מלריה או קדחת. חודשים ספורים לאחר מכן ביטל בעל הבית את חוזה השכירות ואני חזרתי עם הילדים לבית הישן.

כישופים

לא מיד זיהיתי את מאירה באיפור הכהה שעטתה על עיניה ובבגדיה השחורים. גם שיערה הצהבהב היה כעת שחור משחור. "זאת אני! מאירה שלך", צחקה. היא שלפה משרוול חולצתה קופסת סיגריות והושיטה לי. נרתעתי וסירבתי. השתאיתי למראה התמורה שחלה על בת טיפוחיי בתוך זמן שחלף ביעף. בשלוש השנים בהן לא התראינו היא גבהה כל כך וכבר חדלה להיות ילדה. חשתי מאד לא בנוח עם השחור והעשן, והיא הבחינה בכך. "אבל נשארתי אותה מאירה", התקוממה, "זו אני שגררתי אותך לטיולים ברחובות", הזכירה לי, והתרככתי. היא חיבקה את הבנים ונישקה אותם, אך הם נרתעו. "ככה אומרים שלום לבייביסיטר הנאמנה שלכם?", שאלה בתרעומת מעושה. "הם לא זוכרים אותך", התנצלתי, "והם גם נבהלים מן השחור, השחור הזה". "לא נורא", צחקה, "הם יתרגלו. כולם מתרגלים".

"יש לי כוחות", סיפרה לי יום אחד. "אתה זוכר את המגרש ההוא ברחוב תחכמוני, זה שרוצחים בו חתולים?" "כן", עניתי בלא חמדה וחשתי כי משהו רע מתקרב. "הסתכל", הוסיפה והגישה לי את ידה השמאלית. לרגע קיוויתי לראות שעון יד, אך במקומו ראיתי שריטה עמוקה שהגלד בה עוד טרי. "גם את רוצחת חתולים?" שאלתי חצי בצחוק וחצי בחשש. "אה-הא!" אישרה בחיוך והוסיפה: "אם הורגים בליל ירח מלא חתול שחור שהוא בעצמו בן של חתול שחור, ושורפים אותו וטומנים את האפר שלו באדמה, מקבלים שליטה על כוחות חזקים. "והשריטה הטריה הזאת ביד שלך אומרת לי שאמש היה ירח מלא", אמרתי. "הירח עדיין מלא", ענתה וגרדה מעט את הגלד, "רוצה לטעום?" התאבנתי לרגע, וכשהתעשתי שאלתי "החברים שלך אונסים אותך. נכון?" "אני אוהבת את זה", התגוננה, "זה מחסן את הגוף ואת הנפש ונותן כוחות. וחץ מזה אני כבר לא ילדה קטנה", נטלה את יד ימין שלי והצמידה אותה אל חזה. שני הכפתורים הקשים שרחשו חיים מתחת לאריג הדק אישרו את דבריה ויצרו אצלי את התגובה הגופנית המתבקשת. "אני לא יכול לשכב איתך", גמגמתי, "את עדיין קטינה על פי הגדרת החוק", שמעתי את עצמי אומר בלי לשכנע אותה או את עצמי. "ואני שומר אמונים לשונית", תיקנתי מיד. אולם

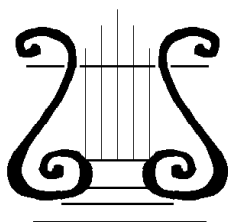
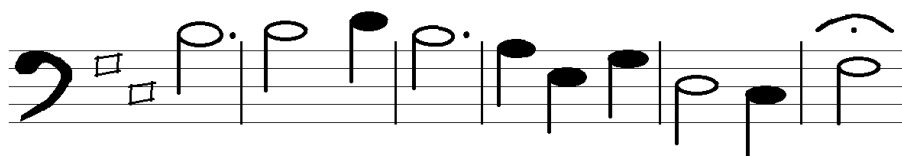
זוג הכפתורים שזה עתה התוודעתי אליו הפעיל עליי את הכישוף המיוחד לו ומצאתי עצמי בוחן אותו שוב באגודל ובזרת ומשתהה עליו עוד משך ארוך. מאירה צחקה: "ממתי אתה שומר חוק"?

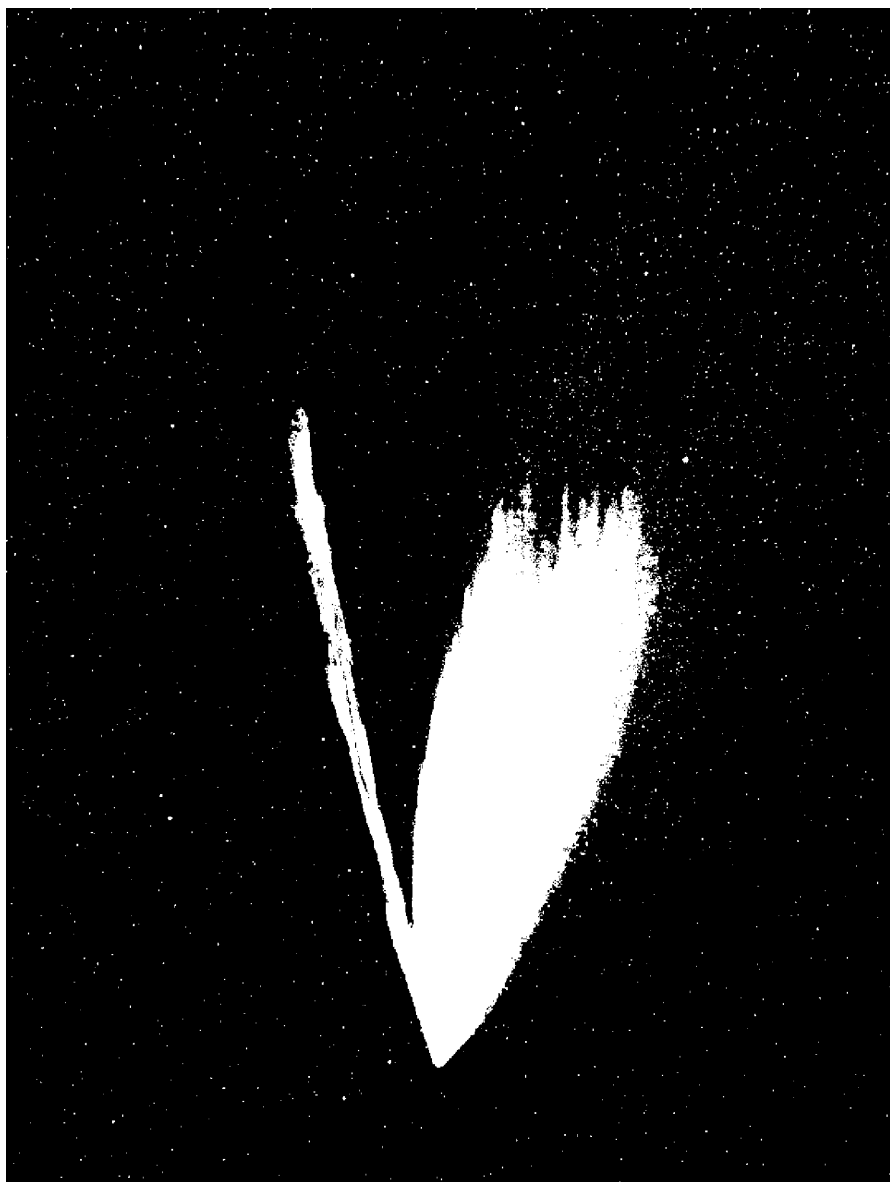
"אנחנו חברים טובים", אמרתי לה, "אם נערב בתוך הקשר המיוחד שבינינו יחסי מין, נאבד את החברות". "אתה לא מוכרח לשכב איתי אם אינך רוצה ואתה לא צריך לספר לי תירוצים, אבל אתה חייב לי מעט חיבה אחרי כל השנים שלא היית כאן". כזאת היא מאירה שלי. לא נוקמת ולא נוטרת אבל יודעת בדיוק מה היא רוצה והיאך לבקש ואף לקבל את מבוקשה.

ביררתי מעט על חבריה של מאירה לכת השטן. שניים מהם היו תלמידי ישיבה ואחת בתו של קצין משטרה בכיר תושב השכונה שלי. היו בחבורה גם גבר ואישה מבוגרים יותר, שכפי הנראה שימשו מנהיגים, אך עליהם לא הצלחתי לדלות פרטים. חשדתי שהם רוצחים גם בני אדם. "החברים שלך עלולים לרצוח אותך יום אחד סתם ככה כאילו את בעצמך הינך חתול שחור", אמרתי לה פעם וכמו הערתי אותה מחלום. "הם כבר לא מעניינים אותי", ענתה לי, "יש לי כוחות כישוף בלי קשר אליהם".

סיפורי המיתולוגיה היוונית פינו מקומם לשיחות על פילוסופיה יוונית ופילוסופיה חדשה. בשיחותינו עלה כמה פעמים המודל המתמטי של החלקיק היסודי שהגיתי, והיא עודדה אותי להמשיך לעבוד עליו הגם שלא ממש הבינה אותו. פעם אחת היא הצטרפה אליי לשיעור בפילוסופיה באוניברסיטה. אחרי ההרצאה טיילנו בבתי הקברות של הר הצופים. על אחד הקברים היו חקוקים תווי מוסיקה ונבל מסוגנן. מאירה ידעה לקרוא תווים והצליחה לשיר אותם. אני שמתי לב לגילו הצעיר של זה שנטמן שם – שמונה עשרה שנים בלבד – כנראה התאבד.

גם על אסטרונומיה דיברנו ובדיעבד התברר כי חשיבתה ההגיונית התעלתה על שלי. פעם, במהלך שיטוט בשוק מחנה יהודה, דיברנו על כוכבי הלכת של מערכת השמש שלנו ואני אמרתי שאין עוד מעבר לפלוטו. היא שאלה אותי מדוע אני סבור כך ואמרה שהיא מאמינה שיש עוד, אשר טרם התגלו. מספר שנים אחרי מותה התגלו כמה כאלה, שזכו לתואר "כוכבי לכת ננסיים" (גם פלוטו ירד בדרגה ונקרא אף הוא "כוכב לכת ננסי"). אי שם בשמיים מרחפים להם כוכבי לכת שמאירה שלי חזתה את קיומם. אחרי מותה נצפה בשמי הערב השביט שהיה לשיחת היום "הייל בופ" ואני צפיתי לשיחת טלפון ממנה: "יובל! יש בשמיים כוכב מוזר עם שערות ותסרוקת". היא לא זכתה לראות אותו. הופעתו הבאה צפויה בעוד למעלה מאלפיים שנה, די זמן לשובה לחיים ועל כן החלטתי ביני לביני לכנות אותו "השביט של מאירה".

היא זנחה את חבריה לסגידה לשטן תמורת רגעים של ביחד עם חיבוקים ונשיקות וליטופים ושיחות. היו לנו הרבה כאלה, אבל עד כדי משכב ממש מעולם לא הגענו. לא פעם היא הביעה טרזניה נגד החוק המטופש האוסר על

משכב עם קטינות. שלא כמו את חבריה השטניים, אותי היא אהבה. היא כל כך רצתה ואני לא נכנעתי למרות שהתשוקה שבערה בי היתה ללא ספק עזה לפחות כמו זו שלה. היא המשיכה להתלונן גם כאשר החוק כבר לא היה תקף לגביה וגם כשאני כבר חדלתי לשמור אמונים לשונית; היא היתה מתלוננת ושנינו היינו צוחקים, אך על הדפוס שבו הורגלנו שמרנו ומעולם לא שכבנו. אחר הדברים האלה היא החלה לספר לי על בני זוג שונים שנקרו בדרכה, ואני הייתי מקשיב, מלטף ומקנא. הדבר הראשון שאמרתי לעצמי בתחושת החמצה ורגש אשמה כשהיא נהרגה היה: "מדוע סירבתי לשכב איתה"?! אולי יכולנו להיות היום זוג, היינו גרים בבית הכרם, היא לא היתה עולה על האוטובוס ההוא ולא היתה נהרגת.

אחד מבני הזוג שלה ריתק אותה במיוחד בגלל עיסוקו: נחשים ארסיים – הוא צד אותם, גידל אותם והכליא ביניהם. היא פגשה אותו בטיול בצפון הארץ והוא הבטיח לקרוא לאחד מזני הנחשים שעמד להכליא על שמה. הוא נרצח בידי עבריינים פחות מחודשיים אחרי מותה בטרם קיים את הבטחתו.

נר שביעי של חנוכה

דמעות בבית כנסת רפורמי

בבית הכנסת של הקהילה היהודית הרפורמית בעיר ברלינגטון במדינת ורמונט שבארצות הברית של אמריקה, בצהרי יום ראשון, נר שלישי של חנוכה ה'תשנ"ז, יושב נכד נינו של החתם סופר וממרר בבכי.

למדינת ורמונט, העיר ברלינגטון היא כמו תל אביב למדינת ישראל. כאן נגמרת ההשוואה, כי שטחה של ורמונט הוא אמנם באותו סדר גודל של ישראל, אך מספר אוכלוסייה הוא אולי רק עשירית. מלון הילטון של ברלינגטון הוא בן ארבע קומות, והבניין הגבוה ביותר בעיר כולה הוא בן שבע קומות. מאידך, יש יתרונות לריכוז אוכלוסין נמוך, בו כמעט שום פשע אינו משתלם.

ואפילו קהילות יהודיות בזעיר אנפין יש בה בעיר ברלינגטון. הגדולה שבהן היא הקהילה הרפורמית והיא מונה לא הרבה יותר ממאה איש, כולל ילדים וכולל משפחות בהן אחד מבני הזוג הוא מדת אחרת (שהרבי מכנה "ברכה כפולה"). אף שאני רחוק מן הדת, לכל זרמיה, זורמת בעורקי שגאה קדמונית ליהדות הרפורמית. זאת מהיותי מצד אמי נצר דור שמיני לעקיבא איגר, שרחוב בן למעלה ממאה בתים נושא את שמו בעיר תל אביב, ודור שביעי למאור גולה לא פחות ממנו, חתם סופר, שהיה ראש וראשון ללוחמים בזרם הרפורמי של היהדות. וגם ללא ייחוס המהולל, זעיר פה זעיר שם טופף לתודעתי כי אף ישוע הנוצרי החל דרכו כרפורמאטור של היהדות, וסופו שמאמיניו רדפו את העם היהודי אלפיים שנה. ובכל זאת מצאתי עצמי עומד בקשר עם הקהילה הרפורמית של ברלינגטון, כי גונב לראש הקהילה על קיומי והוא הזמין אותי בתירוף שחשב להציע לי עבודה בתור מורה לעברית.

חברת ילדות שעקרה לוורמונט הזמינה אותי לביקור ונעתרתי במחשבה שאצליח להתגבר על הכאב שלא הרפה. בשבת, נר שני של חנוכה, נסעתי איתה אל מדינת קנדה. שמעתי כי בעיר מונטריאול יש שוק מזרח תיכוני שבו קיוויתי לסעוד את לבי בחומוס ופלאפל עם פיתות אמיתיות, שלאחר חמישה שבועות במדינת ורמונט כבר חסרו לי מאד. ברגע בו הבינה השוטרת בגבול שאני ישראלי, גמרה אומר בלבה לחסום את כניסתי בכל מחיר. רק לאחר מעשה נודע לי שמחוז קוויבק, בו שוכנת מונטריאול, עתיר אנטישמיות שהיתה, קרוב לודאי, התמריץ והמניע מאחורי החלטת השוטרת.

"כיצד זה נושא הנך דרכון בריטי, אם נולדת בישראל?", פתחה.
"אבי נולד בלונדון".

"אז הזכויות עוברות אוטומטית?", שאלה בלגלוג ובאי אמון מודגש, הורתה לי להמתין ונטלה את הדרכון אל חדר מרוחק.

אינני אך רוח, בדרך כלל, אך בגלל המיוחס למה שמייצג הדרכון הבריטי ניסיתי לסגל לעצמי ארשת של אדם סבלני. לאחר שלושים וחמש דקות המתנה נשברתי. כבר ברור היה לי שמהו אינו כשורה. ניגשתי לשאול אותה

מה סיבת העיכוב. מעבר לכתפה הופיע על צג מחשב צילום תקריב של עמוד ראשון של דרכון בריטי. "אסור לך להיות כאן! שוב מיד למקומך!", אמרה בכעס ומיד הוסיפה בחשד "לאן אתה ממחר כל כך?!". "אינני ממחר", עניתי, "אלא שאני לא רגיל להיות מעוכב כל כך הרבה זמן".

חזרתי לשבת בהרגשה שגורלי נחרץ. לאחר ארבעים דקות נוספות יצאה השוטרת מן החדר המרוחק ובפנים מזרות אימה הורתה לי להיכנס עימה אל חדר צדדי. "ישנן חריגות בדרכונך", אמרה לי בחומרה, "כיצד השגת אותו?" "קיבלתי אותו בקונסוליה בירושלים", עניתי, "כמו שכתוב כאן בעמוד הראשון".

"כמה שילמת עבורו?"

"תשעים וחמישה שקל וארבעים אגורות".

"כמה זה במטבע נורמאלי?", נקטה לשון גזענית.

"בערך שלושים דולר, זאת אומרת דולר אמריקאי. למה את מתכוונת בחריגות?"

"אתה רואה את הקו הזה?", הצביעה על קו דקיק וכמעט בלתי נראה, "זה לא צריך להיות כאן. ואתה רואה את השטח הלבן הזה? הוא רחב מדי". למעלה משעה טרחה השוטרת החרוצה בחדר המרוחק כדי למצוא את אותן "חריגות", ציינתי לעצמי וכמעט אמרתי זאת בקול רם.

"כיצד השגת את הדרכון?", שאלה שוב.

"כפי שאמרתי לך, קיבלתי אותו בקונסוליה הבריטית בירושלים".

"וכמה זמן חיכית עד שקיבלת אותו?"

"שבוע".

"וכמה שילמת עבורו?"

"כפי שכבר אמרתי לך, תשעים וחמישה שקל וארבעים אגורות שהם בערך שלושים דולר אמריקאים".

"הדרכון שלך אינו בסדר, יש לך הסברים לחריגות האלה?"

"אין לי. האם את נותנת לי להיכנס?"

"לא!"

"אז בבקשה השיבי לי את הדרכון, ואחזור לאמריקה".

"הדרכון שלך אינו בסדר".

"אז מה אני אמור לעשות כעת?"

"לומר את האמת".

"כל מה שאמרתי היה אמת לאמיתה".

"לא אמרת לי למה אתה ממהר".

"אמרתי לך שאני לא ממהר. אני רק לא רגיל לקבל יחס כזה".

הדיאלוג העקר הזה נמשך כך עוד עשרים דקות לפחות. השאלות חזרו על עצמן, וכך גם התשובות. שוב ושוב הזכירה לי השוטרת שאני זייפן ושקרן, נהנית לראות את רישום אותות המצוקה ההולכת וגוברת על פני. פתאום השתררה שתיקה ואז, כאילו שכחה שכבר החליטה למנוע את כניסתי, החלה השוטרת למלא עבורי טופס בקשה לאשרת כניסה לקנדה, דבר שסיפק לה סיבה נאותה להמשיך לחקור אותי וללבות את מצוקתי. היה משהו מאד נלעג בסיטואציה בה הגבר המבוגר וגדל המידות מתומרן, ללא שמץ של רומנטיקה, בידיה של שוטרת הגבול הבלונדינית הצעירה ודקיקת הגזרה.

"הראה לי את הכסף שלך!", צוותה. התחוויר לי שכל ההמתנה, החקירה וההפחדה נועדו לרכך אותי לקראת המשא והמתן העדין, המתוחכם והמרומז שבמהלכו אמורים מרשרשים למצוא נתיב למעבר מיד ליד. כבר הבנתי, למרות מילוי הטופס, שאינני עומד להיכנס לקנדה, ומשום כך, למרות שהבקשה להצגת הכסף הייתה לגיטימית לכאורה, נדף ממנה ריח רע. אולם אילו הייתי מסרב, היה הדבר פותח פתח לכיוון חדש של התשה. לכן הוצאתי מכיסי חבילת שטרות והראיתי לה.

"מדוע אינך נותן לי אותו?", שאלה בתוכחה גלויה. באותו רגע אמרתי לעצמי שבוודאי שתולה באיזשהו מקום מצלמה נסתרת, וברגע שאושיט לה את השטרות איעצר בחשד ניסיון למתן שוחד. עדיין האמנתי שקנדה היא מדינה נאורה שהריקבון והשחיתות נעלמו ממנה זה מכבר.

"מדוע?", השבתי בשאלה.

"כדי שאוכל לספור אותו", ענתה כאילו צריך הדבר להיות מובן מאליו.

פרשתי את השטרות בידי ואפשרתי לה למנות אותם מרחוק. אחת היא לי אם ניסתה לטמון לי מלכודת או רק קיוותה לזכות בחמישים או מאה דולר תוך ניצול מצוקתי – אני על המשמר עמדתי. כשהבינה עד כמה זהיר אני, ציוותה עליי לרוקן את כיסיי ולהפנות אליה את גבי כדי שתוכל לחטט בכיסים האחוריים של מכנסי. אילו הייתה מוצאת שטר ירקרק אגב הצצה בכיסי, הייתה יכולה ליטול אותו לעצמה בלי שאפשר יהיה להחשיד אותי בקלות בניסיון שוחד. אולם אני הפגנתי חוסר התמצאות מוחלט במנהגי תחנות גבול, ושלמונן שכזה לא נפל לידיה.

בשלב זה, כנראה, החלה השוטרת להשתעם מלחבוט בי, וביקשה לטפל גם בבת לווייתי, אשר עד כה הפגינה רק נוכחות סבילה. היא כבר הייתה מזה שנים אזרחית גאה של ארצות הברית, המודעת היטב לאצילות מעמדה ביחס לשוטרת, ורק ציפתה לשעת כושר להוכיח זאת. והזדמנות זו אכן הגיעה בדמות דרישת השוטרת ממנה להציג את מסמכיה. או אז היא פצתה את פיה הירושלמי וחיוותה את דעתה על נושאים מנושאים שונים, החל מכבוד האדם וחירותו, המשך בשוטרת, עבור אל כל שוטרי הגבול הקנדיים ואף אל העם הקנדי בכללותו הגיעה. חוות דעתה הבאה, לעניות דעתי, הייתה אמורה לנגוע בשושלות גנאולוגיות ולהסתייע בדציבלים מתאימים, אולם דווקא אז החליטה השוטרת לזרז הליכים, ובתוך שתי דקות הסתיים הכול. בסופו של דבר, כפי שכבר הבנתי מראש, לא התגשמה משאלתי להיכנס לקנדה, ונגוז חלום החומס והפלאפל והפיתות. אלא שאז כבר לא היה לי אכפת. "אם כזה הוא פרצופה של קנדה", נדרתי, "לעולם לא ארצה עוד שתדרוך כף רגלי בשטחה".

בצד השני של הגבול היו השוטרים לאין ערוך אדיבים יותר. לאחר פחות מעשר דקות השיב לי השוטר האמריקאי את הדרכון והתנצל: "לא מצאתי שום פסול בדרכונך. יתכן שאצל הקנדים ישנם תקנים שונים מאשר אצלנו", ניסה לשון דיפלומטית, "אני מצטער על החוויה הקשה שעברת ומאחל לך שהייה נעימה בארצות הברית של אמריקה".

למחרת נעתרתי מאונס להזמנתו של רב הקהילה היהודית הרפורמית של ברלינגטון למסיבת חנוכה בבית הכנסת. ושם היה הכול. לא רק סופגניות ולביבות תפוחי אדמה, אלא גם חומוס ופלאפל וטחינה ופיתות כמו הגיעו הישר משוק מחנה יהודה. פתאום פצח פסנתר מרוחק בנעימת גרסתה של נעמי שמר למעוז צור: "... הרחק, הרחק ליד ביתי, הפרדסים נתנו ריח...", ובאותו רגע פרצו מעיני הדמעות. הן זלגו וזלגו להן, זלגו מעצמן, ישות נפרדת ממני לחלוטין.

וכך, בצהרי יום ראשון, נר שלישי של חנוכה ה'תשנ"ז, בבית הכנסת של הקהילה היהודית הרפורמית בעיר ברלינגטון במדינת ורמונט שבארצות הברית של אמריקה, יושב נכד נינו של החתם סופר – ראש וראשון ללוחמים ביהדות הרפורמית – וממרר בבכי. איש גדל מידות, כמעט שני מטר גובהו ומעל מאה ועשרים קילוגרם משקלו, יושב ומזיל דמעות כמו ילד. למה התגעגעתי? האם לצורת אות עברית ("דע לפני מי אתה עומד" על חזית ארון הקודש בין דגל התכלת-לבן לבין דגל הפסים והכוכבים)? לשירי נעמי שמר? לפלאפל של האחים לוי בשוק מחנה יהודה? לזיכרונות ממאירה שלי? ומכל המקומות שבעולם, דווקא במקום המשוקץ הזה, בית הכנסת הרפורמי, הצלחתי להתחבר עם רגשותיי. אנא סלח לי אב סב סבי על כי לא עמד בי כוחי!

עוד בטרם הסתיים חג החנוכה שבתי ארצה. שוטר ממחלק הסמים בשדה התעופה חשד בי שאני מעביר איזה "פעקאלע". "אין לי שום פעקאלע בשביל שום שמעקאלע", אמרתי לו, "אבל ת'שמע", הוספתי בהתלהבות, "יש לי כל הזמן שבעולם. קח, תפתח, תחפש, תבדוק מה שאתה רוצה וכמה שאתה רוצה". אחרי האירוע בגבול הקנדי, שום שוטר גבול ישראלי לא יכול היה להיראות נורא בעיני. הוא נעץ בי מבט מהורהר ואמר: "בסדר, אתה חופשי".

נחיתתי היתה השכם לפנות בוקר השנים-עשר בדצמבר, היום השני של חודש טבת, נר שביעי של חנוכה, בדיוק בו מלאו למאירה שלי, לפי לוח השנה העברי, חצי יובל שנים. אמנם קל לראות בזה צרוף מקרים גרידא, אך אני

ראיתי בזה אות מפורש: מאירה שוב קוראת לי. בו ביום עליתי לקברה. מצבה נאה הקימה לה משפחתה. שמתי לבי לכך ששמות אחיה ואחותה נעדרו ממנה:

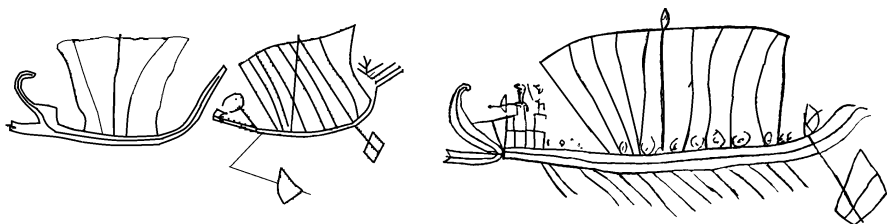
מאירה לביא הי"ד
בת רחל ומאיר לוי
נולדה א' טבת תשל"ב - 19 דצמבר 1971
מתה ביד בן עזולה
ה' אדר תשנ"ו - 25 פברואר 1996
תנצב"ה

נדרתי כי אשוב ואעלה אליו בכל נר שביעי של חנוכה בראש חודש טבת הראשון או השני. בלי פרחים ובלי אבני חצץ. לא כדי לקבור אותה אלא כדי להוליד ממנה זיכרונות. בתחילה עמדתי בנדרי באדיקות, אך חמש וחצי שנים לאחר מכן עזבתי את הארץ וטרם שבתי עד היום, למעט גיחות קצרות בתכיפות פוחתת והולכת. הגיחה האחרונה היתה בחג החנוכה בו מלאו ארבעים ואחת שנים להולדתה. זה היה לרגל חידון התנ"ך הבינלאומי למבוגרים בו הייתי אמור לייצג את מולדתי החדשה סקוטלנד, אך נאלצתי לוותר על השתתפותי בו עקב מחלת הכליות שתקפה אותי. בתוך ספירת הימים והשעות והדקות עד עלייתי למטוס שייקחני בחזרה הביתה ולידיהם האמונות של הרופאים, בין הכאבים התוכפים וחוזרים, זכיתי לפקוד שוב את קברה של מאירה שלי ביום הולדתה.

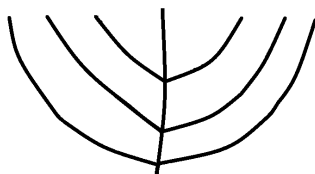
חג הגזילה

באחד מטיולינו הגענו, מאירה שלי ואני, לשכונת רחביה. שתי שכונות גנים מובהקות יש בירושלים: רחביה ובית הכרם. שנתיים אחרי מות מאירה לקחתי מספר שיעורי טיסה אצל טייס ירושלמי, ומן השמים נפלה ההכרעה הברורה על הראשונה – הרי זוהי רחביה הבנויה לתלפיות אשר אילנות ירוק עד ממלאים את חצרותיה. מגרש אחד ברחביה אינו בנוי כשאר המגרשים. הוא נמצא ברחוב אלפסי 10. כאשר עמד הקבלן הישר לחפור יסודות לבניין

שהתעתד להקים, נחשפה שם מערת קבורה. נעשה למערה זו נס, ובמקום להרוס אותה קיבל הקבלן על עצמו את דין רשות העתיקות. ניתן לה השם "קבר יאסון" בזכות שם שהיה חרוט על כותלה ואשר מן הסתם היה שמו של אחד שמצא בה מנוחה אחרונה. סיפרתי למאירה על הגיבור יאסון מן המיתולוגיה היוונית שהפליג בספינה שנקראה ארגו כדי למצוא אוצר זהב יחיד במינו, ובאמת מצאנו על אחד מכותלי המערה שלושה ציורים של ספינות – אחת מפוארת ושתיים פשוטות.

"יש כאן חנוכייה", צהלה מאירה והצביעה על חריטה מטושטשת בצורת מנורה על אחד מכותלי המערה. המנורה היתה בעלת שבעה קנים ולא תשעה כמו חנוכייה, אך לא רציתי לאכזב את מאירה ורק אישרתי את תגליתה. על יד המנורה ראיתי עוד שתי מנורות קטנות ומטושטשות הימנה.

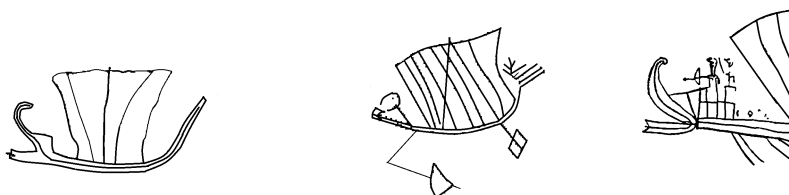
הרבה שנים אחר הסיור ההוא, בחדר עבודתי אשר בסקוטלנד, נדרשתי שוב לקבר יאסון. במסגרת עבודה שכתבתי על מגילת קהלת מצאתי כי זו נכתבה תחת השפעה של מאורעות אשר קרו בירושלים בתקופה שקדמה למרד החשמונאים.

הכהנים הגדולים במקדש בירושלים היו משושלת צדוק.
הכהן הגדול, שמעון השני, נכדו של שמעון הראשון שזכה
להערכה והערצה וכוונה "שמעון הצדיק", נקרא לישיבה של

מעלה ואת מקומו בקודש ירש בכורו חוניו השלישי. ירושלים היתה אז כפופה לממלכת סוריה והשליט הסורי אנטיוכוס (הרשע מחנוכה) ערך בעיר מרחץ דמים ודרש להשליט שינויים בסדרי הפולחן במקדש. חוניו נסע לסוריה כדי לשאת ולתת עם השליט וזה כלא אותו שם. בנו השני של שמעון, ישוע, נסע לסוריה כדי לשלם כופר נפש עבור אחיו. אנטיוכוס בחר לראות בכופר הנפש שוחד, המשיך להחזיק את חוניו בכלא הסורי והעניק לישוע את מעמד הכהן הגדול. ישוע הבטיח להנהיג במקדש בירושלים את השינויים שדרש אנטיוכוס ולהמשיך להעלות לו שוחד, ולא את הערכה העניק לו אנטיוכוס את השם יאסון כמו זה של הגיבור המיתולוגי. לא חלף זמן רב ואנטיוכוס הדיח גם את ישוע-יאסון מן הכהונה הגדולה. המנורות החקוקות על קיר קבר יאסון בשכונת רחביה מעידות כי זה שימש אחוזת קבר למשפחת כוהנים ששירתה בבית המקדש. נמצאו בקבר מטבעות שזמנן ראשית התקופה החשמונאית. הכהן היחיד בעת ההיא ששמו יאסון הוא בנו השני של שמעון השני. ציורי שלושת האוניות על הקיר מעידים על העלאת עצמותיהם של שלושה אנשים בדרך הים – ישוע-יאסון, חוניו ובנו של חוניו.

היות שמן הסתם היתה זו אחוזת קבר משפחתית הרי סביר כי גם אביהם של חוניו וישוע-יאסון וסבו של אביהם, הרי הוא שמעון הצדיק, נטמן שם. שכונת שמעון הצדיק הממוקמת בצפון מזרח ירושלים קיבלה את שמה מאמונה שגויה לפיה שמעון הצדיק קבור בה, במערה שנחצבה חמש מאות שנה אחר מותו. אך תושבי שכונת רחביה השאננה אינם מצרים על השגיאה הזאת המרחיקה מהם את ההמולה שמחוללים חובבי

קברי צדיקים. חוניו נרצח בסוריה, יאסון נמלט למקדוניה ונרצח שם ועצמות שניהם הועלו ארצה בדרך הים. בנו של חוניו ירד למצרים והקים בה מקדש משגשג; אחרי מותו הועלו גם עצמותיו לירושלים, עיר מולדתו, בדרך הים. אביו ודודו מתו בעוני ובמחסור, והספינות שהעלו את עצמותיהם היו פשוטות וקטנות. אך הוא, שהיה הכוהן הגדול של המקדש המפואר בהליופוליס, זכה שעצמותיו תועלינה ממצרים בספינה מפוארת עתירת משוטים עם משמר צבאי.

בימים הקצרים ביותר של השנה (בחורף בחצי הצפוני של כדור הארץ) חוגגים היהודים חג שמח במיוחד ששמו "חנוכה". בכל ערב מימי החג הזה הם מדליקים נרות במספר גדל והולך, ומברכים: "הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל התשועות ועל הנפלאות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כוהניך הקדושים". זה החג היהודי היחיד בו מבורכים הכוהנים ומוצגים כקדושים. הכוהנים האחראים לנסים, התשועות והנפלאות הקשורים לחג הזה הם בני משפחת חשמונאי שהיו אחראים, בין היתר, לטבח נורא בקרב העם היהודי (שערך המלך הכהן אלכסנדר ינאי), וזאת אחרי שגזלו את הכהונה הגדולה מידי משפחת צדוק. היתה לחשמונאים סיבה טובה לשמוח. הכהונה הגדולה נפלה בידיהם, והם קבעו

זאת כחג לעם כולו. מדוע נחוץ היה לחשמונאים לקבוע חג של שבח והודיה לעצמם? על פי הנביא יחזקאל, המשפחה היחידה שבניה ראויים לשמש ככהנים גדולים היא משפחת צדוק. הוראה זו מופיעה לפחות ארבע פעמים בספר יחזקאל (פרק מ', פסוק מ"ו; פרק מ"ג, פסוק י"ט; פרק מ"ד, פסוק ט"ו; פרק מ"ח, פסוק י"א). הכלל הזה, שעל פי המקרא נהג מאות שנים בתקופת הבית הראשון, נקבע כתקנה מחייבת בימי שיבת ציון, ונשמר בקפידה עד תקופת כהונתם של בני שמעון השני, חוניו השלישי וישוע. התערבותו של מלך סוריה אנטיוכוס אפיפנס בהלכות המקדש, ובהם מינוי לכהונה הגדולה של אחד שלא היה מזרע צדוק, הביאו להצתת מרד החשמונאים אשר במהלכו נכבש בית המקדש וטוהר מסימני דת הלניסטיים פגאניים. אך אחרי שהשתלטו החשמונאים על בית המקדש, הם לא השיבו את הכהונה הגדולה לבני צדוק אלא נטלו אותה לעצמם בלבד. בבית חשמונאי דבק רבב הגזילה והוא ניסה להציג עצמו כמשפחת כוהנים ראויים המתייחסים לבית צדוק. מעולם לא נמצא תיעוד מהימן המאשר זאת, ובמסגרת המאמץ לחזק את אמון העם, שולם שוחד רב. העם היה מפולג למפלגות. אחת מהן היתה מקורבת לשלטון וחבריה השתייכו למעמד הכלכלי העליון. תמורת טובות ההנאה הגלומים בקרבה לצלחת הם קיבלו להאמין ללא עוררין כי בית חשמונאי מתייחס לבית צדוק. משום כך הם זכו בכינוי המלגלג "צדוקים" בפי יריביהם שגם הם קיבלו כינוי מלגלג, "פרושים" – הפורשים מן ההלכה של הכוהנים.

חנוכה, אם כך, הוא חג הגזילה, ועד היום מצייתים היהודים בעיוורון להוראות הגזלנים להדליק נרות לכבודם של "הכוהנים הקדושים" אשר באמצעותם הביא אלוהים את הנס לעם היהודי. איזה נס? נס הוצאת הכהונה הגדולה מידי המשפחה הראויה היחידה והעברתה לידיה של משפחת כוהנים זרה מכפר רחוק. החשמונאים שלטו ביהודה עשרות רבות של שנים ושטפו את מוחם של נתיניהם. חוץ מחנוכה, אין אפילו חג יהודי אחד בו מהוללים ומשובחים כוהניו הקדושים של אלוהים. התופעה של מתן שבחים מפליגים למשפחה השלטת אופיינית למשטרים רודניים, שכאלה ניתן למצוא גם היום.

חג האור המקורי חל ביום ההיפוך החורפי בו מתחילים הימים להתארך. חנוכה הוא החג הארוך ביותר בין חגי היהודים. הוא נמשך שמונה ימים, ארוך אף יותר מן הרגלים פסח וסוכות (אשר רק חיבורו עם שמיני עצרת, הנחוג יום אחד אחריו, מעמיד אותו על אותו אורך). הוא לא היה אמור להימשך זמן כה רב. אולם משום שהיהדות, בהשפעת ההלניזם, עברה ללוח שנה המבוסס על הירח, אבד התיאום בין מועד חג החנוכה למועדו של חג האור המקורי. לפיכך התארך חג החנוכה כדי להבטיח שחג האור המקורי, הידוע גם בשם "חג המולד", ייפול בתוכו. ברוב השנים זה אכן מתקיים, וחג המולד חל בחנוכה או בסמוך לו. תליית הסיבה לאורכו המופרז של החג ב"נס פך השמן" אינה אלא אמצעי אחד מני רבים לשטיפת מוח (למשל, חשמונאים = חשמונים = ח' שמנים = שמונה ימי שמן).

מתתיהו מת זמן קצר לאחר שפתח במרד. ארבעה מתוך חמשת בניו נהרגו במלחמות או נרצחו זמן לא רב אחריו. הבן הנותר, שמעון, הכריז על עצמו כנשיא (כלומר שליט עליון), כהן גדול ומפקד הצבא. מועצת העם הסכימה למינוי המשולש הזה, היות שהמלחמות טרם הסתיימו והחשמונאים התקבלו על העם כמצביאים טובים ומדינאים מוצלחים. שלטון החשמונאים נמשך למעלה ממאה שנה, שבהן מעולם לא הוצע לצאצאי צדוק לחזור אל בית המקדש בירושלים. אלה ביססו בינתיים את מעמדם במצרים, בנו מקדש חדש בעיר הליופוליס ובמשך מאות שנים שרתו שם קהילה יהודית גדולה ושלייה.

במהלך שלטון החשמונאים ידעה הארץ מלחמות רבות. ארץ יהודה, לשעבר ארץ ישראל או ארץ כנען, אינה משופעת במשאבי טבע והיא ארץ קשה למחיה. אולם היא שוכנת על רצועה צרה בדרך המובילה בין המעצמה הצפון מזרחית סוריה והמעצמה הדרום מערבית מצרים, ומשום כך מבוקשת בידי כל הצדדים. בגלל מיקומה האומלל היא היתה מאז ומעולם זירת קרבות. כל מעצמה אווהה אותה לעצמה כאזור חיץ להגנה, כבסיס להתקפה, או כשניהם גם יחד. תושבי הארץ נאלצו לעתים קרובות להישבע אמונים לאחד הצדדים ולסבול עונשים כבדים מן הצד השני. כזה היה המצב גם בימי החשמונאים. עיקר הישגיהם של החשמונאים בדורות שלאחר המרד נבע לא מגבורתם כי אם מן הבריתות המדיניות הרבות שכרתו והפרו לסירוגין עם שליטי המדינות השכנות תוך ניצול חולשות תכופות שנבעו ממאבקים פנימיים. היה זה הגיבור מכולם, יהודה המכבי, שכרת ברית עם המעצמה העולה רומי, ברית שברבות השנים

הורידה את יהודה למעמד של מושבת נציבות רומאית תוך אבדן
מוחלט של עצמאותה, שעבודה למלכות הרשעה ובסופו של דבר
לחורבנה.

מאירה שלי, ילידת חנוכה אשר כל כך שמחה לראות חנוכיה חקוקה על כותל
קבר יאסון, לא תדע לעולם את סיבותיו האמיתיות של החג, וטוב שכך. אך
עבורי מציין החג הזה את הולדתה של מאירה שנגזלה ממני.

דברים שגם דיאטרי לא תדע

היא חוגגת את כל חגי הנוצרים באדיקות, ובשעתו חיפשתי הזדמנויות
להתקלס בה. היום כבר איננו מדברים. היא חסמה את גישתי אליה ברשת
החברתית הגדולה. אודה על האמת: סובלנות דתית מעולם לא היתה מרכיב
משמעותי באישיות שלי, בלשון המעטה, ואין לי מי להאשים בנתק הזה זולת
את עצמי. לסיפור חג הגזילה שנחסך ממאירה יש המשך אשר מן הסתם לא
יגיע לאוזני בתי השנייה:

גם שורשי חג המולד הנוצרי אינם נקיים מביקורת. מקורם
המשותף של חנוכה וחג המולד הוא כאמור חג האור הפגאני
שנחוג עם התחלת התארכות הימים סמוך לאחר היום הקצר
ביותר בשנה. בספרי הברית החדשה מסופר כי ישוע המשיח
נולד בעת שהמלך הורדוס ערך מפקד אוכלוסין בו נדרשו כל
תושבי ארץ יהודה להגיע לירושלים. הזמן המתאים לעריכת
מפקד שכזה הוא באחד הרגלים, היות שאז ממילא כל תושבי
הארץ מגיעים לירושלים על מנת לקיים את מצוות העלייה לרגל.
שני מועדי הרגלים הגדולים, פסח וסוכות, מתקיימים באביב
ובסתיו ולא באמצע החורף, ומכאן סביר כי סיפור הבשורה
המקורי כיוון לאחד מהם. יש המחשבים חישובים על פי פרטים

מסוימים בסיפור ומצביעים בביטחון על חג סוכות, וכך יוצא כי ישוע המשיח נולד ברגל אחד, סוכות, ומת וקם לתחייה ברגל אחר, פסח. קונסטנטינוס, הקיסר הרומאי שחי במאה הרביעית לספירה, סגד לאל האור הפרסי מיתרא. על פי מסורת קדומה, האל הזה (כמו אלים רבים בכמה וכמה מיתולוגיות) נולד ביום ההיפוך החורפי, היום הקצר ביותר בשנה, אשר ממנו ואילך מתחילים הימים להתארך. לימים החליט קונסטנטינוס להשליט ברחבי האימפריה את הדת הנוצרית, אך הוא לא זנח לחלוטין את פולחן האל מיתרא, וכך נקבע לדורות כי ישוע נולד בחג האור. האור הינו היצירה הראשונה של אלוהים והוא מופיע כבר ביום הראשון של פרשת בריאת העולם (בראשית, א', ד') ו"בני אור" מככבים לפחות ארבע פעמים בספרי הברית החדשה (הבשורה על פי לוקס, ט"ז, ח'; הבשורה על פי יוחנן, י"ב, ל"ו; האיגרת הראשונה אל התסלוניקים, ה', ה'; האיגרת אל האפסיים, ה', ח'), ואך טבעי הוא בעיני הפגאנים כי בנו של אלוהים ייוולד בחג האור. וכמו היהודים, גם הנוצרים חוגגים את החג הלא נכון.

את כל זה דיאטרי לא תשמע. היא גם לא תדע שהיתה לה אחות.

המקרא ואני

אף על פי שאינני מאמין בסיפורי נסים ונפלאות כמו אלה הכתובים בתנ"ך, הצליח המחנך שלי בכיתה ח, המורה יצחק, לחבב עליי את הספר. את תסמונת ירושלים שפקדה אותי, כמו גם את נכונותי להשתתף בחידון התנ"ך הבינלאומי, אני זוקף הרבה לזכותו.

תסמונת ירושלים שלי

התחלת סיפור תסמונת ירושלים שלי נטועה אי שם בסופו של חודש יולי 1986 בשתי דמויות, כביכול סתמיות, שחסמו את דרכי. היום אני מוכן לתת הרבה כדי לשוב ולפגוש בן ולתהות על מהותן המלאכית, או לפחות רק לספר להם איזו מהפכה משיחית הם חוללו בחיי ולבחון את הבעת פניהם כשאגיד להם שהם הפילו עליי נבואה שמימית. נדמה לי כי בקרב מספרי סיפורים ושומעיהם מקובלת איזו הסכמה כי לכל סיפור צריכה להיות התחלה, ומן הדין שיהא כך גם בסיפורי. יכולתי לקבוע את התחלת הסיפור ברגע לידתי אלא שבאותה מידה יכולתי מן הסתם גם להצביע על סוף השבוע בו נפשו הורי בחיפה, תשעה חודשים טרם הולדתי, ולהכריז עליו שהוא התחלת הסיפור. כאשר החלטתי להציג את תורתי באמצעות אוטוביוגרפיה הרי כאילו הכרזתי על עצמי גיבור הסיפור. אך לא היא. לא אני הוא העיקר, אלא השליחות שהוטלה עלי, ולכן בחרתי את רגע ההתגלות להיות התחלת הסיפור אף שזה לא היה מתרחש לולא הייתי מה שאני. למשל, היות שאינני מאמין דתי אינני תולה את תגליותיי באיזושהי ישות בלתי נתפסת ואני יכול להאשים בקבלתי את הנבואה רק את הנטייה הטבועה בי לשקוע בדמיונות – מן הסתם עקב היותי יליד תקופה הידועה בשם "מזל סרטן".

ובכן, שני אנשים חסמו את דרכי בכניסה להר הבית מרחוב השלשלת. אולי כדאי, למען הסדר הטוב, שאספר איך הגעתי דווקא לשם דווקא אז: על ברכי פתוח כעת הספר "עד מאה ועשרים", שאינו אלא אסופה מרוכזת של לוחות שנה, ואני נעזר בו כדי לשחזר את התאריך: זה היה יום ששי בשבוע של פרשת פנחס, ומן הטבלה המתאימה צץ ועולה לו העשרים וחמישה בירח יולי כיום האחד והיחיד העונה לתיאור הנ"ל בשנה המדוברת – שנת ה'תשמ"ו (אזכור הספר "עד מאה ועשרים" בא כתשלום של כבוד למוציאו לאור שבשיחת טלפון

בינינו אמר לי – מן הסתם בלעג – שאני נביא, ובהוקרה לדבריו הבטחתי להזכירו בכתובי). בעלי הדירה ששונית ואני שכרנו במעלה אדומים היו בני זוג שהשתייכו לזרם הדתי לאומי. הם השכירו לנו את דירתם ובעצמם עברו להתנחל ברובע המוסלמי של ירושלים העתיקה. שכר הדירה היה נקוב במטבע זר, דולרים של ארה"ב, אך שולם במטבע ישראלי שהאינפלציה שחקה באכזריות שאין שנייה לה. בהמחאה שהפקדתי לחשבון הבנק שלהם כתבתי במילים "רבע מיליון שקלים" (שווי ערך לשניים וחצי מיליון לירות) והרגשתי עצמי עשיר מופלג אף על פי שמאחורי המספר האסטרנומי הזה הסתתרו רק מעט יותר ממאה וחמישים דולרים – נכון לבוקרו של אותו יום. בתחושת חשיבות רבה, עם אישור הפקדה כה כבד בכיסי, הלכתי לפגוש את בעלי הבית שלי. כדי להרשים אותם שיננתי את הפטרת אותו השבוע, פרק א' בירמיהו, שהיתה ההפטרה היחידה שאני מכיר – מן הטעם הפשוט שזו היתה הפטרת הבר-מצווה שלי; בשבוע שלאחריו חל תאריך הלידה העברי שלי. אני הקדמתי לבוא והם לא היו בבית. את חצי השעה שנותרה העדפתי להעביר ברחובות הסמוכים על פני המתנה משמימה בסמטה המצחינה. רגליי הוליכוני במורד רחוב השלשלת וכך, עם ירמיהו שמהדהד בחלל שבין אוזניי, מצאתי עצמי מול אחד משערי הר הבית. עמדו שם השניים, כאילו לא קשורים אחד בשני – מדריך תיירים מובטל ושוטר במדי משטרת ישראל; שניהם ערבים, כפי הנראה תושבי השטחים שנוספו לישראל במלחמת ששת הימים, אך שניהם דוברים עברית רהוטה. את מורה הדרך זכרתי לטובה מפגישה בנקבת השילוח חצי שנה קודם לכן. על רקע המציאות דהיום נשמע קיומו של שוטר ערבי מן השטחים במדי משטרת ישראל מופרך ומיותר שכאילו נתפר רק לצורך הסיפור שלי, ובאמת, פחות משנה וחצי לאחר מכן, עם פרוץ האירועים שנקראו "אינתיפאדה", כמו כל השוטרים הפלסטינים כאיש אחד והתפטרו מן השרות במשטרת ישראל ועד היום לא שבו. מורה הדרך הציע לי סיור במסגדי הר הבית תמורת חמשת אלפים שקל (כשלושה דולר, סכום זעום ביותר). בנסיבות רגילות זה היה עשוי להיות מאד מפתה, אך לא עמד לרשותי די זמן. במקום זאת, מכיוון שלא מצאתי משהו יותר חכם להגיד, שאלתי אותו מה אומר

הקוראן, הספר הקדוש של המוסלמים, על הנביא ירמיהו. הוא ענה לי שהנביא ירמיהו מעולם לא היה קיים. תשובתו פגעה בי, היות שירמיהו היה יקר ללבי. המשכתי לחקור אותו ושאלתי על ישעיהו ועל יחזקאל. הוא ענה שרק מה שאמר מחד – הנביא האחרון והגדול מכולם – נכון, ומכיוון שאלה שעליהם דיברתי אינם מופיעים בקוראן הרי שמעולם לא היו קיימים. זה ניראה לי חסר ביסוס לחלוטין, אז שאלתי אותו כיצד יתכן שהמקרא – בו כל הנביאים האלה מוזכרים – שנכתב לפני הקוראן, אינו נחשב כעדות מוצקה. אלא שאז התערב פתאום השוטר בגסות שחצנית שאינה אופיינית לערבי המדבר אל יהודי במדינת ישראל, אפילו אם הוא שוטר, וללא כל התגרות מצדי החל להטריד אותי. ראשית, הוא דרש ממני שאציג בפניו את תעודת הזהות שלי. בהתאם לחוק חייב כל אחד לשאת כזאת, וכך גם אני, למרות היותי פורע חוק. את התעודה הזאת הנפיקה לי המדינה לפני שנים רבות, וכעת היתה בלויה ומרוטה מזוקן. הצגתי לו אותה, אך הוא כלל לא התעניין בתוכנה אלא מצא עניין חדש לענות אותי בו: "התעודה הזאת ישנה ובלויה", אמר בעברית שצחותה לא היתה מביישת שום קריין חדשות בקול ישראל, "אם אני רוצה, יש בכוחי לעצור אותך על המקום ולשלוח אותך לקישלה (תחנת המשטרה והמעצר בתוך העיר העתיקה). אז עכשיו מוטב לך שתלך מכאן". ניסיתי לעמוד על זכותי להישאר, אך הוא חזר בתוקף על איומו ונכנעתי. עד שהסתיים ענייני אצל השוטר, שלא נמשך יותר מדקה, נעלם לו מורה הדרך ולא הספקתי לחדד איתו את ענייני האחרון ואפילו לא להחיות לו מנוד ראש של נימוס לפרידה. מקץ צעדים ספורים, כשהפניתי מבט אחורה, לא ראיתי גם את השוטר. לולא התערבותו של השוטר אולי הייתי מקבל תשובות מספקות לשאלותיי והייתי שוכח מכל העניין. אך השאלה שלא נענתה הפעילה אצלי שרשרת של מחשבות, כראוי לפותר ותיק ומיומן של תשבצי היגיון המצויד בדחף העינוי העצמי המאפיין כל כך זן זה של אנשים הדבקים במשימה של ההתחקות אחר חשיבתו העקלתונית של תשבצאי נבזה וחדל אישים זה או אחר המתפרנס ממצוקתם. ירמיהו, ישעיהו ויחזקאל הם נביאים מאוחרים המדברים על ירושלים. ואם הם לא מופיעים בקוראן יתכן שכותבי הקוראן פשוט לא ידעו

עליהם. את המחשבות האלה פיתחתי בהתלהבות כפייתית שאין גדולה הימנה והגעתי למסקנה "משוגעת", כדרכי. עשר דקות לאחר מכן, במקום להרשים את בעל הבית שלי בבקיאותי המוסיקלית בהפטרת השבוע, כמתוכנן, סיפרתי לו בהתפעמות אין קץ שאני חושב שהערבים הם עשרת שבטי ישראל האבודים. מבטו החם והידידותי התחלף באחת במבט קשה וצונן. הוא הביט בי כאילו הייתי מטורף, מה שלא היה רחוק מן המציאות, ובמקום לתת תשובה עניינית הוא הודיע לי ממרומי הכיפה הסרוגה שלראשו כי החוזה בינינו פג לאלתר, בהתאם לסעיף בחוזה המאפשר זאת, וכי עליי לעזוב את הדירה בתוך חודש.

יומיים אחר כך, בהזדמנות הראשונה שנקלעה לי, הלכתי לספריה באוניברסיטה ומצאתי כי אכן קיימת הפרדה חותכת חדה וברורה: כל האנשים והמאורעות אשר עברו מן המקרא לקוראן הופיעו כמעט ללא יוצא מן הכלל רק בתקופה שקדמה לגלות אשור.

המקרא ותעודות אחרות מספרים כי לפני כאלפיים ושבע מאות שנה התחוללה שואה במזרח התיכון. צבא המעצמה האשורית כבש והחריב את הממלכה העברית הצפונית, ישראל, והגלה את כל תושביה. הממלכה העברית הדרומית, יהודה, שרדה, ותושביה, הקרויים על שמה, העם היהודי, לא חדלו מאז ועד היום להביע את צערם ואת געגועיהם אל אחיהם האבודים. הרבה אגדות מסופרות בקרב היהודים על עשרת השבטים האבודים של ישראל. והיות שמקור הסיפורים שהגיעו לקוראן הוא רק מן הממלכה הצפונית ולא מממלכת יהודה, הרי הקוראן נכתב על פי מסורות שהיו בידי עשרת השבטים האבודים ולא על פי מסורות יהודיות.

חלקתי את תגליתי עם מספר לא קטן של משכילים בישראל, אבל אף לא אחד מהם גילה עניין עמוק, אם בכלל. שאלתי מומחי קוראן על ההפרדה החותכת הזאת, אך הם כלל לא הבחינו בה. בתחילה לא שמרתי על זהירות אקדמית ונחפזתי לקפוץ למסקנה כי הערבים הקדומים יצאו מעשרת השבטים האבודים. אך, גם למרות שלא בהכרח כן הוא, יש בתגליתי חשיבות גדולה מאוד. היא מראה כי המוסלמים אכן קיבלו את מסורתם ואת דתם מן

הישראלים ולא מן היהודים, והיא למעשה מאששת את האמת שמאחורי האגדה על עשרת השבטים האבודים.

מורה הדרך והשוטר חסמו את דרכי לרגע, ונעלמו ממני לעד. אני לא דתי, וחוך ממספר קטן של אמונות טפלות שסיגלתי לעצמי מעולם לא חשתי צורך להאמין בישות עליונה. בדרך כלל אני משתדל לומר דברים בשפה פשוטה ואינני נוהג להשתמש בדימויים הלקוחים מתחומים אחרים, אך כדי לתאר את גודל תחושתי ברגע ההוא אומר כי ראיתי עצמי כנביא ואת שני האנשים בשער הר הבית כמלאכים שנשלחו אלי מאלוהים. הוטלה עליי שליחות! היום אני יודע כי בסך הכל לקיתי בתסמונת ירושלים.

תסמונת ירושלים זו תופעה שיגעונית שלוקים בה אנשים המגיעים לעיר ירושלים ומאמינים כי ניסכו בהם כוחות אלוהיים. אמנם אני יליד ירושלים שאיננו מאמין בכוחות עליונים, ובתור שכזה אמור להיות חסין, אך באותו יום הגעתי לירושלים מעיר אחרת ונפלה עליי תגלית בעלת משמעות דתית.

השפעת החוויה ההיא עליי ניכרה למעלה משלושה עשורים, אולי אפילו עד היום. בגללה התעמקתי במקרא ובקוראן ואף למדתי לימודי דת באוניברסיטה בסקוטלנד אף על פי שמתמטיקה ומדעי הטבע מדברים אלי לאין ערוך יותר.

הרבה זמן נסחבתי עם הסיפור הבלתי נתפס הזה. הרושם הקשה שעשתה עליי תגובתם של אנשים שונים, שבעל הבית שלי היה רק הראשון בשרשרת ארוכה ומתארכת שלהם, לא התיר לי להוציא לאור את מחשבותיי כהווייתן. גם פחדתי. לאחר מספר שנים נעשה פחדי מוחשי. בעת ההיא גידלתי לבדי שני ילדים קטנים. שנים ספורות לאחר התגלית שנפלה עליי בשער הר הבית נרצח אצלנו ראש ממשלה אהוב שניסה להאיץ תהליך שלום בין יהודים למוסלמים, ואני חדלתי לנסות לשתף את העולם בתגליתי. מבין הדברים שכתבתי בנושא, חביבה עליי היצירה הבאה, אף על פי ששיניתי חלק מדעתי מאז. זאת, בעיקר משום הציורים באותיות שיצרתי בה:

אני לוקח את אחי אל יד ושם

א

אני לוקח את אחי אל יד ושם בשקט
אנו פוסעים שנינו
אילמים אני מפלס לשנינו דרך בחורשות ובשדות הטרשים לעתים
נשמטות ידינו ואז אנו ממהרים להיאחז
להיאחז באצבע הפלשתינית חדת הציפורן חדה ומושחזת עד
כאב ללא נשוא כאילו שכחתי
שלושת אלפי שנים של כאב
דווקא זה הכאב הבא מידי של האח גדול הוא מכל כאב
דרך הכאב אני מדבר איתו עם
אחי ממש כפי שדרך הכאב אני מדבר עם כל
העולם. מכל הלשונות רק את לשון הכאב ידעתי על בוריה אני
עם תאב כאב.

כשנגיע אל יד ושם הוא יכאב למראה הזוועה ואני אגיד
לו בהתנשאות של יודע ומנוסה: "אילו היית שם היית גם אתה
מוכה". בינתיים

אני מנסה ללמד אותו לקרוא בכל
השפות המהלכות שם: גרמנית אידיש
עברית אותיות מרובעות אירופאיות, רק
לתרגם הכל לערבית שכחתי. הוא מתמרד ותוקע
בבשרי ציפורן פלשתינית מושחזת, מורעלת. אני מפליק
לו אחת, שילמד לקח, והוא קורא לי
"נאצי".

אני מרגיש כיצד דעתי כמעט
נשמטת מעלי ואני מעיף לו סטירת

לחי אחת מצלצלת ועוד
אחת ועוד
אחת ועוד

אחת. "למה אני טורח לגרור את הפרא
הזה?" אני תוהה לפעמים, "הנה ארעיף עליו כל כך הרבה מכות עד
שיתעלף ויבוא אתי ברצון" אחר כך אני כאילו מבין את האבסורד
"אני לא נאצי" אני אומר לעצמי וכאילו נרגע ממשיך לקחת את אחי
אל יד ושם והכאב אך גדל ומתעצם.

כשנגיע אל יד ושם אני אראה לו את האויב
האמיתי, המשותף - אני אציג בפניו את אירופה. אני אלמד
אותו להכיר בעובדות הנכונות. אני אראה לו שהוא

ואני אחים. "אילו היית שם", אצליח לשכנע אותך, "היית גם אתה מוכה. אולי אפילו מושמד לגמרי". בינתיים הוא קורא לי "נאצי". בינתיים הוא רוצה לגרש אותי באגרופי הרכים ובדגדוגי בעיטותיו. ארבעת אלפי שנים אנחנו אחים, והוא עדיין כמו תינוק. איך זה שאני התבגרתי כל כך הרבה לעומתו? אירופה זה מקום קשה. שם הזקנה תוקפת בטרם עת. שם העמים מחכימים יותר מאשר בכל יבשת נושבת אחרת. "לפני חמש מאות שנה גרשו אותך משם", אני חושב לעומתך, "גרשו את כולך ומשנינו רק אני לבדי נשארתי להתבשל בכל השנאה שכוונה מלכתחילה אליך. גא ויהיר מעל גבות סוסים אבירים כבשת את איבריה בסערה, ואני רק בתרמילי הבלוי ובמקלי המתפורר.

אותך גרשו באש המלחמה, במהירות כמו זו בה הגעת, ואני הולעטתי גחלים, גחלים לוחשות של אינקוויזיציה, פרעות, עלילות דם (אפילו אתה, יא מנוול, לא פעם עליי העללת!).

יותר מדי צרבת אירופה צברתי לי בבטן וכעת אני חזק וחכם הימנו. אירופה באיברי כמו עופרת, רעילה וכבדה. הוא איש המדבר והאוויר הצח קליל וחופשי משליך מוסרות. איך אוכל להביא אותו אל יד ושם?! "כשנגיע אל יד ושם...", חוזר ומתנגן בי כמו שיר שאני מנסה אך אינני מצליח לזכור את כל מילותיו "כשנגיע אל יד ושם ... כשנגיע אל יד ושם..." אז מה?! מה כבר יקרה כשנגיע אל יד ושם? האם יעלה בידי להעביר אליו את הרעל ואת הכובד? ואם כן, האם זה מה שבאמת חפץ אני: לנסוך בדמו הצעיר של אחי התוסס את עופרת אירופה הזקנה? האם לא סבל מיותר מכוער אני רוצה להביא לאחי הצעיר הפרא בן המדבר? הנה אתן לו את הפלשתין שהוא כל כך מתאוה אליה, את יפו ואת חיפה. גם את ירושלים ותל אביב אפקיד בידי, ובלבד שלא ידע סבל, ואני אשוב לי להתחנך באירופה. ודאי אוכל תמיד למצוא איזה מין כאב שבו טרם עשיתי דוקטורט. בבטחה אפקיד בידי את הארץ שלי, הארץ שלנו. הן הוא זה ששמר עליה בפעם האחרונה שנעדרתי, את בית המקדש הישן מקדש אלוהי - אלוהינו - הוא הקים מהריסות. כך גם את המקדש החדש - יד ושם - הוא יקים ויעצב בתכלת ומוזאיקה, ישלח משלחות נוער שחור אדום ירוק לבן לאושוויץ...

אירופה
הנאורה
זו
גרמניה
אוקראינה
הונגריה
פולניה
רוסיה
צרפת
יון
גם
א

נגליה, גם אמריקה. כיצד התנדדו קליפות
האגוז שלי על הגלים נטרפו מול
שערים נעולים. אנגליה אמרה "סרטיפיקטים", גם
אמריקה ככה. ציפו לראות היקף סופסוף הקץ על הקוץ
היהודי בתחת האצילי של העולם התרבותי הנאור? הפגיון
הנעוץ בגבי השבור בשלולית הדם יצוק ממיטב המתכות
מחושל בידי הטובים בנפחים. בכל הזמנים ניצבו בניי בשורה
הראשונה של אנשי הרוח והמדע באירופה כפוית הטובה הצמאה
לכל דם.

הו אחי, הלא תבין: אילו
היית אתה במקומי היית אף אתה
מושפל". רק מכות

הוא מבין האח הזה, אני הנאור אומר ובוכה ומצליף
ובוכה. רק מכות הוא מבין. רק מכות. איזה מכות
אוכל להביא לו ביד ושם?

אני רוצה שיבין עולם ללא מכות. מנסה להוריש לו את ניסיון חיי
כדי שאחרי לכתתי הוא לא יעבור במסלול הנורא שלי. הוא אחי
היחיד, עצמי ובשרי, קטן ופתי, עדיפות לו מכות מידיי של אח
רחום ואוהב כאן בבית על פני צליפות השוט המצפה לו
באירופה. כך אני מוליך אותו אל יד ושם,
מכה ומוליך,
מכה ומוליך,

מכה ומכה ומכה שידע:

"אילו היית אז שם

היית אתה מושמד גם".

סמבטיון בינינו גועש ויורה אבני אנטיפאדה. חוצץ בין שבת שלי
ושבת שלו ללא גשר. שנינו אילמים ושנינו חרשים ושנינו הולכים

בדרך אל יד ושם שנינו לא יודעים איזו חכמה גנוזה צפויה להתגלות שם בין התעודות. אני, הגניוס היהודי, פאר בתי מדרשה של אירופה, יודע לספור עד ששה מליון. הוא לא יצליח לקלף ממני אפילו ששה ריבוא בדרך הטרשים אל המעבר הצר הרעוע על פני הנהר הנורא. אם צריך, אני, החניך המצטיין של אירופה, קורע לו את הצורה בששה ימים. הוא לא מסוגל לעשות לי תעלול בסגנון "העבודה משחררת" אך אני חכם ומלומד אני יודע להכניס אותו למחנות מעצר ולשבור אותו בחקירות כי בדמי נסוכה אירופה ובדמו לא. אם אני רוצה ואם לאו, טיפין טיפין הוא סופג, טיפין טיפין הוא לומד. ששה מליון זה רק מספר. גם הוא ילמד לספור שלדים מלבינים על רקע הפיח עד בוקרו של היום בו נגיע אל יד ושם.

"אילו היית שם", אני חושב אליו שאלה, "ההיית מוצא לבדך את הדרך הביתה? ההיית בכלל שב?". אלפיים שנה אני נדדתי בדרכי המדבר של אירופה אבל תמיד היתה לי ארץ ישראל (בעיניך "פלשתיין" יא עאוור יא אהבל) מגדל שבראשו אבוקה אש מיוחדת מכוונת בדיוק אלי ומכל עמי החלד רק אני יכולתי לראות את נצנוץ אורה. אני חזרתי וידעתי למה חזרתי. הוא חזר הביתה בטעות. יום אחד אגב רכיבה על הסוס או הגמל או החמור או מעל כפות רגליו הסדוקות יחפות בחום ובחול הוא מצא את ביתנו הישן ובלי דעת אמר "כי טוב". כאן הוא שגשג וגדל ושמן והתרבה בעוד אני, אחיו, עצמו ובשרו, נרדפתי והוכיתי בדרכים. הוא קרא לביתנו "פלשתיין", ארץ הפלשתים, הטיפש מטופש הזה. "זו לא ארצם, יא מטומטם", מזדעקת כל נשמת, "זו ארצך, ארצי, ארץ אבותינו אברהם ישמעאל יצחק ויעקב שהובטחה לנו העברים-ערבים בנדרים אין ספור". אבל הוא ממשיך לא להבין עד כי לפעמים נדמה לו שכל עצמיותו מתגלמת בציפורנו הפלשתינית זו שאני לפעמים נודר לעקור. "כן!", אני כמעט נשבע, "עוד בטרם נגיע אל יד ושם אני אעקור לך אותה במרתפי העינויים שאקים בדיוק לצורך הדבר הזה". אבל אני יודע שאי אפשר, כי לא כך נגיע אל יד ושם. אנחנו נגיע אל יד ושם עם הציפורן הפלשתינית, מושחזת ומורעלת יותר מאי פעם. שם, ביד ושם, נמצא את הגשר בו נחצה את סמבטיון, ואת הציפורן נפנה יחד נגד אירופה. הוא אחי. הוא ינקום את נקמתו. הוא כבר ידע מי האויב האמיתי. הוא גדול, חזק ואימתני. הוא הרי כבר הראה לאירופה את כוחו עוד בקרני חיטין.

ביתנו הוא ארץ הצבי, עשהאל, שנשמע בפיו "ע'זאל" ובפי אירופה "גזל", כאילו ארצנו גזלה היא בדינו. כה קל, בשם אנושיות מזויפת, להצביע עליו כעל נוגש ומדכא. הם, עמי אירופה וגרורותיהם, כה עולצים בראותם אותי לובש מדים משתלח ברובה ובגז בילדיו האומללים של אחי. עליצות של הקלה. בניסיון חסר תוחלת לטהר את מה שהם מדמים להאמין כמצפון, כה שמחים הם לבחוש ולסכסך. ששים הם צוהלים לראות אלימות במיטבה שגם עליי לא פסחה:

"גם אצלו נרצחים ראשי המדינה, פרימיטיבי מתנשא שכמותו. הן תמיד ידענו כי בהינתן לו מדינה יגלה הצדיק תמים הזה את פרצופו מזוהם לא פחות מכפי שמכפיש הוא את פני כולנו. ואולי רק מפשעי מלחמה חף הוא? כלום טהור נשקו, האיננו רוצח שבויים?". שיחגגו להם הגויים מה שיעלה להם בדעתם האווילית, אבל אני ואחי הצעיר נלך יחדיו אל יד ושם ואז תדע אירופה ידע העולם כולו ולבטח אנחנו שנינו מי הם באמת הגזלנים הרוצחים הפושעים שאנחנו נבוא וניפרע מהם. אף אחד לא יוכל לנו בשעה ההיא. עוד חזון למועד, אחי הצעיר והמגודל לתלפיות. את שומניך עוד יהיה סיפק בידי להפוך לשרירים, אך בינתיים

הסכת לשמוע את זעקת
בני בריתך המוכים
ומושמים בסראיבו
ובצ'צ'ניה.

אני לוקח את אחי אל יד ושם. בלתי
נפרדים כאילו זוג
אוהבים פוסעים קלילים יד ביד זה
לצדו של זה משני עבריו של פלג. נוגעים לא
נוגעים. לא פלג כי אם נהר
גועש שוצף. לא מגע קליל אלא ציפורן
פלשתינית מאחזת בינינו, נעוצה
בבשרי בלתי נפרדת ממנו, לא
להתרחק זה מזה גם לא להתקרב
פן
נטבע
לגזרים

בסמבטיון.

כאב ציפורן אחת קטנה מוציא
אותי מדעתי. מדוע אני
מתעקש להוביל? הרי במסלול
הזה, על שתי גדות הנהר,
הכיוון הוא
אחד. גם
אילו אתן לו
שיוביל
הלא נגיע
אל אותו מקום בדיוק. אך לא! הן
גאוותי לא תתיר שאחי יקח

אותי אל יד ושם. אם הוא יגיע
 שמה אפילו פסע אחד לפניי, הוא
 יבנה את המקום מחדש
 כמו את בית מקדשנו כיפת
 זהב שלו חופה על סלע
 השתייה שלי מבנה מתומן כמו
 אוהל מצופה אריחים
 כחלחלים זעירים. יד ושם
 הוא שלי! רק שלי, ואני רק אני אקבע
 את צבעיו. לבן של עצמות, שחור פיח התנורים,
 הרבה אדום ניתז בכל מקום אולי
 מעט חום כהה כהה של אדמה ספוגת דם
 שלנצח לא ייקרש בשום פנים ואופן לא
 כחלחל מוזאיקה של שמים, כי ביד ושם
 אלוהים הרי כבר איננו! אני רק
 משלה את עצמי ואת אחי, במבט
 מפוכח מתברר כי
 לא הוא מוביל ולא אני. זה
 הסמבטיון
 אשר מוביל. אנו רק מתאמצים
 ללכת.
 בסופו של דבר, אם נרצה
 ואם לאו,
 אל יד ושם נגיע יחדיו.
 שמא
 גם לו שואה פרטית
 משלו?
 מה היא זו
 השואה
 שבשל זכרה
 יחפוץ לצפות את יד ושם אריחים קטנטנים ולצבוע אותו כחלחל?

ב

הולכים במורד הזרם בלא יכולת הבט אחור, יכולים רק לנסות לנחש
 אל העבר. רגלינו על היבשה, לא נסחפות במים, אך הזרם בינינו
 בתוכנו כמו משרה בנו הליכה לא מרצונו קדימה מן הנשכח אל הלא
 נודע. אכן היתה לנו שואה משותפת, וכדי להיזכר בה אנו נזקקים
 לאלבום תמונות של ילדותנו הרחוקה. ברצותי אני שולף תנ"ך וברצותו
 הוא שולף קוראן, אך כל עוד יד אחת שלי כבולה בציפורן אל יד אחת
 שלו וידינו השניות רחוקות מפאת ההליכה קדימה על גדות הנהר אשר

כמו אינסוף מבדילן זו מזו, לא נוכל לחבר את הכתובים ולקרוא אותם כאחד. אז מפאת בורות אני בז לקוראן זה שלו והוא בז לתנ"ך זה שלי, ואנו לא קוראים ולא לומדים כיצד בא מלך אשור האכזר מכל אכזר והשמיד וביקע והרס והגלה והפיץ את אחי הקטן לכל עבר. ואנו לא קוראים עוד ולא לומדים עוד כיצד אחי הקטן בשארית פליטתו בנה במדבר מקדש מאבן השתייה שלו השחורה. הוא רק רואה בי עם נכחד ואני רק רואה בו עם פרא בן מדבר, כי רק עד הנה מגיע זכרוננו. וידינו קשורות מלזכור את ילדותנו המשותפת בביתנו המפואר.

מתחילה בבית אחד חיינו, עד כי ביום אחד, שוטים ועקרבים, נמתחה בינינו חומה. ישראל ויהודה. לא רק ממני ניתק אחי, כי גם מבית מקדשנו בירושלים ניתק ונעשה עובד אלילים, זובח לפסילים לאבנים ולרוחות. כזה מצא אותו אשור האכזר בבואו להפיץ אותו בכל כנפות הארץ, וכזה נשאר להיות טרף קל לשיני המיסיון הנוצרי הממאיר כאשר מצא אותו מחמד הנביא האחרון והגדול מכולם אשר כתב לו את הקוראן, הציל אותו משמד והשיב אותו אל האל האחד הרחום וכינס את נידחיו לאומה מפוארת. בקוראן זה שלו, התמים, הוא הדביק בשקידה את כל תמונות ילדותנו, סיפורים מן המקרא שלי - מראשיתו ועד אותו רגע מר ונמהר של שואה אשורית - החל בששת ימי הבריאה, אדם הראשון ואשתו חוה, דור המבול, אבותינו המשותפים, גיבורי יציאת מצרים, הנביאים הקדומים, מלכי האיחוד שאול דוד ושלמה, הנביא אליהו, הנביא אלישע והנביא המשותף האחרון יונה בן אמתי אשר בלעו הדג בים והקיאו על היבשה במקרא ובקוראן באותו אופן. ולאחר אותו רגע, כאילו מת לי אחי. בספרי הוא כבר איננו, רק הגעגועים עוד מבצבצים זעיר פה זעיר שם. והוא, את סיפורי התבגרותי לבד לאחר קריעת גלות אשור אותנו זה מזה, אין הוא יודע, אין הוא יכול להכיר. נביאי הגדולים - ישעיהו, ירמיהו ויחזקאל, כמו גם רוב תריעשר - דיוקנו של אף אחד מהם לא נכרך בספרו. אפילו דניאל, שנבואתו, צדקתו ומעשי נפלאותיו כמו נשזרו במיוחד עבור אחי לנוסחה הנביאית האהובה כל כך עליו, לא נכנס לספר זה האחוז לו בידו הרחוקה ממני. אין ספק כי ספר זכרונות אחד נכתב לנו שנינו מלכתחילה, עד החל סמבטיון לגעוש בינינו. אחי עול הימים וחסר הבינה, נתלשו הדפים מידי ונפוצו קרעיהם ברוח ובמים ובאש ובחולות המדבר והוא חזר ואספם והדביקם ככל יכולתו בדמע ובדם, בניצוץ האמונה שבשארית הזיכרון ובכמיהה אל האב האל האחד, אשר גם בעיני וגם בעיניו הוא בורא העולם ומחנך האדם. גם אני התרוצצתי והדבקתי דפים, שחזרתי ושכתבתי. שמא גם אני איבדתי חלק?

הרחק במדבר סחוף הרוחות ויקוד החמה דורות רבים, כהה הזיכרון. ישראל כבר אינו אלא עם שנגזר דינו להיכחד, והיהודים כבר אינם אלא כת דתית לכבד ולחשווד. נשגב מאמונתו כיצד יתכן כי אני הוא

העם היהודי שעליו מספר לו הקוראן שלו. הרי בעיניו איני אלא אסופה של גרים קטני אמונה. ואיך יוכל האמן כי אחי הינהו, ישראל האמיתי, איחוד עשרת השבטים?! הרי נדון לכליה, על פי הקוראן, יחשב בעיניו והוא הלא רואה עצמו בן המדבר והחופש. לחיות הוא רוצה. לחיות ולגדול ולכבוש. כמתגדר בשם "ישראל" בן מות בעיניו גם אני, והשוואה באירופה אך חיזוק כמו הוכחה ניצחת לדעתו הפשטנית. אז מדוע, למען השם, כה מתאמץ אני לגרור את הסכל הזה אל יד ושם?

כמה מפלל אני לישועה ולמשיח שיגאל אותי וישיב לי את אחי האבוד בכל עשרת שבטיו, אבל כל עוד נוהג אני מנהגי זרות באחי - הן לא יבוא משיח. עשיתיהו מושא למושגי הגלותיים האירופיים, גוי של שבת, ואת יבול שביעית והחמץ טרם פסח לו מכרתי, חוטא ומחטיא בבלי דעת את הגאולה. כשהחלו גלי עלייתי ארצה, ליפול צריך הייתי על צווארו של אחי ולבכות כי מצאתיו לאחר פרידה מה ארוכה. אבל אני אל זו הארץ ארצי הבאתי את מנהגי אירופה שממנה נמלטתי בעור שיני. באתי אל אחי בקולוניאליזם (מילה זרה גסה וארורה מתוצרת אירופה, אשר בלשונונינו אין ולעולם לא תהיה לה מקבילה) הפכתי אותו לעושה המלאכות הבזויות שלי ופרוטות מצער שילמתי בשכרו. הוא בנה לי ביום בתים מתוקנים ממיטב הסגנון והשפע והלך לעת לילה אל בתיו הדלים בכפרים. סגרים ועוצרים הטלתי עליו, טרור ורצח הוא עלי, כמו מציאות יומיום שאמורה להיות מובנת מאליה: ערבי טוב ויהודי טוב מתים זה לזה. לא לחינם הושוויתי למדינות האפליה הגדולות בעולם. כה מכוערת ההשוואה, אך יותר מכך כואבת כי לא זרים אנו אלא אחים, והערכים הקדומים המשותפים כמו לחלוטין נשחקו. בין גדרות התיל והמוקשים, בהתנכרות האירופאית מן האותיות הגרוניות, אני בתוך ביתי אינני מצליח לחוש עצמי בבית. בתוך ארצי אני גולה.

מלכתחילה "העם העברי" קרויים היינו שנינו. שיכול אותיות עשה אותו "ערבי". כל ילד שוגה ככה לעתים, והוא הלא צעיר מאד. אני, שמחשיב עצמי להיות החכם בינינו, צריך הייתי לצפות לכך. סימנים אין ספור נגלו לעיני הערלה. בבת אחת גלה העם העברי ונעלם אל תהום הנשייה, ובאותו רגע ממש הופיע העם הערבי מתוך האין. מי עוד, להוציא את שנינו, מל את בניו להכניסם בבריתו של אברהם? ומי עוד, חוץ ממנו וממני, מטמא את החזיר? ומכל לשונות תבל מהי הלשון הקרובה ביותר ליהודית השגורה בפי? כל אלה ורבות אחרות יכולתי למצוא, אילו רציתי, בתנ"ך שלי ובקוראן שלו מתוך היש בשניהם ומתוך האין בזה או בזה. עשהאל שלי רק קל ברגליו כצבי, ועשהאל שלו הוא צבי של ממש.

כאשר

הקמתי בארצי

את מדינת היהודים

בעת הזאת, לא קראתי לה בשם

המתבקש מאליו - "יהודה", כי אם "ישראל" - כי

נחפזתי בתקוותי, לאמור: עוד טרם כמיהתי לשוב לארצי כמהתי לשוב ולהתאחד עם עשרת

השבטים שאבדו לי. אך לא נזהר אני בשם שנתתי למדינתי,

כמו מתיימרת ממלכת יהודה להיות ממלכת העם

הנבחר כולו. דווקא אחי, הראוי ממני,

לימד עצמו להאמין כי ישראל לנצח אבד והוא אינו

חפץ לשוב וליטול לעצמו שם מתנשא שנושאו חייב בעונש.

הו מה קשה המשימה! אל יד ושם, אם אתמיד לרצות, עוד אצליח

להביא את אחי;

אבל ללמדו כי הוא ואני עם אחד?

אפילו אותי כמעט הצליח

לשכנע כי איננו

ישראל.

באמתלות שווא הוא מנסה לגרש אותי מן הבית: "בן מוות" הוא קורא לי, "מקומך עמוק בים, מאכל לדגים". אני מנסה לגרש אותו: "פרא בן המדבר", אני קורא לו, "לך ארצות הרבה ולי רק זו האחת". כל כך צרה עיני בו שאיני רואה כי אילו קיבל אותי אחי, לא זו בלבד שלא היה מגרשני אלא חולק היה עמי את כל ארצותיו. "תפאדל", היה אומר לי מילה שצלצולה המתוק חסר כל כך בלשוני המיוחדת, "בכל נחלוק, אתה ואני".

כמה עוד נגזר עליי לכמוה אל אחי, בן בריתי האמיתי, ובו בזמן להחשיבו לנורא שבאויבי? כמה נגזר עלינו להמשיך לצעוד זה לצד זה מאוחדים דרך ציפורן מורעלת ופצע? העוד רבות שנים יחלופו בטרם נתמזג ונשתלב לעם אחד? מלחמה היא דרך לתקשורת בהעדר מלים, ובינתיים אנו מפליאים האחד בשני את מכותינו ומראים האחד לשני את כוחנו, מרכישים בדרך הזעם הערכה הדדית האחד בקרב השני. מלחמה הינה הדרך הנאותה לנו, שני אחים הממאנים להכיר, שני פלגי העם העומד לסיים את עונשו בן שלושת אלפי השנים.

במלחמות אינספור למדנו להכיר האחד את השני, ובנינו ביחד - כל אחד לחוד - מצבות, בתי קברות וגיבורים. גם כעס התלבה בינינו, כי כעס הוא בן איכות מצטברת. בכל רגע ורגע אני זוכר עוד מעשי איבה ושווא אותו יותר מבכל רגע קודם. רק השנאה שאשנא אותו

ברגעים הבאים גדולה מן השנאה הזאת. יש בקרבי ובקרבו מדינאים יפי נפש המחשיבים איכות חיים על פני כל דבר ונאה דורשים כי החיים תחת שנאה אינם נסבלים. הם מחרחרים בינינו שלום. כורתים חוזים וחוקים על הסכמים כמו כל שלום שעושים עם אויבים. מפרידים ביני לבין אחי בגבולות סופיים. רוצים לבנות בארצנו שתי מדינות, אבל רק קורעים אותה רצועות רצועות גדרות תיל חשמלי כבישים עוקפים ועוקפי עוקפים. זה שלום של ערובות ביטחוניות ושל סעיפים סודיים. זה שלום שמעורבות בו מעצמות העולם, אירופה, הבוחשות בו וגובות דמי תיווך גבוהים (מרוויחות כפל כפליים: גם מן הסכסוך וגם מיישובו). לא שלום הוא זה, בהיותו מנציח את האיבה. לא שלום הוא זה בהיותו חוצה ומפלג אותי עד כדי רצח. השלום, כאשר יבוא, יהיה מובן מאליו, שלום ביני לבין עצמי שלא תלוי בגורם מן החוץ. לא של ניירות ולא של קשקושי דיו. שלום על ישראל, שלום על עם השלום, העם השלם, העם המושלם. אז אקח את עצמי מיד ושם, מאוחד וחזק, מזוכך ומטוהר ללא פצע וללא כאב, להכות את אירופה ולהיפרע מכל צרי.

אני אלמד את אחי את האמונה החדשה באלוהים שלא מת במשרפות ולא קם לתחייה בגאולה. הן מבין אני מה שיודע אחי כי אין אלוהים בן תמותה, כפי שאינו ילוד אשה. אספר לו כיצד הסתיר אלוהים פניו מאירופה בבוא העת לגלותם בארץ ישראל. אני אראה לאחי את בית המקדש החדש, את אושוויץ. אני אראה לו את כותל הדמעות החדש מחוץ לגדר הטמאה של הכנסייה הקתולית, וביחד נשיב להם כגמולם מסעות טיהור שלנו על מסעות הצלב שלהם. מסע מנורה ומסע סהר על כל מסע צלב. מנורה וסהר אש ואור תמיד בכל אתר השמדה ובכל אתר של גזירה ופוגרום שנתקדש בדמי. אירופה כולה תעלה באש, ושנינו ביחד נישא את לפיד התבערה.

וזאת תהיה רק ראשיתה של הגאולה.

ושמא מתעכבת הגאולה שוב, ובינתיים אני גורר אותו אתי לחינם בין הנהרות? את היאור כבר חצינו, בדרך הנייר והעט הכדורי של השלום הנעשה בין אויבים. את הירדן גם, כמו כלום. אפילו עד הפרת עד החידקל, בזו הדרך נוכל בקלות להגיע ללא כל ספק. מן הנהר הגדול עד הים הגדול נוכל להמשיך לשוטט ולטייל יחדיו. את הציפורן הפלשתינית נטהר ואת הפצע נחטא בטקס מטופש באיזשהו פלג זך, אגם דלוח, מדשאה זו או אחרת היינו-הך לקטני אמונה שכמותנו המנשקים בצוותא נשיקות מלוא פינו לנשיא מערבי נוטף ממון כזה או אחר. לכל היותר נכנה את הציפורן בשם "כנענית" או נגדיר אותה בהמוניות "קרש קפיצה לשלום", אסירי תודה לאירופה או לאמריקה על נכונותן האצילית לתווך ולערוב. עד שתעלה האש בנייר הסכמי השלום נשוט על פני כל הנהרות ונפזר חיוכים נוטפי מתק אל עבר כל המצלמות. רק את הסמבטיון בינינו לא נתאמץ לחצות. שמא מתוך פחד

אכזבה, המושרש בי אלפי שנים, איני רוצה לדחוק בגאולה? שמא עדיף לי להמשיך ללחום ולחלום עליה ולחפשה דווקא היכן שאיננה? בינתיים הוא גוי של שבת וקונה ממני את החמץ להחזיקו בפסח בבית המקדש. בינתיים הוא קונה ממני קורטוב דעת אירופאית ומתקומם עלי, מלקט פרורים תחת שולחני וחולם לתיתני מאכל לדגים. בינתיים.

יד ושם הרי זה נוף חולף כמו כל זיכרון נחלש עם השנים עד שידעך לגמרי יחד עם תקפות טענתי לזכותי על ביתי ועל ארצי. את יד ושם בניתי כאילו כדי להצדיק בעיני אומות העולם את זכותי על מולדתי. אחרי יובל שנים שאני ספון בביתי, איני זקוק לשום הצדקה לשום דבר. יד ושם הוא נוף בלתי הגיוני, וכביקורת על אומות העולם הוא בלתי אמין ומוכחש. הוא כלי משחק בידי פוליטיקאים: ... כן או לא שדיים חשופים ...

... כן או לא שואה להומוסקסואלים ...
... כן או לא אתר ביקור חובה ממלכתי ...

השואה הזאת מתחת למעטה האידיאולוגי הכבד הינה, בסופו של דבר, אוסף זוועות שבוצעו בידי בני אדם על בני אדם. זוועות כאלה יש לתעד למען יראו הדורות הבאים וישכילו להיות אנושות טובה ונעלה יותר. ואת מלאכת התיעוד הזו הטילה האנושות עליי כמובן מאליו, שהרי לכאורה אין מתאים לכך יותר מן הקרבן. ומכל העמים, למרבה האירוניה, לי, העני ממעש, בלעדיות על השואה האינסופית הזאת. אני עם קטן והמלאכה עליי גדולה, וזכר השואה דועך והולך מתמסמס כמו חול יבש מבין אצבעות ידי. מוכחשת והולכת השואה, מוכחשת והולכת ולא ירחק היום בו לא רק העמים ישכחוה, אלא אף אני המופקד עליה אשכח אותה נחבאת בין מוזיאונים: מוזיאון לציור, מוזיאון למדע, מוזיאון לעיתונות, מוזיאון לשואה, מוזיאון לפולקלור, מוזיאון לכל דבר ...

דרכו של עולם היא זו שעל פשע זועקת לבוא נקמה ודרכו של עולם היא זו שעל הנקמה מופקד הניצול. הנקמה לא תשיב לי את מיליוני בניי, אבל היא בוערת בעצמותיי. בהנצחת השואה מצאתי נקמה פורתא. דווקא עליי הטיל אלוהים את המשימה כפויית הטובה להנציח את השואה, באותו אופן שאינו נתפס בשום הגיון בו הטיל עליי את המשימה להביא את העולם אל האמונה בו, הנצחי האחד היחיד. הספר הקדוש שנקרא שמו עליי ממשיך להיכתב, ואני, מטומטם בגאווה כמו זו של השם המעוטר זרי פרחים למכביר המובל אל המזבח בחלילים ובכלי שיר, נאחז בו בספר. כתבי הקודש שלי נעשו קדושים בעיני אלה הרודפים אותי באותה אבסורדיות נבזית בה גם תיעוד השואה עתיד להפוך למכשיר בידיהם נגדי: בתוך הכרוניקה השוטפת והאינסופית של

השמדות עמים תוזכר השואה המתועדת ביד ושם בנשימה אחת עם
התנכלות השלטון הציוני הנפשע לעם הפלשתיני המדוכא. כן, הספר
ממשיך להיכתב, ללא ספק, ובאותה דיו.

שמה בתפקידי מעלתי בכך ששימוש עשיתי בתיעוד

השואה למען קדם

יחסי ציבור למדינה הקטנה שהקמתי בביתי הישן? למה

לא ארגנטינה

או אוגנדה? במה עדיפים פועלי הדחק הערבים על

משרתים אדומי עור

או עבדים שחורי פנים ומקורזלי שער?!

מחוץ לכורח הנסיבות,

על פי איזה הגיון אפשר בכלל למצוא קשר

בין השואה שהתרחשה לה מתישהו היכנשהו לבין בואי

דווקא עכשיו מכל הזמנים ברצף

דווקא לכאן מכל המקומות בחלד?

כי בהעדר היגיון כזה אין הקמת מדינתי אלא תגובה לפשעים נגד
האנושות שביצעו הנאצים ומשתפי הפעולה עימם, ולכן המשך ישיר
לפשעיהם.

ואם קיים ההיגיון הרי אוכל מיד לשכנע את אחי הגר עמי לאמור:
"הגיע שעתך לחזור הביתה, ליפול אל בין זרועותיך, ואין השואה אלא
אות מיד אלהים, מטה ביד אללה לזרזני".

האם רק כדי לזכות בהצדקתו אני גורר אותו אל יד ושם?

האם מאבקי בו אינו אלא רק מאבק על עצם קיומי בביתי?

או שמא רק להציג את כפות ידי נקיות מפשע שלא פשעתי?
כלל

וכלל

לא!

לא אל יד ושם כזה אני מוליך את אחי.

אני לוקח את אחי אל יד ושם הזה שהקמתי כאן בארצנו,

בית ילדותנו הדל, ופה אשביע אותו ואישבע לו, נזכיר את

הברית שכרת אלהינו אלהי אבותינו רק איתנו בבשרנו

וביחד נכרות לנו ברית עולם

להיות לבשר אחד

וכשיאות
 אחי
 לחתן
 את
 בנותיו
 עם
 בניי
 יקום על
 חורבות יד
 ושם בית
 המקדש האחרון
 הגדול מכולם
 אז ייבש
 סמבטיון מכל
 הצבעים יוותרו
 רק תכלת
 השמיים ירוק
 הפורה
 לא עצמות
 הארץ
 לא פיח
 ולא עוד דם

אנשים המאבדים את עצמם במודע ובכוונה

אדון קהאן

את אדון קהאן אני זוכר מן הילדות המאוד רחוקה שלי. עם מותו נחשפתי
 לראשונה למיתות יזומות עצמית. הוא תלה את עצמו בצווארו בחגורת מכנסיו
 אחרי שהציג את כל רכוש ילדיו, צעצועים וספרים, בחדר הכניסה לביתו
 והזמין את כל ילדי השכונה ליטול משם כל מה שיבקשו. אני הגעתי באיחור,
 וכל שללי היה ספרון קטן ודק הנושא את השם "פו הדב". אדון קהאן היה
 ניצול שואה. ניתוח ראש והשתלת לוח מתכת אחרי תאונה שעבר הותירו אותו
 עם חיוך תמידי על פניו. אשתו עזבה לעיר רחוקה ונטלה עמה את שני ילדיהם.
 אני זוכר אותם במעורפל באים לבקר את אביהם ומשחקים עם ילדי השכונה
 שעדיין זכרו אותם. הוא עבד במחלקת החדשות ברדיו, עורך את הידיעות

לשידור. כל עוד אני מדמיין אותו קורא לילדיו לפני השינה מתוך פו הדב, שעבר לרשותי, הוא חי בזיכרונותיי כמו גם זיכרון חיוכו הנצחי שהתקבע עם החגורה שחנקה אותו. השכנים שלי היום הם סקוטים ערלים דוברי אנגלית שלא ימצאו עניין ברוב הספרים שאגרתי בביתי כי אלה הרי כתובים עברית. יש לי שכנה אירית חד הורית לילד בן ארבע או חמש הצמוד לבובת פו הדב המעוצבת על פי וולט דיסני. "אתה חבר שלי?" הוא שואל, ואני מושיט לו יד ומבטיח לו אמונים.

פרץ השמחה שאחז בי אחרי התאבדות מנהל בית הספר הביא איתו גם הרהורים על התאבדות אישית שלי, בעיקר השאלה מי יזכה לשמוח למשמע התאבדותי כפי שאני שמחתי אחרי זו שלו. עם השנים הולך מספר שונאיי ופוחת ואני עוד נושם, אמנם כבר כמעט גוסס אך עדיין ממשיך להכות באויביי – רובם דמיוניים. שונית נעשתה אויבתי לפני שנים רבות ומצבה עדיין טוב. אחרי היעדרות במשך כמעט שנה במחוזות אליהם משכה אותה עבודתה שבה לחופשת מולדת, זועמת על כי נטשתי את תוכניתנו הבנויה לתלפיות וחזרתי אל הבית הישן ואל מאירה. מניה לביה התברר כי במהלך שהייתה באחת הארצות הרחוקות נעמה לה מאד חברתו של שותף לעבודה, צלם כמותה, והסיבה האמיתית לזעמה היתה תחושת המחנק שחשה בהישארותה איתי. היא ביקשה לקבל גט פיטורין ואני לא מיד הסכמתי – לא מתוך אהבה אליה, שכבר כמעט לא נותר ממנה דבר, ולא מתוך יצר נקמה על הליכתה עם גבר אחר בעוד אני עושה מאמצי על לשמור לה אמונים. פשוט, כבן למשפחה הרוסה ביקשתי לחסוך מן הבנים שלנו את החוויות המכוערות שעברו עלי. החוק במדינת ישראל מפקיד את הטיפול בדיני האישות בידי בתי הדין הרבניים, אלה נוטים לטובת הבעל ואני התפתיתי לנצל זאת לניסיונות להרוויח זמן. התפתחה מלחמת איתנים במהלכה חשפה שונית סגנון שיח מכוער ובלתי מוכר. יום אחד היא אמרה לי: "היום נדרסה למוות ילדה בת עשר בשדרות הרצל בבית הכרם, ואני ממש לא מסוגלת להבין איך זה שאלוהים לקח אותה ולא אותך". היא לבטח תשמח כאשר אמות ועל אחת כמה וכמה אם אתאבד. יש בדבריה צדק מסוים היות שאפשר לומר כי מעולם

לא אהבתי אותה כפי שאהבתי את אביבית ולא התגעגעתי אליה כמו לאביבית – ואת זה לא הצלחתי להסתיר ממנה.

אני זוכר במדויק את הרגע בו נולדה שונית. הייתי אז בן חמש. בתקופת חגי תשרי התארח בבית הורי בן דוד של אבי מלונדון. במוצאי שמחת תורה הוא הלך לבית הכנסת שהיה ממוקם בבית השכן. שאלתי את אמי אם גם אני צריך ללכת לבית הכנסת והיא ענתה שהוא מתפלל בשביל כולנו. יצאתי החוצה והבטתי מערבה. השמש עמדה לשקוע והשמים המעוטרים ענני נוצה נצבעו בכתום, ורוד וסגול. זו הפעם הראשונה ששמתי לב לתופעה הזאת והרגע ההוא נחרט בזיכרוני. לימים סיפרה לי אמה של שונית כי היא ילדה אותה בדיוק בטרם שקעה השמש במוצאי יום שמחת תורה ההוא. כבר שנים שאין בינינו אהבה, אך היא ילדה לי שני בנים שעליהם גאוותי.

מישל

בית הספר התיכון שלייד האוניברסיטה העברית נחשב לאחד הטובים בארץ. שני הבנים שלי התקבלו ללמוד בו ועל כן העתקתי את מגורי לשכונת בית הכרם הסמוכה אליו. משפחתי מכרה את הבית הגדול על גינתו המפוארת והפיצויים שקיבלתי אפשרו לי לשכור דירת שלושה חדרים עם מרפסת הצופה לעמק ציון ולקמפוס האוניברסיטה בגבעת רם. את מאירה לא ראיתי הרבה בעת ההיא. כשהתגייסה לצה"ל חדלה לבקר כמעט לגמרי, וכשסיימה את שירותה הצבאי מצאה לה עיסוקים שעל רובם ככולם לא דיווחה לי. בטרם עזבתי את השכונה קיבלתי ממנה מספר טלפון (נייד, מכשיר די נדיר באותם ימים) בו קיוויתי לעשות שימוש בימי ההולדת שלה אם לא מעבר מזה.

בזכות היותי תלמיד לשעבר בבית הספר היסודי בשכונת בית הכרם, הכרתי בה כל רחוב וכל גינה ציבורית. הכרתי גם הרבה אנשים. אחת מהם היתה מישל. בבית הספר היסודי היא למדה שתי שכבות מעלי, אך כעת ההתנשאות היתה ממנה והלאה. זכרתי אותה כילדה יפה וכנערה יפה ויופיייה נשאר לה גם בבגרותה. היא אף למדה בתיכון בו אני למדתי וגם לה, כמוני, היו

עימותים עם המנהל שהתאבד. כעת היתה נשואה אך בעלה עבד הרחק מירושלים ונעדר הרבה מן הבית. אהבתי לשבת איתה על מיני דא והא. עזרתי לה בהתקנת אביזרים ותוכנות במחשב. תמיד היתה שמחה לראות אותי. לפעמים נדמה היה לי שהיא מביימת תקלות רק כדי לגרור אותי אליה, אך איני יכול לומר שסבלתי. עשרים שנים קודם לכן תלתה אמה את עצמה בשירותים, ומישל היתה זו שמצאה אותה. לפעמים הייתי רואה בקבוק קוניאק פתוח במטבח שלה, אך היא לא שתתה במחיצתי וגם לא הציעה לי לשתות. פתאום לקתה בסרטן השד ובדיכאון. שוחחנו הרבה על פילוסופיה ואסטרולוגיה והיא התאוששה ונכנסה למשטר של טיפולים רפואיים ואף החליטה להרות. כשנהרגה מאירה שלי בפיצוץ בקו שמונה עשרה היתה מישל בהריון מתקדם. סיפרתי לה על מאירה. פחות מחודשיים אחר כך נולדה לה ולבעלה בת והם קראו לה מאירה.

הסרטן התפרץ שוב ואיתו הטיפולים והדיכאון. בוקר אחד, כשערכתי קניות בסופרמרקט, נתקלתי במישל. פניתי אליה אך היא לא ענתה לי. ידעתי כי היא מטופלת בתרופות נגד דיכאון והנחתי לה. הגעתי לקופת האקספרס "עד חמישה פריטים". מישל הגיעה אחרי והצעתי לה להיכנס לפני. היא הוציאה מתוך תיק היד שלה ביצה אחת, עגבנייה אחת, ראש חסה קטן אחד, לחמנייה אחת, גזר אחד, צנונית אחת, תפוח אדמה קטן אחד, מלפפון אחד, תפוח עץ אחד, קלמנטינה אחת, נקטרינה אחת ועוד הרבה פריטים קטנים אחדים שמספרם הכולל עלה בהרבה על החמישה המותרים. הקופאית התרעמה עליה במבטא רוסי כבד "גיברת! זה קופת אקספרס פה". אמרתי לקופאית שאינני מתנגד לכך שהלקוחה שלפניי תעבור על הכללים. מישל אספה את כל הפריטים אל תוך תיק היד שלה, שלפה ארנק ושילמה במטבעות בסכום מדויק עד האגורה האחרונה והקופאית לא היתה צריכה לטרוח עם עודף. היא פנתה ללכת בלי להסתכל אחורה. "מיצ'!", קראתי, "בבקשה אל תהיי ככה". היא הסתובבה אלי והראתה לי פנים שלא ראיתי מעולם: פיה חייך אך מעיניה נשקף מבט קפוא, אכזרי. רושם השילוב של פה מחייך ועיניים מזרות אימים לא עזב אותי כל אותו היום. בדיוק באותה שעה ביום המחרת

היא קפצה מן הגג שמעל הסופרמרקט מגובה עשר קומות ונחתה על המדרכה. רק אז הבנתי כי ביום הקודם היא פשוט הכינה לעצמה סעודה אחרונה. האיש שמצא אותה סיפר כי בתחילה חשב שלפניו שטיח פרסי מגולגל. בטרם קפצה התעטפה בגלימה צבעונית יקרה. מאירה הקטנה התייתמה בגיל שלוש. אביה עזב את ירושלים ונטל אותה עמו. זמן לא רב לאחר מכן עזבתי את הארץ.

ארנונה

במהלך גירושי מאביבית גרתי ועבדתי באילת, שם חגגתי את יום הולדת העשרים. מדי פעם הגחתי לירושלים. באחד הערבים בירושלים נקלעתי למסיבה, ושם "התנפלה" עליי שלישיית נשים צעירות. ארנונה היתה היפה שבהן והתכוונתי לבחור בה, אך חברותיה התעקשו להצטרף לניסיון אורגיה מאכזב. ביום שובי לאילת ציפה לי מכתב מארנונה:

יובי הערום.

אני רובצת כעת ערומה בחמאם הטורקי וסביבי נשים ערומות. כל

העולם ערום.

נעשה לי ברור שהגיחה הבאה שלי לירושלים הולכת להיות ממושכת מן הרגיל, אך לא תיארתי לעצמי עד כמה. ארנונה אהבה לבלות עם גברים, לשחק איתם, לדבר איתם, לטייל איתם, לארח אותם וכמובן לשכב איתם. היא התחברה עם קבוצות שמאל פוליטיות, והפיקה טובת הנאה רבה בעיקר מן ההתחברות עם אנשי ארגון "הפנתרים השחורים". היתה מאוהבת באדי מלכה. סיפרה לי: "שאלו מישהו מה עדיף – לאונן או לשכב עם מישהו. הוא חשב וענה לשכב עם מישהו. שאלו אותו למה? כי כך אפשר להכיר אנשים". והיא הכירה אנשים, הרבה מאד אנשים. את כל ירושלים ואת מחצית תל אביב (אותה החלה לכבוש ביחד עם חברה עולה חדשה מרוסיה). יום אחד שאל אותי כושי רימון (בטרם הסתבך בגרמניה), כאשר פרצנו יחד לאיזה מקום, אם יצא לי לשכב איתה. "מי לא שכב איתה?", עניתי וראיתי בפניו תיעוב ואכזבה. אין מחלה או זיהום של אברי המין שהיא לא לקתה בהם. גם אותי היא הדביקה בשתיים כאלה. היא

היתה לקוחה קבועה ותדירה של דוקטור צציליה צור, המלכה הבלתי מוכתרת של ההפלות הפרטיות בירושלים. אולי הפילה גם צאצאים שלי. פעם ישבתי בתחנה של אוטובוס קו 15 ברחוב הפלמ"ח פינת הגדוד העברי והיא הופיעה פתאום והתיישבה על ידי. ניסיתי ליצור איתה שיחה אך היא היתה מבולבלת אחרי סימום. הבנתי כי זה עתה שבה מביקור "שגרת" אצל ה"קצבית".

היא שכרה דירת גג ברחוב יחזקאל בשכונת גאולה, לא הרחק מבית המרחץ שממנו שלחה אלי את מכתב הפיתוי. בבניין שמעבר לכביש שכנה פנימייה של חרדים והיא אהבה לראות את הנערים המתבגרים בעת שהם חופנים בעיניהם את מכמני גופה העירום. "מעניין כמה דוסים יהפכו בזכותך לחילונים", אמרתי לה. "לא יפה להגיד דוסים. תגיד חרדים!", ענתה לי. בבוקר שבת שאחרי ראש השנה עלינו ברחוב מלכי ישראל לכיוון הבית שלי. פתאום, כאשר באה מולנו קבוצה של חרדים, היא הרימה את חולצתה וחשפה בפניהם את שדיה. הם השפילו את מבטיהם ומיהרו לחלוף על פנינו. היא צחקקה רגע קט ואחר כך נעלבה: "הם אפילו לא ירקו עלי. ההתעלמות שלהם מנשים אינה הוגנת". שבוע לאחר מכן, בעיצומו של יום הכיפורים, הבליחו צפירות את חלל האוויר של השכונה החרדית. הפעלנו את מקלט הרדיו והתבשרנו על פרוץ המלחמה. לאילת כבר לא חזרתי.

פתאום התמלאה ייסורי חרטה על קרבתה לשמאל הפוליטי. חשה חמלה כלפי המנהיגים גולדה מאיר ומשה דיין והתרחקה מן הפנתרים השחורים. יום אחד בלעה הרבה כדורי שינה, נרדמה והקיצה אחרי שלושה ימים. באתי לבקר והיא הסבירה: "לא התכוונתי למות אלא רק רציתי שהכל כבר יחלוף". האמנתי לה. עוד נפגשנו מדי פעם אצלי או אצלה עד שהופיעה שונית וטיהרה את גופי ונשמתי מן "העלוקות". מדי פעם היו מבקרות אצלנו חשופיות, הרי אלה חלזונות חסרי קונכייה. יום אחד, אחרי תקופת יובש לא קצרה, מצאתי חשופית במטבח. "את יודעת מי לא ביקרה אצלנו המון זמן?" קראתי לשונית. "ארנונה", ענתה, ומאז נקראו בפינו החשופיות "ארנונות".

יום אחד פגשתי את ארנונה בגבעה הצרפתית דוחפת עגלת טיולון. סיפרה לי שהיא נשואה באושר ואימא לבת. זמן קצר לפני שעזבתי את הארץ פגשתי

אותה בכיכר דניה, דוחפת עגלת קניות ומחזיקה ארנק גדול וצרור מפתחות. היא התמסדה מאד, ילדה גם בן, הוציאה רישיון נהיגה וקנתה מכונית וולבו חדשה. פניה הקמוטים הסגירו את בלותה. יום אחד, אחרי שמלאו חמש שנים לשיבתי בסקוטלנד, הפרה שונית את נדר השתיקה וכתבה לי כי ארנונה התאבדה. היא תיארה את אופן ההתאבדות (חתכה את ורידי ידיה באמבטיה) והוסיפה כי היא משתתפת בצערי. מה פתאום היא כותבת לי? ומה פתאום היא משתתפת בצערי? אין זאת אלא כי תמיד ראתה בארנונה צרה, גם כאשר זו לא היתה איתי בקשר, ומצאה הזדמנות להכאיב לי כנקמה מתוקה בגין שיתוף פעולה כביכול עם האויבת. אני בטוח שהיא תשמח אם וכאשר אתאבד בעצמי; אולי זה מה שמחזיק אותי בחיים. אינני יכול להגיד בשום פנים כי אי פעם הייתי מאוהב בארנונה, אך תמיד חיבבתי אותה. עלתה בי המחשבה שהיא החליטה לשים קץ לחייה כי הגברים, משוש לבה, חדלו להימשך אליה. ואולי כי חלתה במחלה ממארת? לא אצור קשר עם בני משפחתה ולפיכך כנראה לא אדע לעולם.

אגב, עליי להודות כי אדי מלכה צדק בדבריו על דמיונה של מאירה לארנונה, אף על פי שלא היה שום קשר ביניהן.

גלעד

כאשר שונית ואני גרנו במעלה אדומים למדתי באוניברסיטה בקמפוס הר הצופים והיה לי נוח לשלוח את הבנים לגן בגבעה הצרפתית. כאשר חזרתי לבית הישן כבר עבדתי באותו קמפוס וכך המשיכו הבנים ללכת לאותו גן. יחד איתם בגן היו בן ובת שאביהם היה כתב בעיתון הנפוץ ביותר במדינה. התיידדנו. "איך אתה ואשתך?", שאל כבר ביום הראשון להיכרותנו. "אשתי לא בארץ", עניתי. "אז אתה רוצה שאסדר לך מישהי?", שאל. "לא", עניתי, "אני בסדר". "אז אולי תסדר לי אתה מישהי?", ספק שאל ספק דרש.

הוא טלפן אלי באחד הלילות, סיפר לי שהוא נמצא לבד באיזשהו חדר עלוב, וכי הוא צריך בדחיפות מישהי להעביר איתה את הלילה: "אשתי זרקה

אותי מן הבית". ריחמתי עליו, אבל פעם אחת כשהאוטובוס בו נסעתי לאוניברסיטה חלף על יד ביתו שמעתי שתי סטודנטיות מדברות עליו ומצחקקות. הבנתי כי הוא נהג לפנות לנשים במקומות הומים ולהציע להן יחסי מין ללא שום הקדמות. חשבתי שאולי הרקע העיתונאי שלו סייע לו להתנער מן הבושה, אבל ברור לי שאשתו לא הסכימה להשתתף בהצגה הזו שהיתה מגוחכת ומבישה. הוא המשיך לטלפן אלי בלילות גם אחרי שחזרתי לבית הישן. מדי פעם נתקלנו זה בזה ברחובות הגבעה הצרפתית, הוא עם שני ילדיו ואני עם שני בניי. הוא היה שואל אותי "יש לך מישהי בשבילי?" או "אתה רוצה לקנות דולרים"? פעם אחת הוא הציע לי עסקה: "תן לי את החברה שלך וקח את אשתי".

אני ושונית היינו על סף גירושים. כבר לא שמרתי לה אמונים. את יצועי חלקתי אז עם אישה אחרת. לנגד עיניי צפה ועלתה דמות אשתו גדולת החזה וחשבתי לעצמי "מדוע לא"? נתתי לו את כתובתה של חברתי והוא לא התמהמה. כשבאתי לתבוע את חלקי בעסקה הוא ענה "לא! כעת אני ואשתי זוג יונים". באותה עת היה גל של הצתות מכוניות בידי מחבלים פלסטינאים. גם מכוניתו הוצתה וחוקרי המשטרה האשימו אותו שהוא בעצמו הצית את המכונית שלו. ימים ספורים לאחר מכן הוא הסתגר בחדר השינה בביתו, תחב לפיו לוע של אקדח טעון וסחט את ההדק.

בחלומותיי הוא עוד חי לחלוטין, פוגש אותי בקרן הרחובות עם חיוך ממזרי מעצבן משהו. אלמנתו עדיין כועסת את בגידותיו אחרי שנים. היא כועסת נצחית, רומנטית נצחית עם פרח לבן בין שפתיה, בלילה בין הסדינים נעלבת שוב ושוב: איך תקע לעצמו את קנה האקדח בפה והיא הרי רק רצתה לממש את זכותה להיעלב. היא אולי באמת כועסת לנצח או שמא במאבק האיתנים ביניהם הוא ניצח והנחיל לה את רגש האשמה, והכעס הוא הרי ניסיון לצרור רגשות קשים בחבילה אחת ולהיפטר ממנה, ניסיון שנועד מראש לכישלון.

על כל פנים, אני יכול להגיד שהוא היה לי חבר באופן מסוים. נהנית לשמוע באוטובוס את שתי הסטודנטיות משיחות אודות העיתונאי החרמן

האגדי חסר הבושה. החפוז שהיה לו עם אהובתי, כמו זונה טירונית עשה אותי בעיני עצמי. הוא אמר לי "קח את אשתי ותן לי את החברה שלך!". לשבריר רגע נתפתיתי. אולי רק מאית שנייה אולי אף לא אלפית עברו פטמות שדיה הנהדרים של אשתי הנבגדת-בוגדת אחת בעקבות השנייה בין שפתי דמיוני. אמרתי "לעזאזל! הוא רוצה כתובת? אז שייקח! אם היא תשתגל אתו אז ממילא היא לא ראויה לי!" וכשזה קרה לא כל כך היה לי ברור מי לא ראוי למי. אחר כך הוא אמר: "מה שהיה פעם, היה פעם! עכשיו אני ואשתי זוג יונים" לא התכחש לחלקו בעסקה, רק התחמק מלקיים. אחר כך התאבד. בתו בת התשע היא זו שמצאה אותו ירוי במיטתו.

אני לא כועס באמת על הליצן החרמן הזה. בחלומותיי הוא מלא חיים, הטמבל. עדיין מתהלך בשכונה עם ילדיו הפעוטים לנצח, מציע לי דולרים ושואל אם יש לי מישהי, והחיוך הממזרי לא מסגיר שום ייאוש עמוק קודר, חושף אולי רק את המאניה שבין הדפרסיות. אבל אני לא רופא נפש. אני ירא מלאסוף לחיקי את אלמנתי היפהפייה עצומת הדדיים פן תגרום גם לי להתאבד. זה חלק מסל האמונות התפלות שלי, מן הסתם.

מעגלים

אדמת ואבני כליה

באחת מבריוחותיי מן הצבא היה לי ברור כי שוטרים צבאיים כבר מצפים לי בכפר בצפון. על כן נסעתי לירושלים בתקווה שאביבית תצטרף אלי. אך בטרם הספקתי לצאת לחפש טלפון, נקשה על הדלת חברת הנעורים של אמי שנעשתה אשת ציבור מקושרת. היא שכנעה אותי להסגיר עצמי לשלטונות הצבא, משתמשת, מן הסתם, באותה רטוריקה שהפעילה שלוש שנים קודם לכן על מנהל בית הספר שלי, שכללה סיפורים על ימי הגבורה שלה במחנות המעצר של הצבא הבריטי בטרם קום המדינה. היא נפרדה ממני בשער מחנה שנלר הסמוך, משבחת אותי על החלטתי הנבונה.

צמוד לשער, בנוי בתוך הגדר היה תא צר ששימש חדר מעצר. שוכנתי בו בין שמיכות רטובות ומצחינות משתן, מקלל את כל מי שהחייני וקיימני והגיעני עד הלום, ומוסיף תרומה משלי לרטיבות המצחינה של השמיכות. בבוקר הוענק לי במתנה זוג אזיקים עתיקים מימי טרוק הטורקים, איתו נשלחתי לתחנת משטרה צבאית בלבן של המחנה הגדול במרכז הארץ והושלכתי, עדיין ענוד באזיקי, אל תוך חדר בן שמונה מיטות מאוכלסות כולן בעריקים ונפקדים קשי יום. אחרי מספר דקות הוכנסה לחדר מיטה נוספת, ואני השתרעתי עליה בלי שים לב כי ביחד איתה נכנס דייר נוסף. חוסר תשומת הלב עלה לי בשתי מכות אגרוף רבות עוצמה הישר לפרצוף. שני עצירים וותיקים מצאו בזה הזדמנות להשתעשע והוסיפו גם את אגרופיהם. למשמע ההמולה נכנסו שוטרים, נטלו אותי משם והשליכו אותי לצינוק המלא ניחוח חומר חיטוי. "כדי שתירגע", הוסבר לי. "עד מתי תחזיקו אותי במעצר?", שאלתי. "עד שיבואו מן היחידה שלך לקחת אותך", נענית. ברצפת תא הצינוק מצאתי מסמר שבאמצעותו פתחתי את אזיק יד שמאל שהיה פגום אחרי שנות שימוש רבות. הטמנתי את המסמר בקפל במכנסיי, לשעת צורך אם תימצא. בבוקר המחרת שאלתי שוב על עתידי והתברר כי ביחידה שלי כלל לא יודעים היכן אני. הוחזרתי לתא הגדול ושוב הוכיתי ושוב נלקחתי לצינוק, הפעם "להגנתי". קצתי במקום וביושביו. בעזרת המסמר פרמתי אבזם של אחד מסנדליי, השחזתי אותו על רצפת הבטון המחוטאת והתחלתי לנסר את מפרק שורש כף יד שמאל תוך שאני צועק כי ברצוני למות. מיד נגזל ממני הסכין המאולתר ונלקחתי למרפאה. חיילת חביבת סבר הניחה אגד על פצעי ואמרה לי שאני גיבור. הוחזרתי לצינוק ושם, מעודד משבחיה של החובשת, פרמתי את אבזם הסנדל השני והמשכתי היכן שהפסקתי ביום הקודם. שוב נלקחתי למרפאה, אך כבר לא הוחזרתי לצינוק אלא הוחזקתי במשרד. מזכירתו של מפקד המתקן טלפנה ליחידה שלי: "יש אצלנו חייל שלכם. הוא עושה צרות. חתך את עצמו פעמיים. בואו לקחת אותו דחוף. אנחנו לא מוכנים לקחת על עצמנו את האחריות". רק לפנות ערב, לאחר שעבר כמעט כל היום, הגיע שוטר גדודי מן היחידה שלי. "למה לקח לך כל כך הרבה זמן?", שאלה המזכירה. "לא

נמצא רכב", ענה, "המצרים הפילו הבוקר מטוס תובלה גדול בתעלה, ובגלל הכוננות כל הרכבים תפוסים".

נסענו בטרמפים. הנהגים לטשו מבטי השתאות לעבר האזיקים, והשוטר ואני, חליפות, דקלמנו את הסיפור על האירוע בסיני. בשעת ערב מאוחרת הגענו לחיפה. שם היה עלינו ללכת רגלי מספר מאות מטרים לטרמפיאדה המקומית. שלפתי את המסמר ממקום מחבואו תוך כדי שאני מספר לשותפי למסע בדיחה עסיסית. ההזדמנות לה ייחלתי לא אחרה לבוא בצורת מכונית אשר באה מולנו בפנסים מאירים בעוצמה. פתחתי את האזיק, נטלתי בידי את סנדליי חסרי האבזמים ורצתי יחף בכביש. בדרך חלפתי ליד חבורת נערים. תוך כדי מרוצה צעקתי לעברם: "תעצרו אותי! הוא רודף אחרי". לימים סיפר לי השוטר: "פתאום בא רכב מולי וסנוור אותי. אחרי כמה שניות ראיתי אותך רץ. רצתי אחריו ופתאום התנפלו עליי כמה חבר'ה ולא נתנו לי להמשיך".

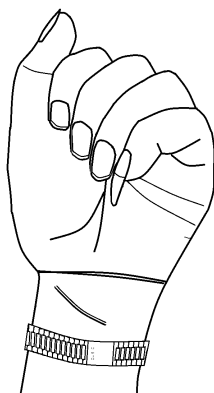
בבוקר, בכפר, הגיעה לביקור קצינת הסעד הגדודית. "אמליץ למפקד הבסיס לאפשר לך להתחתן עם החברה שלך ולהשית עליך רק עונש מאסר על תנאי", אמרה, "בתנאי שתחזור איתי כעת לבסיס". לא חלפו ימים רבים ועונש התנאי הופעל ונעשה מאסר בפועל. הדבר הקשה מנשוא בכלל הצבאי היה הגעגועים לאביבית. כמו מכור לסמים קשים הייתי מוכן לשלם כל מחיר. בדיוק אז התמנה מפקד חדש לצבא, וכחלק מחגיגות כניסתו לתפקיד הוא הכריז על נכונות לחון חיילים כלואים. במכתב הבקשה לחנינה סיפרתי על זוגתי ההרה ובדיתי כי היא חלתה באדמת וכי בגלל מצבה הקשה נפקדתי הרבה מן הצבא. חלפו יומיים ללא מענה, וביאוש כי רב זממתי לברוח. היות שהכלא מבוצר ושמור היטב, תכננתי לשנות זירה למקום פחות שמור – בית חולים. ביימתי התקף קשה של אבן כליה, החל בתלונות חוזרות ונשנות על כאבים קשים בגב, מלווים באנחות והתפתלויות תואמות, וכלה בטיפת דם שזילפתי לתוך דגימת שתן. נקבע לי תור ליום המחרת לבדיקה בבית החולים, אך בשעה המיועדת התקבלה תשובה חיובית לבקשת החנינה וכהרף עין נושעתי מן האבן.

באמצע החודש השמיני להריון חלתה אביבית באדמת, בדיוק כפי שהתחייבת לרמטכ"ל חודשיים קודם לכן, ודיאטרי נולדה חודש טרם זמנה. בתוך שנים

ספורות החלו כליותיי לייצר אבנים בתפוקה גוברת והולכת, ולא חדלו עד שנכרתו שתיהן.

מבוכה

עוד מצעירותי ועד היום אני נוהג להאריך את ציפורני הזרתות שלי. יום אחד, כשבחנה בדקדקנות את זרת שמאלי, הבחינה מאירה בצלקת בשורש כף היד וקראה: "מה!?! גם אתה היית בכת השטן"?

לרגע הרגשתי מבוכה, כאילו איבדתי את סמכות המבוגר שלי, מבוכה שהתחלפה מיד בפחד. מזה שנים, בעקבות מקרים רבים מספור, התבססה בתודעתי אמונה לפיה קיימת השגחה עליונה הנוקמת עבורי בכל מי שאני מובך בנוכחותו אפילו אם אני הוא זה שמביך את עצמי. "הוי! רק שלא יקרה למאירה שלי דבר", מצאתי את עצמי מתפלל אל אותה השגחה עליונה. הסברתי למאירה שהצלקת היא מזכרת מן השירות הצבאי שלי. היא הרגישה שאיני רוצה להרחיב ולא שאלה יותר. המבוכה שלי שככה אך לא כן חרדתי.

כחלק ממזימות הריגול שלו הציע לי ראובן איש הקנוניות לעבוד בדואר במיון מכתבים. כוונתו היתה שאגנוב מכתבים העשויים לסייע לו, כגון התכתבויות בין האינטרפול למשטרת ישראל, ואעביר לו. זו היתה עבודה חביבה שבמהלכה התגלגלו לידי מעטפות נושאות תרומה למוסדות תורניים. בדרך כלל מצאתי

במעטפה כזאת שטר בן דולר אמריקאי אחד, אך פעם אחת הופתעתי למצוא שטר בן חמישה דולרים. באותו יום הלכתי אל ראובן ושם פגשתי את פיליפ, קרוב משפחה של ראובן, בחור בן גילי, שהגיע לביקור מספרד. ראובן ביקש ממני שאראה לפיליפ את ירושלים. מניה וביה הגענו לביתו של חבר ילדות שלי בשכונת נחלאות והצטרפנו למשחק פוקר. כישרון המשחק של פיליפ התברר כעדיף על שלי. הוא זכה בשטר בן חמשת הדולרים שלי וגאה בצחוק כשחשף את קלפיו שלא היו שווים כקליפת השום. זו היתה גסות רוח מצדו היות שלא חלה עליו חובה להציג את קלפיו אחרי שכבר החלטתי לפרוש מן ההימור. אולי הוא עשה זאת כדי להתרברב אך בכך הוא הציג אותי בטיפשותי בפני חברי ושאר הנוכחים.

בסוף אותו שבוע, בערב יום הכיפורים, יצא פיליפ לטיול ברמת הגולן במכונית שכורה עם שני חברים. הם היו קרובים לקו הגבול כאשר הסורים תקפו. מכוניתם השרופה עם גוויותיהם בתוכה נמצאה אחרי המלחמה. שאלתי את ראובן להרגשתו והוא ענה שהפעם האחרונה שהוא בכה היתה כשהיה ילד בן שש וכי אין לו כוונות לחזור לזה.

ההלם ממותה של מאירה הביא אותי למחוזות שלא הורגלתי בהם. מצאתי את עצמי לרגע פתאום מאמין בקיום חיים שלאחר המוות. גם האופוריה שירדה עליי אחרי התגלית בהר הבית כעשר שנים קודם לכן צפה ועלתה, הזכירה לי חזונות משיחיים והביאה אותי לפנות למנהיגים פוליטיים. באותה עת פסל בית המשפט את הרב כהנא מלרוץ לכנסת. הרב כהנא דגל בעקירת אוכלוסיות ערביות והשתמש בסיסמה הטעונה מאד "טרנספר". את קהל חסידי המיותמים של הרב כהנא אסף לחיקו גנדי, האלוף (מיל') רחבעם זאבי, תוך עיצוב מכובס של סיסמתו – "טרנספר מרצון". חשבתי לנתב דרכו את חזוני המשיחי. כתבתי לו בנושא אחר אשר גם בו היה לו חלק, התרפסות ממשלת ישראל בפני הממשל האמריקאי בעניין המרגל יונתן פולארד, והוא הזמין אותי לפגישה במשרד שלו בתל אביב. הימים היו תקופת מערכת הבחירות שאחרי רצח ראש הממשלה יצחק רבין. גנדי היה חביב מאד. הוא שמח לשמוע שאני יליד ירושלים ובן מזל סרטן, כמוהו, ושאל אותי בן כמה אני חושב שהוא.

עניתי שאני יודע כי הוא בן שבעים, והוספתי שאם לא הייתי יודע הייתי מוריד ממנו חמש עשרה שנה. הוא צחק. סיפר לי על ביקור שערך לא מזמן במחנה ההשמדה אושוויץ ועד כמה נדהם ונפעם לנוכח הר הנעליים העצום באחד הביתנים. אחר כך הוא שאל אותי לדעתי על רצח ראש הממשלה. חששתי שהוא טומן לי מלכודת כי מצד אחד היתה בינו ובין הנרצח רעות חזקה אך מצד שני היתה ביניהם מחלוקת פוליטית בלתי ניתנת לגישור. אז עניתי תשובה סתמית "רצח הוא רצח". הגשתי לו רעיון מתומצת על פני שלושה עמודים בו הצעתי הגדרה משלי ל"טרנספר מרצון". ההצעה שלי היתה להציע לאוכלוסיות בישובים ערבים להסתפח מרצונם למדינת ישראל תוך שבועת אמונים למדינה ולהענישם בחומרה אם יפרו את שבועתם. הוא עיין בחומר הכתוב והעיר לי כי את המילה היסטוריה יש לכתוב עם יו"ד אחרי הה"א הראשונה ואת המילה אוכלוסייה עם שני יו"דים, אך לא אמר דבר וחצי דבר על הרעיון. העליתי בפניו גם שני רעיונות לשינוי שיטת הבחירות והממשל והוא ענה כי בשום מקום אין דברים כאלה וכי אף פוליטיקאי לא יסכים להם. יצאתי מן הפגישה מבוש, מתפלל שהאדמה תבלע אותי.

כחמש שנים ומחצה לאחר מכן נפגשנו שוב. השעה היתה שבע וחצי בבוקר. אני נסעתי לעבודה. כשעמדתי ברמזור של הר הרצל עצרה בנתיב לשמאלי שיירה מוזרה המורכבת מניידת משטרה ומאמבולנס אשר נסעה באיטיות ובמקום להפעיל צופרים, כנהוג, הפעילה כריזה מילולית. מן הכריזה קלטתי רק את המילים "תנו כבוד ... השר רחבעם זאבי". האור התחלף לירוק, אני נסעתי במהירות רגילה והשיירה חזרה לזחול. ברמזור של קריית מנחם, בעודי מצפה לאור הירוק לפניי שמאלה, הדביקה אותי השיירה, עדיין מכריזה את אותם דברים, והמשיכה בזחילתה הלאה לכיוון בית החולים הדסה. מיד עם הגיעי לעבודה הדלקתי את מקלט הרדיו ושמעתי כי השר רחבעם זאבי נורה וכי הוא מאושפז בבית החולים במצב יציב. "איזה יציב?", אמרתי לשותפתי לחדר, "הוא כבר מת מזמן", וסיפרתי לה על השיירה המוזרה. שעתיים אחר כך הודיע דובר בית החולים כי גנדי מת על שולחן הניתוחים.

באותו רגע נזכרתי כי גם כאשר נרצח ראש הממשלה הודיע דובר בית החולים כי הוא מת על שולחן הניתוחים.

כשהשתררה בארץ אופנה של הוקעת אנשי ציבור על הטרדות מיניות של כפופות למרותם זכה גם זכרו של גנדי למקום מכובד. אבל אני נזכר בו תמיד לטובה כשאני כותב "היסטוריה" או "אוכלוסייה".

מיכל

בטיסתי הראשונה לחו"ל עברתי ביקורת בשדה התעופה בידי שוטרת צעירה. בתג השם שלה היה כתוב "מיכל". אמרתי לה: "לשם שלך ולשם שלי יש אותה משמעות". "באמת?" שאלה. "כן. באמת", עניתי, "שניהם מציינים גופי מים".

חצי שנה לאחר מכן התחלתי לעבוד כאיש מחשבים בספריה הממוקמת בקריית מנחם. שלוש שנים אחר כך התקבלה שם עובדת חדשה אשר שמה מיכל. ברגע הראשון בו נפגשנו היא אמרה לי בהתלהבות "אתה יודע? לשם שלי ולשם שלך יש אותה משמעות". "נכון", עניתי בלי להצליח להסתיר חיוך, "ואת זה סיפר לך נוסע בשדה התעופה כשהיית שם שוטר?"! "איך אתה יודע?" נדהמה.

היתה זו מיכל אחרת שבזכותה התחלתי לעבוד כאיש מחשבים. מעולם לא פגשתי אותה. היא עבדה כמתכנתת בצוות מחקר במדעי החברה בקמפוס האוניברסיטה על הר הצופים. היא נטלה חלק ברצח נהג מונית פלסטיני בכביש למעלה אדומים כאשר עדיין גרתי שם. חודש לאחר מכן לכדה אותה המשטרה עם שותפיה לרצח. מקומה בעבודה התפנה וטלילה המליצה עליי בפני ראש הצוות. כך התחלתי לעבוד כמתכנתת. בעת ההיא עדיין לא היו מחשבים אישיים בתפוצה נרחבת ורוב אנשי האקדמיה חששו מן העבודה עם מחשבים מרכזיים שהיו בלתי ידידותיים בעליל. שבע עשרה שנים התפרנסתי מן העימותים הבלתי פוסקים בין האדם למכונה עד שעזבתי את הארץ. "הצוות איבד מיכל וקיבל יובל", אמרה לי טלילה, "האם ידעת שלמילים 'מיכל' ו'יובל' יש אותה משמעות?"

במהלך עבודתי החלה עונת הוירוסים. בחדר המחשבים בו עבדתי ישבו ארבעה חברים נמרצים, שתלו תוכנות זדוניות, הכניסו את שאר משתמשי הרשת לבהלה רבתי והפיצו תוכנות מתקנות לכל דורש. לאחר מספר שנים הם מכרו את הידע לחברת תוכנה גדולה במאות מיליוני דולרים. אחד מן הארבעה הוא היום ראש עיריית ירושלים.

גורלה של מיכל לא שפר עליה. היא חלתה בכלא ועונשה קוצר לחמש שנים. היא נעשתה דתית חרדית ועברה לחיות במשק בית משותף עם אב לחמישה ילדים אשר אשתו נעלמה. שנים ספורות אחר ההתקשרות ביניהם הוא רצח אותה במכות פטיש בראשה ובשיסוף גרונה בסכין. בדיעבד התברר כי רצח גם את אם ילדיו אשר את גווייתה טמן באדמת הכפר ליפתא.

טלילה

היא אהבה להקשיב לרעיונות שלי אך כמעט תמיד דחתה אותם בביקורתיות נוקשה. נפגשנו לראשונה ביום בו עלה בחור הישיבה על המוקש. היא עבדה כמתנדבת בחדר המיון. כשהעיתונאים הסתלקו היא באה אלי ואמרה לי שמשהו באופי החוצפני שלי מוצא חן בעיניה: "יש בך פוטנציאל להגיע רחוק". מקץ חצי שנה התגייסה לצבא ואחרי עוד מספר חודשים נעשתה קצינה ושירתה בבסיס צבאי בדרום חצי האי סיני. כדי לממש את הפוטנציאל שנטעה בי נסעתי פעמיים לבקר אותה בבסיסה.

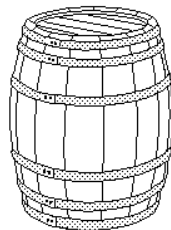
שמרנו על קשר הרבה שנים. היא היתה זו שהפגישה ביני לבין אביבית. כשהייתה סטודנטית לתואר שני היא הציעה לי ללמוד באוניברסיטה ואף מצאה לי שם עבודה. היא היתה מתרגלת בלוגיקה. יום אחד קבענו פגישה בה התכוונתי לקבל את חוות דעתה על מאמר פרי עטי. היא איחרה לפגישה והיתה מאד לא מרוכזת. באותו יום הציע לה מרצה בכיר באוניברסיטה נישואין והיא נעתרה בשמחה. הם חגגו מעט ולכן איחרה. על פי המאמר שהראיתי לה, הכיוון הנכון של התקדמות היקום הוא מאין ליש. היא לא הבינה את הטיעון שלי אז הבאתי משל: "דמייני לעצמך שפה בת מילה אחת, 'לא'; אם

תצמידי אותה לעצמה תקבלי ביטוי שמשמעותו 'כן' (לא לא = כן); כעת דמייני שפה אחרת בת מילה אחת, 'כן'; לא משנה כמה מילות 'כן' תצמידי זו לזו, לעולם לא תקבלי ביטוי שמשמעותו 'לא'. לכן 'כן' נובע מ-'לא' אבל 'לא' לא נובע מ-'כן'. במלחמת יום הכיפורים נהרגו לפחות ארבעה חברים שלי ששרתו בגולני. "אילו לא שוחררתי/השתמטתי מן השרות הצבאי אולי לא היו רעיונותיי קורמים עור וגידים", חשבתי לעצמי. "זה משחק מילים טיפשי", אמרה לעומתי, "יוב יובון, בועת סבון", עלבה בי.

היא נישאה לאהוב לבה זמן קצר לאחר מכן. לחתונתם לא הוזמנתי. בתום תשעה ירחים נולד להם בן. חמש שנים אחרי כן נהרגו שלושתם בתאונת דרכים מחרידה בכביש הערבה.

גרוטאות וולבו אחת ושתי שידות מפוארות

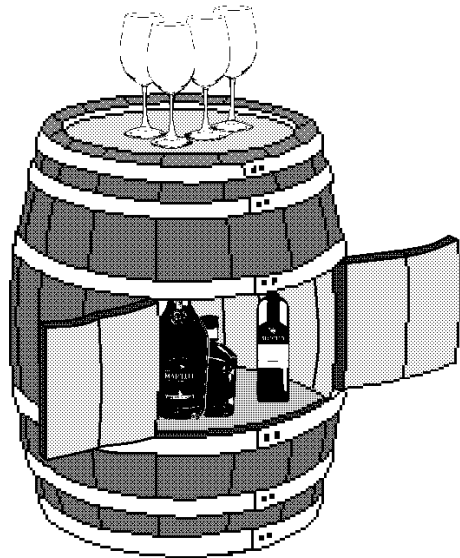
מספר שבועות בטרם נכנסה שונית לחיי ניסיתי כוחי בנגרות ייחודית. מדי פעם, כשמאירה ואני היינו מסיירים בשוק מחנה יהודה, היתה צדה את עינינו חבית מליחים מרוקנת. בעלי הדוכנים שמחו להיפטר מן החביות המצחינות במחיר מצער ואפילו בחינם.

בחצר ביתי יצרתי מן החביות מגוון פריטי ריהוט לסלון, לחדר שינה ולגינה. ראשית, שרפתי בעזרת מבער נפט ישן ("פרימוס"), שנשאר בביתי עוד מימי המנדט, את פנים החבית כדי להסיר ממנה את צחנת הדגים.

אחר כך ניסרתי היכן שהיה צריך לפתוח דלתות או חלונות, צבעתי מבחוץ בלכה כהה וריפדתי בנייר קטיפה צבעוני מבפנים ומעל המכסה. גולת הכותרת של יצירתי היתה שידת משקאות שבתוכה התקנתי מדף זכוכית ומנורה הנדלקת עם פתיחת הדלת ונכבית עם סגירתה. בניתי שתיים כאלה.

באותה תקופה גם התיידדתי עם איציק המדריך. הוא הדריך חניכים במועדון נוער ששכן לא רחוק מביתי. בדיעבד מסתבר לי שהוא יזם את הקשר איתי אך ורק בגלל החביות. הוא סיפר לי על אהובה אמריקאית שעזבה אותו

והותירה אותו שבור לב ללא תקנה. הזדהיתי איתו בקלות כי גם אני התנסיתי לא אחת בנטישות שוברות לב. יום אחד הוא סיפר לי על מועדון נוער שהוא מנהל באחד מיישובי פרוזדור ירושלים. "אנחנו צריכים שם רהיטים. אולי תסכים להשאיל לי את שתי שידות המשקאות"? הסכמתי. כבר השכמ בבוקר המחרת הוא הגיע עם רכב, עמס את השידות ונעלם. אפילו לא אמר תודה. חיפשתי אותו במועדון הנוער השכן וסיפרו לי שהוא הפסיק לעבוד שם. עד היום לא נודע לי גורל השידות.

אחרי עשרים שנה הצלחתי לקבל רישיון נהיגה וחיפשתי לקנות מכונית. במודעה קטנה באחד העיתונים המקומיים מצאתי מכונית וולבו סטיישן. המוכר בא לפגוש אותי בכיכר דניה. סיפר לי כי הבעלים של המכונית, גיסו, נפטר פתאום מחיידק טורף ולא למנה, אחותו, אין בה צורך. הצצתי בניירות וראיתי כי שם הבעלים הוא איציק המדריך. שאלתי את המוכר אם זה אותו איציק שהתאבל זמן רב על אהובה אמריקאית שנטשה אותו, עבד כמדריך במועדון הנוער בשכונתי הישנה וניהל מועדון נוער במושב בפרוזדור ירושלים. על כל השאלות הוא ענה בחיוב. התעצבתי לשמוע על מותו של איציק. על כן חשבתי להיות נדיב כלפי האלמנה ולא התמקחתי על המחיר. בתוך זמן קצר התברר שקניתי גרוטאה. נטשתי אותה בחצרו של מכונאי בבית צפפה וקיללתי את איציק על זה שגם אחרי מותו הוא ממשיך לגנוב ממני.

לירון

ביום בו נעלם מחיי איציק המדריך עם שתי שידות המשקאות פגשתי את לירון בפתח מחנה שנלר. היא היתה יפת תואר עד מאד. לא הצלחתי להתיק את עיניי ממנה, מבטה פגש את מבטי ומיד התיידדנו. הזמנתי אותה לביקור והיא נעתרה ללא שהיות. אמרה "יש לי בעיות" ואני ניסיתי להקשיב ללא הצלחה. הדברים שלה היו מבולבלים ולחלוטין בלתי ברורים. חשבתי שאולי היא מעוניינת לקיים יחסי מין, אך היא לא היתה מוכנה לכך והתנגדה באלימות ובצעקות. באותה עת שאפתי להקים צבא פרטי בהשראת ראובן איש הקנוניות

וחשבתי לגייס אותה תוך ניצול הבעיות המסתוריות עליהן היא מדברת. בתחילה חשבתי שהבעיות האלה הן עם בני משפחתה. התברר שלא – משפחתה חמה ותומכת. גם השירות הצבאי שלה לא הסב לה סבל. היא שירתה כשוטרת חיב"ה ("חיילת בשירות המשטרה") בגשר אלנבי ותפקידה היה לפשפש בכליהן של נשים ערביות המבקשות להיכנס לתחומי מדינת ישראל. מכל אישה כזאת היא גבתה שטר בן עשרה דינרים ירדניים אותו שלשלה לכיסה. היא הסבירה לי שכולן, כל השוטרות בגשר, עושות כך והנשים הערביות משתפות פעולה "חוץ מאחת שהידקה את השטר בסיכת ביטחון לבטנת התיק ובגלל זה נותר אצלי רק קרע מן השטר". הפקידה בידי שמונה מאות וחמישים דינרים כדי שאמיר אותם ללירות ישראליות. המרתי את הכסף אצל החלפן בשער שכס. הוא הסכים לקבל גם את קרע השטר, כנראה נחש נכונה את תולדותיו (או אולי אפילו החזיק ברשותו את הקרע המשלים). נתתי ללירון חצי מן הפדיון ואת החצי השני נטלתי לעצמי. היא לא התלוננה על הסידור הזה והמשכנו בו כמה פעמים, עד סיום שירותה ואיתו גמר תזרים מטבע החוץ. לתומי חשבתי שהבעיות שעליהן היא מדברת הן בינה לבין מצפונה, אך גם אחרי ששוחררה מן הצבא המשיכה לדבר על בעיותיה המסתוריות בלי להסביר לי מה טיבן. באותה עת נכנסתי למערכת יחסים עם שונית והחלטתי לנתק את הקשרים עם לירון. יום אחד, כשבע שנים לאחר מכן, כאשר שונית ואני היינו בעיצומם של הליכי גירושין פגשתי את לירון באקראי, באה לקראתי ברחוב יפו על יד מחנה יהודה וכרסה בין שיניה. תמיד נמשכתי אל הגוף שלה ככפוי שד והריונה המתקדם רק הוסיף עוצמה למשיכה. ביקשתי לפתות אותה למיטתי "לזכר הימים ההם". היא הציגה בפניי אצבע עם טבעת ואמרה שהיא נשואה. הצגתי בפניה אצבע ללא טבעת ואמרתי שגם אני עדיין נשוי והיא נעתרה די מהר. למחרת היא באה אלי שוב ופתאום, אחרי ששכבנו, בקעו מי השפיר והיא החלה ללדת. הזמנתי אמבולנס שלקח אותנו להדסה עין כרם (כי היא היתה רשומה שם ולא בשערי צדק) והחזקתי לה את היד בחדר הלידה. צוות בית החולים הצליח לאתר את בעלה והוא הופיע פתאום. זיהיתי אותו כחבר טוב שלי מבית הספר היסודי. איחלתי לו מזל טוב

וחשתי חוסר נעימות. הוא היה הבדחן של הכיתה, ליצן שנון שתמיד ידע לעקוץ ברגע הנכון ובמינון הנכון. אך הפעם היה רציני ולא הבין מה אני עושה בחדר הלידה עם אשתו. מצצתי מן האצבע סיפור על פגישה מקרית ברחוב עם אישה אלמונית הכורעת ללדת. לא נראה לי שהאמין, אך זה לא היה הזמן הנכון לברר שאלות כאלה. כמובן שלא סיפרתי לו על מערכת היחסים שלי עם זוגתו וקיוויתי כי גם היא לא סיפרה לו עליה.

כעשרים וחמש שנים לאחר מכן, בשבתי בביתי בסקוטלנד, קראתי בעיתון אינטרנטי כי הוא איבד את עצמו לדעת והשאיר אחריו בנוסף לאשתו את בתו, זו שאני סייעתי לילד, וזוג בנים תאומים שנולדו כשנתיים אחריה. טלפנתי אל לירון כדי להביע את תנחומיי ולאחר מספר שבועות היא באה לבקר אצלי. הפעם היתה משוחררת וידעה להגיד מה ואיך היא אוהבת. שאלתי אותה מה קרה לבעיות המסתוריות שהטרידו אותה בתחילת היכרותנו והיא סיפרה כי במוחה התגלה גידול אשר גרם לתופעות של אדישות ודיכאונות. "הגידול הוצא בניתוח ומיד חזרתי להיות לירון השמחה והצחקנית", חייכה. בין הגיחות למיטה נסענו להרים הגבוהים, לאגם המפלצת, לחופי הים, לאדינבורו הבירה ועוד כמה אתרי תיירות. אדינבורו וגלזגו הן כמו ירושלים ותל אביב. אדינבורו שוכנת במזרח הארץ וניצבת בה מצודה עתיקה מוקפת חומה, וגלזגו במערב היא עיר (כמעט) ללא הפסקה. נפרדנו בשדה התעופה של גלזגו. בזמן ההמתנה התיישבנו על ספסל באולם הנוסעים, ומתחת לעיתון שפרשתי מעליה היא ביצעה בי מין אוראלי למזכרת. מיד אחרי שמטוסה המריא ארע בשדה התעופה פיגוע טרור וצפירות המשטרה והאמבולנסים הזכירו לי אירועים ירושלמים שרציתי לשכוח. לירון ואני דיברנו באמצעות האינטרנט עוד מספר שבועות עד שהיא מצאה לעצמה בן זוג חדש.

עד היום אני אוהב להיזכר בגופה הנהדר, בשמחת החיים שנפלה עליה בהפתעה ובטיולינו ברחבי סקוטלנד. אך על כל אלה מעיבה הידיעה כי ניצלתי אותה בשעת מחלתה. כבר הרבה זמן מקננת בי ההבנה כי גרמתי סבל לאנשים שאהבתי או שאהבו אותי. אני לא יכול להצביע על פגיעה מסוימת קשה שפגעתי בלירון, אך מכל הזיכרונות שלי דווקא הזיכרונות הכוללים אותה

מעלים בי בעוצמה, כל פעם מחדש, את ההבנה הזאת ביחד עם חרטה אינסופית.

לעשות שלום

רצח ביער השלום

מותה של מאירה שלי בפיצוץ באוטובוס קו שמונה עשרה הוציא אותי משיווי המשקל הרופף שהצלחתי לבנות לעצמי במשך שנים. אמונה בהשגחה עליונה גרמה לי רגש אשמה כבד. האמנתי כי שמונה שנים קודם לכן הוטלה עליי שליחות ואני התמהמהתי בביצועה. פעם אחת פניתי למפיק בערוץ השידור בערבית בטלוויזיה, אך זה לא התעניין. כתבתי מספר סיפורים וכתבות, אך לא מצאתי דרך לפרסם אותם. ימים ספורים טרם מלאת שש שנים למותה של מאירה שלי, נרצחה בירושלים אישה צעירה אשר באה לביקור מן הכפר של אביבית בצפון הארץ. היא נרצחה, הו כמה סמלי, בחורשה הנקראת בשם המטעה "יער השלום". אמנם אותה אישית לא הכרתי, היא נולדה אחרי שכבר עזבתי את הכפר, אך זכרתי את הוריה שאיתם אף הייתי מיודד. הרוצחים היו ארבעה נערים מוסלמים תלמידי בית ספר יסודי בשכונת אבו-טור ואני הייתי בקשרי עבודה ואף מיודד עם מנהל אותו בית ספר. בעקבות התגלית בהר הבית, ארבע עשרה שנים קודם לכן, שהביאה אותי לידי הזיות משיחיות, האמנתי כי נפל בידי המפתח להביא שלום על הארץ. האמנתי שאם הייתי מתאמץ מעט יותר לקנות נפשות לחזון שלי, הרצח הזה היה נמנע ואולי גם את מאירה שלי הייתי מציל ממיתתה המשונה. מותה של מאירה נועד לתת לי דרבון מידי ההשגחה העליונה, אך אני רק שקעתי באבל ולא השכלתי להבין זאת. גם רצח הצעירה ביער השלום הוא אות, והפעם אסור לי להתעלם ממנו. לא לחינם נרצחה אישה שאני מכיר אישית הן את הוריה היהודים והן את המוסלמי הממונה על חינוכם של רוצחיה; אם אכן הוטלה עליי שליחות בשערי הר הבית ארבע עשרה שנים קודם לכן, הרי כשלתי בביצועה ועלי לפנות את מקומי למישהו אחר או לנסות מחדש במקום רחוק.

פחות משלושה חודשים לאחר מכן כבר השתקעתי בסקוטלנד מולדתי הנוכחית. לכל מי ששאל סיפרתי כי הסיבה היא הסתבכות עם שלטונות המס, מה שגם היה נכון בחלקו אך לא הסיבה העיקרית; את ההסתבכות הזאת יזמתי כשהיה לי ברור שאני עתיד לעזוב. אם אני מקורב הן לקרבן הרצח והן לרוצחים אין זאת אלא כי השליחות עדיין מוטלת עליי ובמשנה תוקף. אלא שהארץ קטנה וצרה היא עד מאד, אוכלוסייתה מקוטבת סביב פוליטיקאים כריזמטיים אשר ממחזרים דיבורים קבועים ואטומים לרעיונות חדשים, ואין לי בגבולותיה די מרחב פעולה. את תסמונת ירושלים שלקיתי בה תיעלתי למספר סיפורים הזויים שעניינם קשרים בין היהדות והאסלאם. קשה לי להאמין כי המאמרים האלה יביאו שלום, אך אולי יש בהם כדי להסביר מספר תופעות.

המרת שליחות אחת בקטנה הימנה

לא ברעל אחפוץ למות וגם לא בקפיצה מגג או בתלייה או בירייה. ובכלל, מדוע במקום לקיים את שליחותי אני מחפש קיצורי דרך להתחמק ממנה? אולי השליחות שנועדה לי היא אחרת? קטנה יותר? פשוטה יותר? אולי אין טעם שאבנה על המקורות ההיסטוריים המשותפים (אם בכלל יש כאלה) אלא אחפש מכנה משותף ערכי?

היהדות החלה להתגבש בירושלים בימי חזקיהו המלך כדת מעורבת של נביאים וכוהני מקדשים. הכוהנים סחטו את ההמונים שצבאו על פתחם תמורת הבטחות לתיווך עם האלילים. הנביאים יצאו נגד סחטנות הכוהנים והטיפו בעד חוקי מוסר בין-אנושיים. ספרי התורה של היהודים מכילים תערובת מצוות. חלקן נוגעות לכוהני המקדשים, בהן נשמרת זכותם של אלה לסחוט את ההמונים הבאים בשערם, וחלקן נוגעות לצדק חברתי בין בני האדם. בכתבי הקודש של האסלאם אין כוהנים. יש שם רק נביאים והטפה למוסר חברתי צודק. מחמד, מחדש דת האסלאם, הוא הנביא ("השליח") האחרון שאחריו לא קם ולא יקום עוד נביא. העדר דמות אנושית סמכותית עכשווית מביא לכך שכל מוסלמי מפרש את ציווי הצדק

כראות עיניו או עיני מנהיג הכת שלו. וכך, השאיפה האינסופית למוסר חברתי צודק גוררת התפרצויות בלתי פוסקות של אלימות בקרב מוסלמים. היהודים, לעומת המוסלמים, מקנים בנוסף על חשיבות הצדק גם דגש על תיקון עולם – בנייה ושכלול. לא בכדי שיעור היהודים בקרב חתני פרס נובל למדעים גדול פי יותר ממאה משיעור היהודים באוכלוסייה הכללית בעוד שיעור חתני הפרס הזה בקרב מוסלמים הינו קרוב מאד לאפס אם לא אפס מוחלט. אלא שתיקון עולם, לעומת צדק, מצריך גם שלום. ברגע קצר של מלחמה אפשר להחריב בניינים שנבנו בעמל של עשרות או מאות שנים. למחדש האסלאם, מחמד, היה סכסוך עם כוהני היהודים והוא נהג בהם ביד קשה. בימים ספורים של קרב הוא השמיד תרבות עתיקה שלימה. ממשיכו לא עשו הבחנה בין יהודים לבין כוהניהם, והם שונאים את היהודים ומתעלמים מן היסודות הזהים בין שתי הדתות. תיקון עולם עלול להתפרש כשחיתות, משום שלרוב הוא מכוון לעולם כולו ומתעלם מן הצדק הפרטיים הבודדים, ועל כן אינו מוערך בידי המוסלמים.

אוכל לכתוב על תיקון עולם ועל אי-צדק ולהפיץ זאת בבמות השונות שמעמידה לי רשת האינטרנט. ברם, אם אכתוב למוסלמים אמצא עצמי חוטא בהתנשאות. לכן, אותיר לעסקני השלום את המלאכה לשכנע את דורשי הצדק בחשיבות תיקון העולם ואצמצם את הטפתי רק נגד השחיתות בקרב האומה היהודית ההולכת ומתפוררת בתוך ביתה. לא אצטרך אפילו להגות דברים מתוך עצמי. אוכל להעתיק ולהדביק ישירות מן המקרא – בכתוב מלא, בכתוב המסורה, מנוקד, עם טעמים או בלעדיהם – הכל יש לי באינטרנט מן המוכן.

כל דברי חוננו השלישי לבנו נועדו לשמש אזהרה שלא יתפתה לעזוב את האמונה הנכונה במקדש החדש שהוא מקים במצרים, אך הבן מצא בדברים חוכמה הראויה להישמר לדורות וליקט אותם לספר הקרוי קהלת. אין מקום התחלה טוב יותר להטפתי מאשר בהיכלי המשפט והצדק בירושלים. הפסוקים: "וְעוֹד רְאִיתִי תַּחַת [רע אל] הַשֶּׁמֶשׁ מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט שָׁמָּה הָרָשָׁע וּמְקוֹם הַצֶּדֶק שָׁמָּה הָרָשָׁע" (קהלת, ג, טז) "וְאָרְאָה אֶת כָּל הָעֲשָׂקִים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת [רע אל] הַשֶּׁמֶשׁ וְהִנֵּה דִמְעַת הָעֲשָׂקִים וְאֵין לָהֶם מִנְּחָם וּמִיד עֲשָׂקֵיהֶם כֹּחַ

וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם" (ד, א) נכונים לימינו אנו בדיוק באותו אופן. כאז כן היום העם סוגד לאל השמש, עיגול [עגל] הזהב רע, מתמסר לתאוות בצע ומעוות משפט. וכפי שהתמוטטו ממלכות ישראל ויהודה העתיקות, נפול תיפול גם מדינת ישראל ללא תקומה.

כל כך התאמצו הנביאים להטיף להמוני העם, אך אלה היו אדישים ולא הקשיבו להם. אם כך, מדוע שיקשיבו לי? מוטב שאחפש לי שליחות אחרת. אני, הרי, עבריין. נהירה לי דרך הפשע. אולי כדאי שאסית לרצח שופטים שסרחו (וכאלה יש הרבה), אוסגר לישראל, אעמוד למשפט ואקבל במה לשאת מעליה את דבריי.

מטרה נעלה

אני חולה. מותי יבוא בקרוב. אני צריך לעשות שימוש מיטבי במעט הזמן שנותר לי. אחזור לירושלים ואמצא לעצמי מטרה נעלה להקדיש לה את עצמי בתקווה שאראה אותה מתגשמת עוד בחיי. אני מחכה כעת רק לתרומת כליה שתחזיר לי מעט ניידות.

המודל הפיסיקאלי שלי החל לקרום עור וגידים לפני חמישים שנה בירושלים ועדיין יש מה לפתח בו. אך בהיותו יציר חשיבה אני יכול להשקיע בהמשך בנייתו בכל מקום בו אני נמצא כמו, למשל, כאן בסקוטלנד בעודי ממתין לכליה המתמהמהת לבוא.

את החזון המשיחי שלי לא אספיק להגשים. הגעתי זה מכבר למסקנה שהיהדות היא כת אסלאמית, והכתות האסלאמיות הרי נלחמות זו בזו כי כך גזרו עליהם כתבי הקודש ("אילו לא שיסה אללה את בני האדם אלה באלה, היתה הארץ מתמלאת שחיתות", בשורת הפרה, פסוק 251).

שניים או חזין ברצועת אדמה; זה אומר "אני הייתי כאן קודם" וזה אומר "אני הייתי כאן קודם"; זה אומר "כולה שלי" וזה אומר "כולה שלי"; היהודי אומר "לך ארצות הרבה ולי רק זו האחת". עונה הפלסטיני "חזור לארצות מהן באת! פלסטיני יש רק אחת"! איכה תיושב הבעיה?

"זה יישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה יישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו; זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי, האומר כולה שלי יישבע שאין לו בה פחות משלשה רביעים והאומר חציה שלי יישבע שאין לו בה פחות מרביע, זה נוטל שלשה רביעים וזה נוטל רביע". היהודים חלוקים בין שמאל לימין וחלקם מבקשים שתי מדינות לשני עמים, והמוסלמים נשבעים בדם ובנפש כי לא יוותרו על אף שעל; על זה פוסק התלמוד כי יקבלו הפלסטינים שלושה רביעים מן הארץ והיהודים יקבלו את מדינת תל אביב. האומנם כך?

מן הבחינה הגיאוגרפית ברור כי רצועת האדמה הזו קטנה מכדי שתחולק. מבדיקת מאה ועשרים שנות היסטוריה עולה כי חלוקת הארץ מחויבת המציאות. כיצד נחלק את הארץ ובו בזמן נשאיר אותה שלימה? נציגי המעצמות הכתיבו אוטונומיה פלסטינית בחסות מדינה ישראלית; היישום הביא שתי תוצאות קשות: הארץ נקרעה והאיבה ההדדית גדלה והתעצמה. האפשרות לחלוקת הארץ לשתי מדינות רחוקה היום יותר מאשר אי-פעם בעבר. העמים היהודי והמוסלמי מעורבים אלה באלה, אך כל אחד מהם גאה מכדי לחיות תחת חסותו של העם השני.

זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי; האם יתכן לייסד מדינה דו-לאומית? רוב היהודים לא מוכנים להביא בחשבון את הפתרון הזה בגלל איום "הרחם הפלסטיני". נחוץ לחלק את הארץ, אך לא באופן הנורא בו חולקה בעבר.

חלוקה לשתי מדינות ריבוניות, יהודית ומוסלמית, בה יינתן לאזרחי מדינה אחת חופש תנועה מלא במדינה השנייה יפתור את בעיית חלוקת הארץ תוך שמירת שלמותה. את זה אפשר להשיג בהגדרת כל הארץ כמדינת-על שהיא איחוד של שתי מדינות נפרדות (פדרציה). באופן הזה אזרח כל אחת מן המדינות הוא גם אזרח מדינת-העל וכך הארץ אמנם מחולקת בהיבט המדינות הריבוניות אך שלימה בהיבט מדינת-העל. נשמע פתרון אידיאלי, אך נכון לעכשיו הוא בלתי אפשרי: כל עוד קיימת איבה בין בני שני העמים, אין לו סיכוי.

כל פתרון מדיני, ולא משנה איזה, צריך להתבסס על אמון. בניית אמון היא תהליך ממושך. בדור הנוכחי רבים האנשים בקרב כל עם השונאים את בני העם השני ואינם בוטחים בהם, ואת זה אי אפשר להפוך מהיום למחר. לא קיים פתרון בזק. משא ומתן על שטחים, למשל, לא יוביל כעת לשלום או לשום מקום אחר. צריך להפעיל חשיבה לטווח ארוך, לייצר תכנית שיישומה יתחיל היום אך תוצאותיה יתממשו רק בעוד שנות דור; לעבוד כעת על הסברה וחינוך לבני דור הבא, ולתת להם לסיים אותה.

אין טעם לדבר בדורנו על שטחים, על מקומות קדושים, חלוקת ירושלים, זכות השיבה ועל כל שאר הדברים שאנחנו ממילא לא מסכימים עליהם. הדבר החשוב לנו יותר מכל הוא עתיד טוב לילדינו. אנחנו ירשנו את האיבה מאבותינו שירשו אותה מאבותיהם ומסביהם. בואו נעצור כאן ולא נמשיך להוריש את האיבה הלאה. נלמד את ילדינו את המשותף לשני העמים, את הדמיון בין השפות, את המשותף בתרבויות, את המיתוסים והציוויים המשותפים לשתי הכתות, ובראש ובראשונה את אהבת הארץ המשותפת. וכשיגיע תורם לנהל את הארץ הם יחלקו אותה ויאחדו אותה ויגיעו בקלות להסכמים שאנחנו לא מסוגלים להגיע אליהם היום. זאת, כי נקודת המוצא שלהם לא תהיה שנאה ואי-אמון אלא אהבה וביטחון.

בינתיים ימשיכו היהודים לשלוט על עם זר ולהתעמר בו, הפלסטינים ימשיכו להתקומם ולפגע ושום הסכם מדיני בר תוקף לא ייחתם. רק דבר אחד אפשר לשנות בקלות יחסית, והוא תכני הלימוד בבתי הספר של שני העמים. את זה אי אפשר להשיג בהצהרות מדיניות אלא במישור הדתי. נחוצים פסקי הלכה הקובעים כי ההסתה לשנאת בן הכת השנייה אסורה. במקורות הדת היהודית לא מוזכר האסלאם, ולכן גם אין ביהדות הסתה מפורשת לשנאת מוסלמים. אך בכתבי הקודש של האסלאם מוזכרים היהודים, ולרוב באור שלילי. ספר הקודש העיקרי, הקוראן, רואה ביהודים מסלפי הדת הנכונה; ספרות קודש אסלאמית נוספת, החדית', מטיפה בפירוש לשנאת יהודים עד כדי רצח. המאמץ הנדרש מן הצד הפלסטיני, אפוא, גדול הרבה יותר מזה

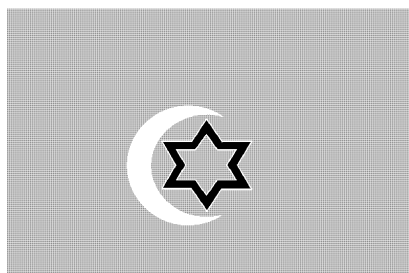
הנדרש בצד הישראלי. נחוצים חכמי הלכה אמיצים שיוציאו פאתוות (פסקי הלכה מוסלמית) המבטלות את שנאת היהודים ואוסרות אותה.
את האיבה שירשנו מאבותינו לפני מאה ועשרים שנה אנחנו מורשים לצאצאינו לעשרות ומאות השנים הבאות.
לא עליי המלאכה לסיים. נחוצה לי מטרה קצרת טווח.

לפני הרבה שנים התחלתי להתעניין מאד בהליכי השפיטה הפלילית בישראל. טבעי שאתעניין בזה בגלל זיקתי לעבריינות, אך מה שפקח את עיניי לכך במשנה מרץ היה מאבקו של ראובן איש הקנוניות במערכת האי-צדק של מדינת ישראל. בשנים האחרונות חזרתי להתעניין בנושא ביתר שאת בזכות מאבק ציבורי שזכה לכותרות גדולות לזיכוי אדם שנשפט למאסר עולם אחרי שהורשע הרשעת שווא ברצח ילדה בישוב ספר. הילדה נרצחה באופן שהזכיר לי את פעילות חבריה של מאירה מכת השטן. חתך בשורש כף יד שמאל לצורך מציצת דם, וחתכים עמוקים בצוואר כדי לשפוך הרבה דם ולהאיץ את בוא המוות. שנתיים וחצי אחר הרצח המזווע נתפסה נערה צעירה שהנהיגה קבוצה של רוצחים במסורת כת השטן. היא הודתה במעורבות בשתי רציחות, אך מערכת הצדק לא ידעה לחבר אחד ועוד אחד והרשיעה ברציחות האלה את האנשים הלא נכונים. ממאמרים אקדמיים שפרסמו אנשי אקדמיה ידועי שם מתברר שכמותם נמקים בבתי הכלא בישראל, בכל רגע נתון, למעלה מאלף חפים מפשע – ביניהם חבר ילדות שלי מן השכונה. זאת, היות שבתי המשפט בישראל פשוט אינם פועלים על פי המציאות אלא נוטים לקבל גרסאות שקריות של שוטרים ופרקליטים המבקשים הרשעה בכל מחיר – מן הטעם הפשוט שהרשעת שווא חוסכת מהם הרבה מאמצים. כללי השפיטה לפיהם הם נוהגים שונים מן ההיגיון הפשוט ואף סותרים אותו. שופטים "יצירתיים" ממציאים, מתוך שעמום או בורות גרידא, חוקי טבע שאין בינם ובין המציאות שום מכנה משותף. מתוך עצלנות סתם הם מחפשים לעשות לעצמם עבודה קלה וקובעים כללי שפיטה הנוחים להם. לשופטים מוענקת חסינות, והם מרשים לעצמם לזלזל בציבור האזרחים. אמנם זו לא נתפשת בעיני הציבור שטוף המוח כבעיה כבדת משקל כדוגמת הבעיות המדיניות או הכלכליות או

הביטחוניות, ואשר על כן היא אינה מגיעה לסדר היום המרכזי של מדינת ישראל, אך היא מן הגורמים הבולטים לאיכות חיים לקויה והיא חשובה לא פחות מהן. היא מטילה צל כבד על פניה המוסריים של המדינה ועל הצדקת קיומה. אבדן אמון ציבור האזרחים בבתי המשפט עלול להביא לעליית הפשיעה אל מעבר לנקודת אל-חזור ולקריסת המדינה. נראה לי כי את זה אפשר לתקן בזמן קצר, יחסית, באמצעות חקיקה שתכפה על בתי המשפט ליישר קו עם המציאות. למשל, שופט שיפסוק בחוסר היגיון או בלא התאמה למציאות יושעה מתפקידו ופסק דינו יבוטל; למשל, לא להחיל את כלל "סופיות הדיון" על משפטים פליליים; למשל, לא לראות בהודאת חוץ ראיה אם הנאשם חוזר בו ממנה בין כתלי בית המשפט; ועוד כהנה וכהנה תיקונים לחוק השפיטה. צרוף של שני כללי שפיטה מהווה תמריץ לשוטרים לסחוט הודאות שווא ולבדות ראיות, ואלה הם: הודאת חשוד נחשבת לראייה ראשונה במעלה ("מלכת הראיות"); אמונה מוחלטת באמינותם של שוטרים המעידים בפני בית המשפט מול זילות עדות הנאשמים. הנה, אולי נמצאה לי המטרה קצרת הטווח המבוקשת. אך לא אוכל להיות מחוקק, היות שכדי להיבחר לבית המחוקקים הישראלי (כמו להרבה בתי מחוקקים אחרים) צריך אדם לעשות שקר בנפשו ולהתאגד במפלגה אשר מטרתה האמיתית איננה חקיקה אלא שררה – להרכיב את הממשלה או להילחם בה. במקום זה, אטה אוהל בגן הוורדים מול בניין הכנסת ושם אפגין בדרישה שיתוקן חוק השפיטה הפלילית וכי בתי המשפט יתאימו עצמם למציאות במקום לכפות עליה את שקריהם ואת חשיבתם העקומה. שם אשב, בקור ובחום, בגשם ובחורב, עד שיבוא אלי המוות. מלכתחילה סברתי כי השליחות שהוטלה עליי היתה לגייס את הנבואה שקיבלתי בשער הר הבית לצורך עשיית שלום בין העם היהודי ובין כל העמים המוסלמים. מתברר כי מעולם לא היה לי הכוח לממש אותה ועל אחת כמה וכמה במצב בריאותי הנוכחי שאינו עתיד להשתפר. סיכמתי את הדברים בספר קצר שכתבתי בשם "היהדות היא כת אסלאמית" בו אני מספר על המאבק הנצחי בין שני בתי כהונה, לוי ואהרן, אחד מוצא את ביטויו בנצרות והאחר באסלאם, וכי היהדות, שהיא מיזוג של שניהם, נוטה אל האסלאם יותר מאשר

אל הנצרות. הצעתי אותו למכירה גם באפס מחיר, אך לא נמצאו לו קונים. את תכניותיי להפגין מול הכנסת לא אצליח להגשים בשל מחלתי המתקדמת. כל שנותר לי כעת הוא לפנות אל התסכול והרחמים העצמיים, ומאלה יש לי בשפע.

היהדות היא כת אסלאמית

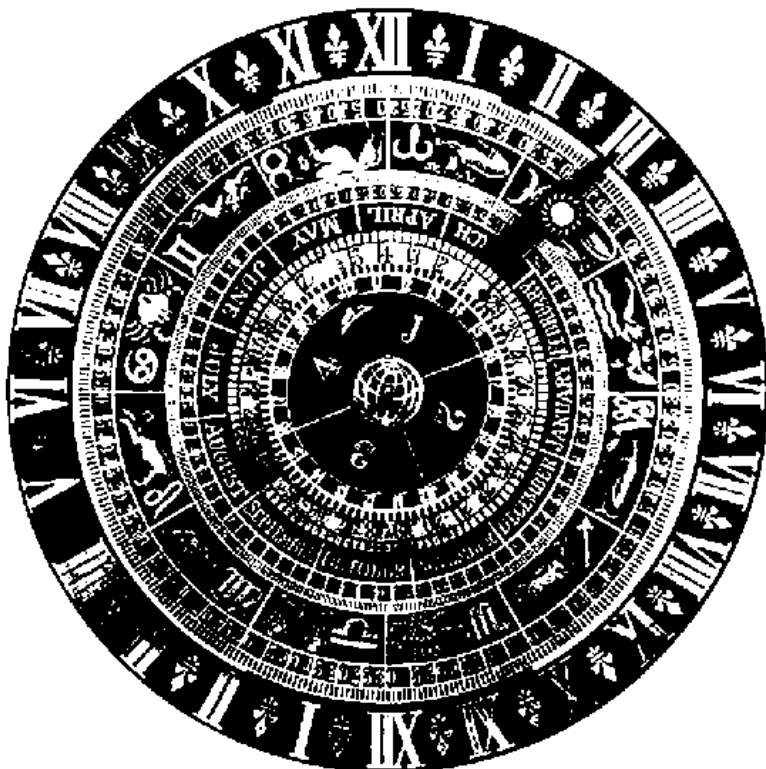

סיכום ביניים סקוטי

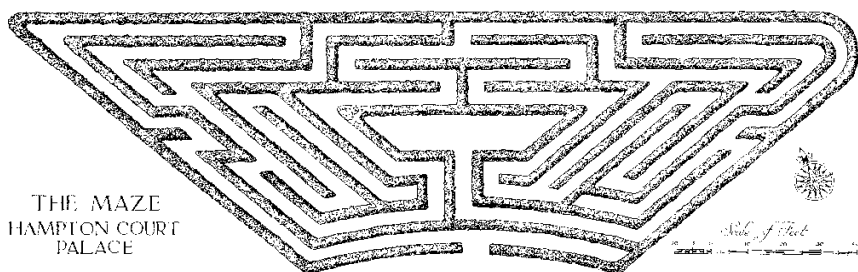
ירושלים דלונדון

לסקוטלנד הגעתי לא בכוונה. שבוע לפני שבאתי הנה לא עלה על דעתי כי כאן אשתקע אולי עד סוף חיי. כמו הרבה ישראלים שוגים תפסתי בתודעתי את סקוטלנד כמחוז של אנגליה ובזכות אזרחותי הבריטית התכוונתי להגיע לאנגליה ולהתבסס בה. תחנתי הראשונה היתה בבירת הממלכה המאוחדת, לונדון, שם החזרתי ביקור לבן דודו של אבי. כארבעים וארבע שנים קודם לכן הוא התארח בביתי בירושלים, ובזכותו אני זוכר בדיוק את הרגע בו נולדה אשתי השנייה שונית. ביקורו הבא בירושלים היה זמן קצר לפני ששונית באה להתארח אצלי. כעת היתה לי הזדמנות לספר לו על שונית ועל הקשר המיוחד ביניהם. בבוקר הראשון הוא לקח אותי לביקור באחת מאחוזות משפחת המלוכה הבריטית. זהו ארמון שאחד המפוארים במלכי אנגליה, הנרי השמיני,

החרים מאחד מאצילי חצרו. בין שכיות החמדה שבארמון התפעלתי משעון קיר גדול המציג, בנוסף ללוח בן עשרים וארבע שעות, את גלגל המזלות ואת מהלך המאור הגדול והמאור הקטן – מפה אסטרוולוגית מעודכנת הנשקפת מחלון חדר השינה של המלך המפואר של אנגליה.

שכיית חמדה נוספת היתה גינת מבוק. נתקלנו שם באנשים שהסתבכו עם מפות, אבל לי היה אלגוריתם מסורבל משהו אך מנצח – היצמדות לקיר אחד לכל אורך המסע (אני בחרתי בימני, גם בהלוך וגם בחזור). מאחד מפחי האשפה ליקטתי חוברת הדרכה בה מצאתי צילום אווירי של המבוק.

למחרת יצאתי, על פי הצעת בן הדוד, ל"רובע היהודי" של לונדון. הרחוב הראשי בו נקרא גולדרז-גרין, ודי מהר הסתבר לי כי הוא שורץ ישראלים כמו בירושלים ואולי אף יותר. בבתי הקפה ישבו אנשי עסקים ודיברו עברית. פגשתי ברחוב בחור ישיבה ופניתי אליו באנגלית. הוא ענה לי בעברית צחה. סיפר לי על משפחתו ועל ילדותו בירושלים. פתאום, בהברקה של רגע, עלה על דעתי כי אני מכיר את אביו.

שנים רבות קודם לכן, בהיותי קייטן בימק"א, הסתכסכתי עם אחד מעמיתיי הקייטנים, כהה עור יליד עדן. החטפתי לו אגרוף בפרצופו ונמלטתי. הוא זעק כי ינקום בי ורדף אחריי. טיפסתי על גדר שבראשה הוצמדו שברי זכוכית וברחתי משם עם שריטות קלות. זה היה יום הקייטנה האחרון ומאז לא ראיתי אותו. והנה, בחור הישיבה הצעיר בלונדון הזכיר לי את שונאי משכבר הימים: אותו צבע עור, אותה בלורית שיער, אותו חיתוך דיבור. "מה שם משפחתך ומה שם אביך?", שאלתי ותשובתו היתה כפי שחשדתי. "יש לאביך חשבון עתיק איתי", אמרתי לו. נטלתי את ידו הימנית והנפתי אותה (בעדינות) כדי מתן סטירה סמלית כלפי לחיי השמאלית. אמרתי לו "בבקשה מסור לאביך שסגרת עבורו את החשבון עם יובל חרמון מלפני כמעט ארבעים שנה בימק"א" והותרתי אותו פעור פה.

באותו יום נרשמתי בסוכנות כוח אדם, תוך שציינתי בקורות חיי את ניסיוני בתכנות מחשבים ואת ידיעת העברית – מקצוע שקיוויתי לעסוק בו כמתרגם או מורה. במהלך השבוע בו שהיתי בלונדון חיפשתי בקדחתנות עבודה ומגורים. באחד מבתי האינטרנט-קפה פגשתי שני צעירים ירושלמים שחיפשו

שותף הן לדירה והן למכירות בדוכנים. בטרם דחו אותי הספיק אחד מהם לספר לי על מורה הנהיגה של שונית אשר מת בנסיבות שלא היו נהירות לי עד אז.

בטרם נולדתי גרה בשכונתנו משפחת גולדנברג – שבע בנות ואף לא בן אחד – כולן חלו בסרטן ונפטרו צעירות. אחת הבנות, חברה טובה של אמי, מצאה דרך יצירתית לשמר את שם נעוריה. נולדו לה תאומים, בת ובן, והיא העניקה להם את השמות זהבה ושגיא כי הפירוש של גולדנברג הוא הר-זהב. התאום והתאומה למדו בשכבה מעלי בבית הספר היסודי, ותמיד התייחסתי אליהם בכבוד בגלל זכות אימהות. יום אחד החלטנו שונית ואני ללמוד נהיגה במכונית. הופתעתי לראות כי המורה של שונית היה שגיא. המורה שלי היה נפתלי, גם הוא למד בבית הספר היסודי שלי בכיתתו של שגיא. משרד הרישוי התנה את גישתי למבחן הנהיגה בבדיקה פסיכולוגית, וזאת על שום האופן בו השתחררתי מן הצבא. במהלך הבדיקה נדרשתי לענות על ארבע מאות שאלות, ונכשלתי. לא היה טעם שאמשיך ללמוד נהיגה. שונית עברה בהצלחה כבר במבחן הראשון והתיידדה מאד עם שגיא ומשפחתו. היא המשיכה לקחת שיעורי נהיגה משגיא במכונית שקנינו. אחרי מספר שנים פגשתי את נפתלי בקניון מלחה. בין היתר, שאלתי אותו על שגיא. "הוא מת", ענה לי קצרות, "היה חולה". לפי חשבוני היה בן לא הרבה יותר מארבעים. מן הסתם לקה בסרטן כמו אמו ודודותיו. על זהבה, תאומתו של שגיא, לא ידע נפתלי לספר. הבחור בלונדון היה בשעתו שכן של שגיא. הוא סיפר לי עליו שהיה חולה בסרטן העצם והתאבד בירייה בראשו. שאלתי אותו על זהבה והוא ענה כי נדמה לו שגם היא נפטרה.

בתום שבוע חזרתי לסוכנות כוח האדם והמזכירה אמרה לי שבסקוטלנד יש ביקוש רב לדוברי עברית. על כן נסעתי לעיר גלזגו אשר בסקוטלנד, בה אני נמצא עד היום. העבודות לדובר עברית שהוצעו לי הן לעסוק במכירות או בשירות לקוחות לשוק הישראלי, אך אחת הדרישות הייתה ידיעת שפה נוספת חוץ מאנגלית ועברית, וכך מעולם לא הצלחתי למצוא עבודה. גלזגו זולה למחיה מלונדון, ולכן לא חזרתי לאנגליה. עיריית גלזגו, בנדיבות אין קץ,

אפשרה לי לקבל מלגות באוניברסיטה הפתוחה של סקוטלנד ובזכותן סיימתי כמה קורסים במתמטיקה ומדעי הטבע. אך תסמונת ירושלים, בה לקיתי כעשרים שנה קודם, לא הרפתה ממני.

ממדען לעבריין

מחלת החזרת שתקפה אותי, אי אז בין פורים ופסח של כיתה א, הותירה אותי במיטה עם אנציקלופדיה לילדים אשר את שלושת כרכיה בלעתי בשבוע אחד בו התברר לי למעלה מכל ספק כי ייעודי הוא להיות מדען. אלא שלאחר כמה וכמה עשרות שנים מן השבוע ההוא עדיין אינני מדען לפי שום קנה מידה ובמקום זאת נעשיתי עבריין. בגיל שבע למדתי לטינית ואנטומיה. בגיל תשע קיבלתי במתנה ספר על הממציא תומס אלוה אדיסון ומצאתי בו דמות להעריץ ולהזהות. בגיל אחת עשרה קיבלתי טלסקופ עם מצלמה פרימיטיבית ונעשיתי חובב צילום. פיתחתי בעצמי תשלילים ותמונות, רכשתי מצלמות משוכללות, רוסית ויפנית, וידד משפחה הציע לי לקנות מצלמת רפלקס (בה התמונה המתקבלת זהה לתמונה על צג המצלמה. היום אין בזה שום רבותא כי כל המצלמות הן אלקטרוניות ומצוידות במסכים). המצלמה היפנית התבררה כצעצוע לא רציני ונתתי אותה במתנה לידידה של אמי שאינני זוכר את שמה. אחרי המלחמה הלכתי עם המצלמה הרוסית אל השטחים אשר זה עתה עברו לרשות מדינת ישראל מידיה של ממלכת ירדן. אז נחשפתי לשאריות לוחמה והתמכרתי לחומרי נפץ. לגבעת התחמושת הגעתי ביום הולדתי הארבעה-עשר. צילמתי שם כף יד של לגיונר ירדני הרוג שבצבצה מתוך גל אדמה ואבנים וירדתי דרך השביל צפונה לחפש רימונים, מוקשים וכדורי מקלע.

בשנה הראשונה בבית הספר התיכון הייתי עדיין במסלול המובהק להיות מדען, משגיח בחופשת החנוכה על המעבדה לביולוגיה ומצלם במצלמת הרפלקס אשר לי חרקים בהגדלה מאה מונים ויותר. בשנה השנייה באותו בית ספר התמקדתי בלימודי הכימיה, בין היתר בגלל הנגיעה של המקצוע הזה לחומרי הנפץ מושא התמכרותי, אך בעיקר בגלל האופי המדעי המובהק של השיעורים שהנהיג המורה צבי. התחלתי אז להגות את קיומו של חלקיק יסודי אחד ויחיד המרכיב את כל החומר והחלל הריק ביקום כפי שהחיים על פני כדור הארץ התפתחו מתא חי אחד בודד. כפי שלא מקובל עליי כי החיים על פני כדור הארץ נוצרו בידי בורא תבוני כך לא נראה לי כי כל אותם מרכיבי "גן החיות" של חלקיקים תת-אטומיים נוצרו ללא "קרבת משפחה" ביניהם. בעת ההיא התוודעתי לתורת הקוורקים (שאחד מהוגיה חלק איתי שם פרטי) אך סלדתי ממנה כי היא מדברת על שנים עשר חלקיקי יסוד (שישה קוורקים ושישה הופכיים) בעוד אני מחפש חלקיק אחד לכל היותר. ואם היקום נוצר יש מאין אז אפילו לא חלקיק אחד אלא אפס חלקיק.

בשנה שאחריה כבר לא למדתי בבית הספר הזה. גורשתי ממנו בבושת פנים עם תווית של עבריין אשר לא הצלחתי, וגם לא טרחתי יתר על המידה, להסיר מעל עצמי עד עזיבתי את הארץ לאחר כמעט שלושים ושלוש שנים. לאחר הגירוש מבית הספר התיכון עזבתי את ירושלים. למדתי שנתיים בבית הספר הטכני של חיל האוויר בחיפה ואת מדי החייל שלבשתי ניצלתי לנסיעות חינוך ברחבי הארץ. הגעתי עד אילת וראיתי כי טוב. חזרתי לירושלים אך בתום תקופה קצרה אספה אותי אהובתי הראשונה אל ביתה בכפר בצפון הארץ. הניסיון להקים משפחה לא צלח וגם מן הצבא השלכתי את עצמי. גרתי שנה בעיר אילת, מנצל לצרכי פרנסה את כישורי המקצועיים שרכשתי בחיל האוויר. אלה היו ארבע שנים (חמש, אם לכלול את שנתי האחרונה בבית הספר התיכון) בהן תחום ההתמחות העיקרי שלי היה עבריינות.

אך מעולם לא זנחתי את המדען שבי. מדי פעם שבתי אל החלקיק היסודי שלי וגיליתי עוד ועוד אופנים בהם הוא בונה את היקום. ההמחשה

הברורה הראשונה לנכונותו של מודל החלקיק היסודי נפלה בחיקי בלילה בו זכתה ישראל לראשונה במקום הראשון בתחרות האירוויזיון. אבניבי אובהבב של יזהר כהן התנגן בפעם השלישית והרביעית במכשירי הטלוויזיה של השכנים, ואני נכנסתי לענן אופוריה כאילו כל המדינה חוגגת ביחד איתי את תגליתי. מעניין איך היה סדר העניינים מתגלגל אילו היה גם לי מכשיר טלוויזיה והייתי צופה בתכנית הבידור במקום לשקוד על השרטוטים. התגלית, בקיצור: קרני אור החוזרות ממישור אינן מתקדמות בקו ישר אלא בקו עקום הקרוי היפרבולה המתקרב לקו ישר הקרוי אסימפטוטה, וכי הזווית בין אותה אסימפטוטה לבין מישור הפגיעה שווה לזווית שבין מישור הפגיעה לכיוון התקדמות קרני האור הפוגעות.

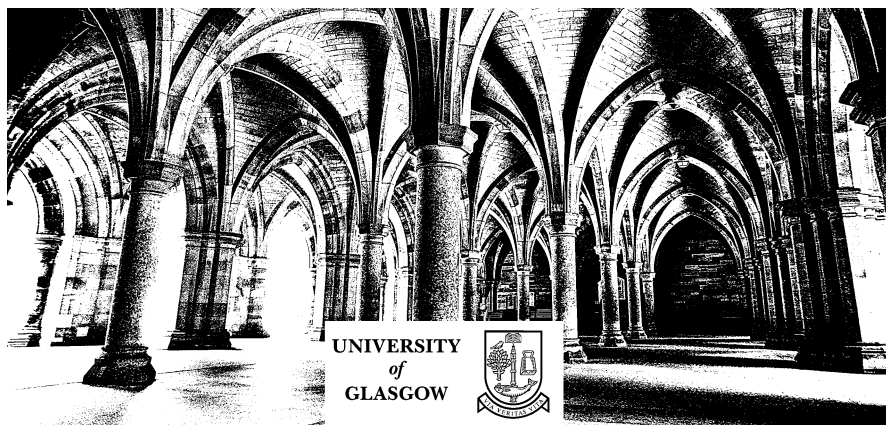
בתרגיל במבוא לפילוסופיה יוונית נשאלתי מה אמרו הפילוסופים הפרה-סוקרטים על מקור היקום ולי עדיין לא נפתרה השאלה כיצד "נולד" החלקיק היסודי. אך לילה אחד העירה אותי מחלום מסיבה רעשנית שנערכה בבית השכן. לולא התעוררתי בחטף לא הייתי זוכר את החלום. בחלומי נודע לי כי מקור ה"יש" הוא ב"אין", וזה מאותה סיבה שמקור ה"כן" הוא ב"לא". רשמתי את פרטי החלום כדי לא לשכוח אותו ובבוקר ישבתי לכתוב מאמר בשם "השלילה", בו הצגתי אפשרות לבריאת העולם שלא בידי בורא תבוני. את המאמר הזה הצגתי לידידתי טלילה, אך היא דחתה אותו כמשחק מילים מתחפזים. עשרים שנה לאחר מכן, בשבתי בסקוטלנד, חיפשתי איך לפשט את הבנת השלילה ומצאתי כי נחוץ להרחיב את הלוגיקה באמצעות הכללת ערכי האמת "אמת" ו"שקר" לערך אמת אחד – "שורש השלילה" המקביל למספר "הדמיוני" (שמתברר כי הוא ממשי מאד) "השורש הריבועי של מינוס אחת".

גיליתי גם קשר עלום ומעניין בין היהדות לבין האסלאם. תגליות מקוריות כאלה נולדות מתוך "חשיבה מחוץ לקופסה", אך הגבול בין מקוריות לעבריינות הוא מטושטש ביותר. ואולי "עברייך" איננו המונח הנכון להגדיר את אישיותי; בהתנהגות עבריינית קיים יסוד תאוות הכוח, אך ההתנהגות החריגה שלי נובעת לחלוטין רק מתוך סקרנות. כעת, בסקוטלנד, אנסה לסיים את סיפור החלקיק היסודי ואספר גם על הקשר בין היהדות והאסלאם. אחת התחזיות

שלי היא שבניסוי הפטיש והנוצה בתוך חלל ריק, אשר לפי גלילאו גליליי נופלים אל הקרקע במהירות זהה, הנוצה תיפול מהר יותר. במקביל, מתגבש אצלי הספר "היהדות היא כת אסלאמית". אנסה להתקבל ללימודים באוניברסיטה כדי ליתן לרעיונותיי גיבוי אקדמי.

לימודים בצל החולי

אחרי מסכת טלטולים לא קצרה הצלחתי להתקבל ללימודים באוניברסיטה העתיקה של גלזגו. לשם כך נטלתי מספר קורסים במדעים באוניברסיטה הפתוחה של סקוטלנד ופרשתי אותם על פני חמש שנים בגלל קשיי השפה. סיימתי אותם בהצלחה אך שש שנים אחר בואי לסקוטלנד החמצתי את הרישום לאוניברסיטה של גלזגו בגלל תסחיף דם שהתמקם באחת מריאותיי והביא לאשפוזי בחדר טיפול נמרץ בדיוק ביום שנקבע לראיון הקבלה. שנה לאחר מכן התקבלתי ללימודים באוניברסיטה הזו במסגרת שאינה מובילה לתואר אקדמי ורק בשנה שלאחריה הצלחתי להירשם כדת וכדין כסטודנט מן המניין.

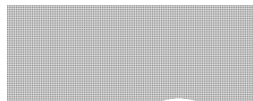
לפני כארבעים שנה נזרקתי מבית הספר התיכון בגלל נונקונפורמיזם. נתתי לעצמי הזדמנות שנייה והיום, בגילי המופלג, אני חובש שוב את ספסלי האוניברסיטה בדיוק במקום בו גילה לורד קלוין את האפס המוחלט, באותו

בניין ממש. כאן אני מחפש את עצמי מתוך ידיעה ברורה שלא אמצא דבר. לפני שלושים שנה נפל לי בחלום פתרון לשאלת היווצרות היקום יש מאין, אותו ניסיתי להסביר לטלילה שלא הקשיבה: "האין יוצר מעצמו את היש בדיוק כפי שהטלילה יוצרת מאלה את החיוב". מצאתי כי למספר אפס היבטים של טלילה אשר מעמידים אותו כאבן בניין מוצלחת ליקום, ובמקום בו גילה קליין את האפס המוחלט הרגשתי את עצמי איכשהו בבית.

עד כה סיימתי באוניברסיטה של גלזו שנתיים בלימודי מתמטיקה, פיסיקה ומדע הדתות, אך על עיתידי האקדמי מעיב צל כבד שמטיל מצבי הבריאות. בגלל דלקת חמורה בדרכי השתן אני מוצא את עצמי שוב ושוב נכנס בשערי בית החולים על שם המלכה ויקטוריה. החמצתי לא מעט תרגילים ומבחנים וראש החוג למתמטיקה מתנגד להמשך לימודי בשנה הבאה. אינני מצליח לשכנע אותו, ולמען האמת גם לא את עצמי, שמצבי הבריאותי עתיד להשתפר. יתכן שגם מן החוגים האחרים איאלץ לפרוש.

פרשתי מן הלימודים בטרם עת ועכשיו אני ספון בין כתלי הבית הצנוע שהעמידה לרשותי העירייה של גלזו. בהיותי מתאשפז תדיר אני פטור מתשלום שכר דירה ואף מקבל מן הרשויות דמי מחיה. אולי סופסוף אצליח לסיים את כתיבת המאמרים עליהם אני חולם כבר עשרות שנים. עבודתי עוד רחוקה מסיום אך בינתיים הצלחתי לתרגם את היהדות האסלאמית שלי לאנגלית.

JUDAISM AN ISLAM SECTION

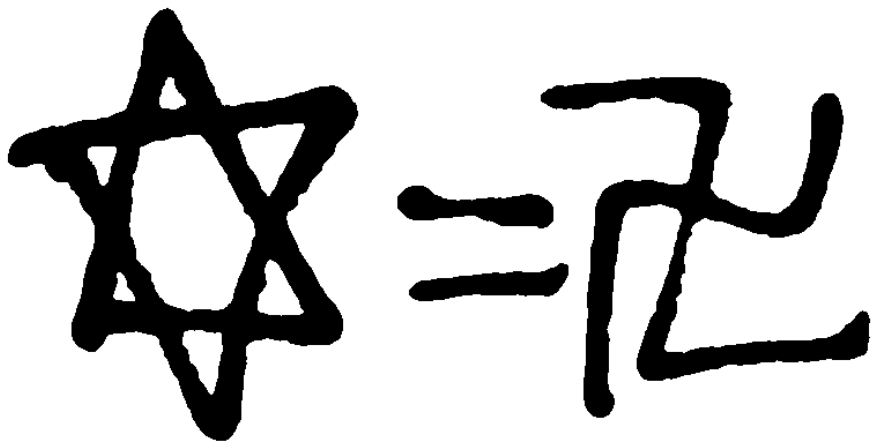

בין ההתקפים הצלחתי להגיע לירושלים לגיחה קצרה, כנציג סקוטלנד לחידון התנ"ך הבינלאומי. מיד כששבתי התבררה הדלקת בדרכי השתן כגידול סרטני

המחייב כריתה של כליה שלימה. לאחר חצי שנה הגיע גם תורה של בלוטת הערמונית, ונמצא כי אף בה פשה הסרטן. או אז הגיע גם תורה של הכליה הנותרת, ואני מוגדר כעת "חולה דיאליזה" ומתחבר שלוש פעמים בשבוע, למשך שש שעות בכל פעם, למכונה לטיהור דם. בנוסף לכל אלה, אולי בגלל הטיפולים, גם לקיתי ברטט (מחלת פרקינסון). אם לא אקבל השתלת כליה בקרוב לא בטוח שאספיק לסיים את יצירתי.

סכסוכים

פתאום נקראתי ליטול חלק בחבר מושבעים. מתוך סקרנות התעלמתי מן המחלה והגעתי לבית המשפט. כל אחד מחמישה עשר המושבעים מביע את דעתו – בעד או נגד, והפסיקה מתקבלת על פי הרוב. אותם חמישה עשר מושבעים נבחרים אקראית מתוך כובע בו הוטלו כמאה וחמישים פתקים. אני נקראתי בפתק החמישה עשר. הנאשם, צעיר ממוצא פקיסטני, מן הסתם מוסלמי, הוחשד באלימות. אף על פי שאינני מבין בשפת גוף דימיתי לראות בפניו חמורי הסבר הבעה של רוע ואכזריות. המשפט החל ולי היה ברור שהוא צפוי להימשך מספר ימים שלא יכולתי להרשות לעצמי. חששתי שאם אדווח על מחלתי אקבל נזיפה על שום שלא דיווחתי עליה מראש. הערתי בקול חלוש כי אינני מבין את הדברים הנאמרים. ראש הרכב השופטים, בגלימתו המלכותית והקפלט, עצר את מהלך המשפט וקרא לי. הסברתי לו כי אינני יליד גלזגו וכי אינני מבין כמעט שום דבר שנאמר במבטא המקומי. "מהיכן אתה", שאל. "מישראל", עניתי. "הנך פטור מן החובה, במשפט הנוכחי ובמשפטים בגלזגו בכלל", פסק. "תודה לך כבודך", עניתי ופניתי ללכת. בדרך אל היציאה מאולם בית המשפט ליוו אותי מבטו מזרה האימים של הנאשם. על הקיר החיצוני של בית המשפט התנוססו מרוססים זה לצד זה צלב קרס ומגן דוד עם סימן שוויון ביניהם. לא יכולתי להימנע מלראות בזה מסר אישי נגדי.

"מה עושה כאן צלב קרס על יד מגן דוד?", שמעתי את מאירה בת השש שואלת. הסתובבתי אחורה בתדהמה ולא ראיתי איש. "אלה הזיות מן המחלה" אמרתי בקול רם בעברית לרחוב הגלזווג'אני הריק.

מעבר לכביש נמצא המסגד הראשי של גלזגו. זו היתה עבורי ההזדמנות להיכנס לתוכו במסגרת קורס במדעי הדתות מן השנה שעברה, בחזקת מוטב מאוחר מאשר לעולם לא. מעבר לוילון גדול עסקו הרבה נשים בבישול בסירים ענקיים, לעניי הקהילה מן הסתם. "זהו קיום מצוות הצדקה", ציינתי לעצמי בחיוב, "ממש כמו שכתוב בקוראן". על לוח המודעות ליד חדר המזכירות התנוסס מאמר שטנה קשה נגד הכת האסלאמית אחמדייה אשר גם לה מסגד בגלזגו. ימים ספורים קודם לכן ביקרתי במסגד של הכת הזאת ושוחחתי עם האימאם של הקהילה. הוא הסביר לי שהאחמדייה היא הכת הפחות מיליטנטית מבין כל שבעים ושתיים כתות האסלאם. סיסמתה היא "אהבה לכל, שנאה לאף אחד". "יש בעיר חיפה בישראל שכונה בשם כבביר אשר הינה כפר של בני כת האחמדייה", אמרתי לו, והוא אישר שהוא יודע על המקום. סיפרתי לו על הקשר הקדום שמצאתי בין האסלאם לממלכת ישראל והוא הביע רצון לעיין בספר התנ"ך.

ההסתה במסגד הראשי של גלזגו נגד קהילת האחמדייה הקטנה ושוכרת השלום מאד צרמה לי בתחילה, אך הבנתי אותה לאור ההכרה כי הכתות האסלאמיות, אשר כל אחת מהן מאמינה לחלוטין בצדקתה אך מפרשת את הצדק על פי רוחה, שרויות במלחמות תמידיות.

צלעות חזיר

במהלך חיפוש עבודה כמורה לעברית הגעתי לבית הכנסת הרפורמי. בראש הממסד עמדה אז רַבָּה. התיידדנו. הלכנו בעיקר למסעדות סיניות. פעם אחת

היא הזמינה צלעות (ספייריבז) ואני, שלא חשדתי במאום, הזמנתי כמוה מתוך הנחה שבתור רבה ומנהיגת קהילה היא שומרת כשרות. כאשר הגיעה המנה והבחנתי בגודלן הקטן של הצלעות חשדתי שמדובר בצלעות חזיר. הָרָפָה אישרה את חשדי בעודה סועדת בתאבון. אני כבר מזה שנים רבות לא אוכל בשר חזיר. זה לא מתוך כוונות דתיות, שאין לי כאלה, אלא כי אכילת חזיר משולה בעיניי לקניבליזם. החזיר הוא חיה הדומה מאד לבני אנוש. כעת עמדתי בפני בעיה: האם לאכול את המזון המשוקץ הזה או להשליך לפח את מה שהקריבה החיה האומללה למען השבע את רעבוני. לכבודו של החזיר החלטתי לאכול את צלעותיו. לא נהנית.

לחזור לירושלים

שירותי הבריאות בסקוטלנד ניתנים לאזרחים בחינם. לא כך הוא בישראל. מהיותי חסר פרוטה לא אצליח לשרוד זמן רב בירושלים. אחזור אליה רק כאשר אדע כי יומי קרוב ממילא. לא אבצע דבר מן התכניות הגרנדיוזיות שלי. תכניתי היא פשוט ללון בבית הקברות על מצבת קברה של מאירה. עד שאחזור לירושלים מארחת אותי גלזגו בחן, בחסד וברחמים.

באמצעות תוכנת שיתוף קבצים הורדתי אל המחשב שלי את כל הסרטים מן הסדרה "הארי פוטר". ראיתי את מאירה שלי מסתובבת בין דרקונים יורקי אש, משוחחת עם נחשים ומפגינה כוחות כמו הארי פוטר וחבריו והצטערתי על כך שנהרגה בטרם עלה בידה לחזות בכל אלה.

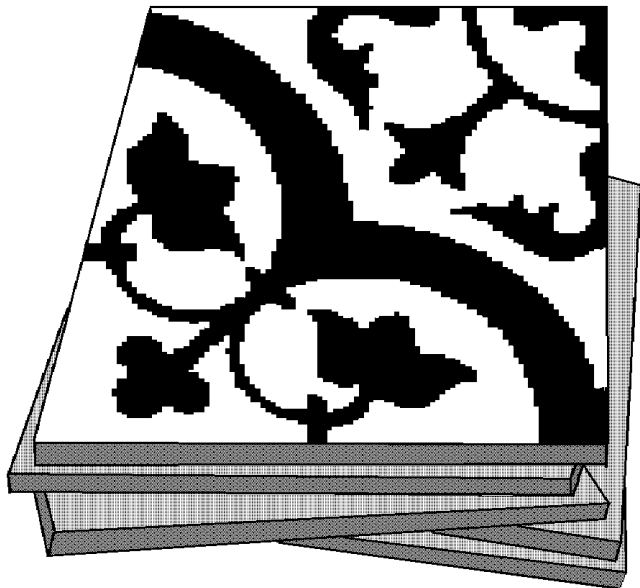
מוניק

שבעה

רחל (רשל) ומאיר (פייר) הוריה של מאירה תמיד האירו לי פנים, אם כי מיעטתי לפגוש אותם. הם הודו לי מדי פעם על המקלט שהענקתי בביתי לבתם בעת שהם היו עסוקים במלחמות הקיום. בלוויה של מאירה לא

השתתפתי. על דבר מותה נודע לי באיחור. ברגע חטוף אחד הופיעו רחל ומאיר על מרקע הטלוויזיה, ועולמי חשך עלי.

הקבלן שקנה את ביתי העלה עליו שתי קומות מכוערות בסגנון יהודי חרדי. הוא התקין בהן מרפסות פתוחות באופן כזה שלא תסתרנה את רקיע השמים אחת מרעותה. באחת מפינות החצר נערמו באי-סדר המרצפות אשר בימיהן הטובים פיתו את שונית ללדת לי שני בנים.

מודעות האבל השתלבו בנוף השכונה אשר עטתה סימני התחרדות מתקדמים, אך נעדרו מהן קיצורי הלשון ושמות הרבנים המאפיינים פשקווילים. בשער ביתה של מאירה מניתי ארבע מודעות אבל שונות: אחת של ראש הממשלה, אחת של שר הביטחון, אחת של ראש עיריית ירושלים ואחת, הקטנה מכולן, של בני משפחתה של מאירה.

רחל התייפחה ללא קול בהסתירה את פניה מאחורי ממחטה גדולה. מאיר נראה מאושש ולחץ את ידי. אמרתי לו כמה מילות נימוס והוא הודה לי בניד ראש. אחיה הגדול של מאירה ואחותה היו שקועים במשחק כלשהו. מדי פעם החליפו צחקוקים. אולי היו אדישים ואולי לא עיכלו עדיין את המהלומה. אחיה הקטן לבש מדי צה"ל וענד דרגות קצין ותג של יחידה קרבית מובחרת.

עיניו היו אדומות מבכי, אף על פי שכבר חלפו יומיים ממועד ההלוויה. ישבתי שם כחצי שעה, משוטט במבטי על בני המשפחה, דואב לפחות כמותם.

אולי הרשיתי למבטי לנזוף באחיה הגדול, והוא חש בזה. כשקמתי לצאת הוא נלווה אלי. "מאירה היתה אחותנו רק למחצה", הוא אמר לי בפתח הבית, "היא היתה ממזרת". זה היה חדש לי. "מניין לך?", שאלתי. "תמיד ידענו את זה", ענה. "ואביך לא ..." התכוונתי להמשיך לשאול, אך אז הגיע בחור צעיר לנחם את המשפחה ואחיה של מאירה עיכב אותו "תכירו! שלום! יובל! שלום היה החבר של מאירה" ונכנס חזרה פנימה.

"למאירה היה בן זוג שאני לא ידעתי עליו", אמרתי לעצמי ופרץ רגעי של קנאה הציף אותי. "מאירה סיפרה לי עליך הרבה פעמים", אמר שלום, "היא התכוונה להזמין אותך להיות השושבין שלה בחתונה שלנו. היא היתה בהריון אבל המשפחה שלה לא יודעת מזה", ופתאום פרץ מעיניו זרם של דמעות והוא השתנק. שמתי לב שגם עיניי זולגות דמעות. נכנסנו שנינו יחד לבית.

מאיר העלה על פניו מבט משתומם. רחל חזרה להשקיע את עיניה בממחטה. אחיה הגדול של מאירה לחש לי "אספר לך בפעם אחרת". קבעתי עם שלום להיפגש בבית קפה במרכז העיר ויצאתי.

"היא לקחה אותי לטיולים ארוכים ברחובות", סיפר לי בחיוך נבון, מתרפק על הזיכרון. "לאן היא לקחה אותך?" שאלתי, ורוב המקומות שהוא פירט היו טיולים שמאירה טיילה איתי. חיבקתי את ראשו ובכיתי. הוא הצטרף לבכיי.

פגשתי אותו עוד מספר פעמים. באחת מהם הציג לי את חברתו החדשה. "אנחנו אוהבים לטייל ברחובות ירושלים", אמר, "בכל סופשבוע אנחנו חוקרים שכונה אחרת". "האם הראית לה את המעבר הסודי הקסום דרך החצרות?", שאלתי. "זה הדבר הראשון שהוא הראה לי", ענתה חברתו וצחקקה. פתאום שמחתי.

את אחיה הגדול של מאירה פגשתי רק שנה וחצי אחרי מותה, באקראי. "היי!", פנה אלי בחיוך רחב, "מה שלומך?" במשך התקופה שחלפה התכוונתי להתקשר

אליו, אך נרתעתי מן האפשרות שאשמע דברים שיכתימו את קדושת זכרה. "אני עדיין חייב לך הסבר", הזכיר לי את מה שאף פעם לא שכחתי. "אחרי שנולדה אחותי נקלעו נשואי הורינו למשבר. אמי ברחה מן הבית ולא חזרה הרבה זמן. הייתי קטן אז ואני לא זוכר כמה זמן בדיוק. אני רק זוכר שהיא נעדרה הרבה ימים. יום אחד היא חזרה כאילו כלום לא קרה. אחרי כמה זמן נולדה מאירה. אני זוכר את מריבותיהם המרות של הוריי במשך ההיריון. כשנולדה מאירה נגמרו המריבות, וזמן לא רב אחר כך נולד גם אחי הקטן. אבי סלח לאמי על בגידתה ואימץ את מאירה כאילו היא בתו הביולוגית. הוא אפילו קרא לה על שמו. הוא נהג להגיד לנו כי מאירה היא אחותנו לכל דבר, אך אנחנו לא קיבלנו אותה לחיקנו. את אחי הקטן כן קיבלנו. כשגדלתי והבנתי, פניתי להוריי ודרשתי לדעת את האמת. אבי אמר בתחילה שמאירה היא בתו כמו כולנו. אמי הודתה כי את מאירה הרתה לחייל אלמוני שפגשה באילת. אבי הסביר שבראש מעייניו עמדה שלימות המשפחה ועל כן אימץ את מאירה".

"חייל אלמוני שפגשה באילת, האם ידוע לך משהו עליו?", שאלתי. "שום דבר", ענה, "אימא עד היום שומרת את זהותו בסוד. היא מספרת שהוא היה סתם רומן ללילה, שהיא אפילו לא יודעת את שמו. הבטיחה שהקשר איתו הסתיים ושאחרי לא היו לה גברים אחרים חוץ מאבא, ובזה נגמר העניין". "סיפור מרתק, מאד מיוחד", אמרתי סתמית, אך בראשי כבר החלו המחשבות להתרוצץ בקדחתנות.

האפשרות שמאירה היא בתי האמיתית פתרה לי כמה דברים: כיצד קרה שהרבה אנשים התייחסו אלינו בטבעיות כאל אב ובת, פשר הידידות המיוחדת והאהבה הגדולה, ובעיקר הסירוב שלי לבצע איתה מה שבדיעבד היה מתברר כחטא גילוי עריות.

יום השנה

ביום השנה השני למותה של מאירה עליתי לקברה. כבר קבעתי לעצמי לעלות לא בימי השנה למותה אלא בימי הולדתה העבריים, והעלייה הזאת לקברה נועדה לעניין אחר.

הגעתי מוקדם בבוקר, התיישבתי על ספסל מרוחק והמתנתי. באותו יום הגיעו לשם קרובי משפחה של קרבנות נוספים מן הפיגוע ההוא, הקהל הלך וגדל ואחר כך פחת והלך. המתנתי הרבה זמן עד שכבר לא נותר איש. זה היה התאריך הלועזי למותה. באתי שוב שישה ימים אחר כך, ביום התאריך העברי. שוב חיכיתי לא מעט זמן, לא זוכר כמה, אך הפעם היא הגיעה. תלבושת צנועה, זר פרחים קטן, בקבוק מים, ספר וממחטה. היא שטפה את המצבה, ניגבה אותה, הניחה עליה את הזר, פתחה את הספר שבידה וקראה משם משהו בלחש. כשסיימה לקרוא, התכופפה ליטול אבן חצץ להניחה על המצבה. אז באתי מאחוריה ולחשתי "מוניק". היא קמה, הסתובבה ונפלה אל בין זרועותיי. התחבקנו הרבה זמן. "אתה ידעת כל הזמן?", שאלה. "לא. ממש לא", עניתי, "התחלתי לחשוד רק לפני חודשים ספורים ועד הרגע הזה לא ידעתי בביטחון". "ובכל השנים שעברו לא זיהית אותי? לא חלף שום ניצוץ של היכרות?", שאלה בתקווה. "כנראה שלא", ענתה לעצמה באכזבה, "גברים זוכרים אחרת מנשים".

כדי להתגבר על המבוכה שיניתי את נושא השיחה. "איך היה לך איתי בלילה ההוא בחוף באילת?", שאלתי. "היית בחור צעיר, לא עם הרבה ניסיון, אבל בשר טרי", השיבה בחיוך אשר רק הגדיל את מבוכתי. "אז כל הזמן ידעת שאני אביה האמיתי של מאירה והסתרת את זה מכולם", סיכמתי. "כן", ענתה, "ידעתי כל הזמן, אבל לא הסתרת. כלומר, הסתרת אבל לא בדיוק. אני יזמתי את הביקורים של מאירה אצלך. הפרדתי בכוונה בינה לבין האחים שלה. גרמתי להם לא לקבל אותה כדי שהיא תמצא מקלט אצלך".

באותו רגע נזכרתי במאירה הקטנה בת השש שבכתה כשנשארה לבד מחוץ לבית ועלו בי מעט תחושות כעס ועצב, אבל שתקתי. חיבקתי את מוניק רגע

ארוך ואמרתי "בעצם בזכותך מאירה בילתה עם אביה האמיתי". "כן. בדיוק כך. זה מה שרציתי", אמרה ופתאום התאהבתי באישה הזאת אשר עד לפני רגע הייתי בשבילה "בשר טרי חסר ניסיון". פתאום מאירה לא מתה. פתאום עמד באוויר משהו גדול בהרבה ממאירה. הלכנו אלי הביתה לסגור מעגל. כשלושים שנה קודם לכן לא הפריע לי לאהוב אישה המבוגרת ממני בלמעלה מעשרים שנה. כעת כבר היתה בודאי בת למעלה משישים, הקמטים בפניה הסגירו את בלותה, ואף על פי כן היה ברור לשנינו מה אנחנו עומדים לעשות. כשליטפתי את חזה סיפרתי לה על הרגעים האינטימיים שחווייתי עם מאירה. "אבל אף פעם לא שכבתי איתה", אמרתי. "ההפסד כולו שלך", ענתה כאילו משכב אב עם בתו היא פעולה המובנת מאליה, "אך זה לא מעניין אותי", הוסיפה בשיכרון. היא החזיקה בתוך תיק היד שלה מיכל עם חומר סיכה. עשינו בו שימוש שלוש פעמים. כשהלכה מצאתי את עצמי אומר לה "אני רוצה שנעשה זאת שוב". "אתה עדיין בשר טרי אבל הספקת לצבור ניסיון", צחקקה והביכה אותי.

להרות מחדש

היא באה אלי שוב אחרי יומיים. "מעניין אם היית יכולה להיכנס להיריון שוב", אמרתי לה, "אם שרה אימנו הרתה בגיל תשעים אז מדוע את לא?" ניסיתי טיעון תיאולוגי. "אני דווקא יכולה", ענתה לי, "הרחם שלי עדיין תקין; כל מה שנחוץ לי זו תרומת עובר". פתאום נזכרתי במה שסיפר לי החבר של מאירה. "את יודעת שמאירה היתה בהיריון כשנהרגה?" "ברור", ענתה, "אימא יודעת דברים כאלה". "אז איבדנו לא רק בת אלא גם נכדה", אמרתי בצער. "או נכד או תאומים", ענתה בקול סתמי, "אין צורך להיות מלודרמטיים. את הדברים שלא יתגשמו צריך להשאיר מאחור". היא החלה להתפשט ללא הקדמות יתירות כאילו אצה לה השעה ואני התחלתי לחוש לא בנוח. כל מה שהיא רצתה היה פיסות בודדות של עונג עקר בעוד אני, "הבשר הטרי אף שצברתי ניסיון", לא הצלחתי להשתחרר מהסתכלות על בילויים מן הסוג הזה כעל משהו שמעבר להתמקדות בטכניקה ולתענוג הרגעי, מהלך מקודש שמקנה

לעונג משמעות של הבאת המשכיות לעולם. כאשר נחנו אחרי הפעם הראשונה אמרתי לה "אני רוצה שתלדי לי מאירה חדשה". "אתה לא נורמאלי", אמרה. איבדתי את היכולת להמשיך במלאכת האהבה חרף כל ניסיונותינו. "יש לי גולות כחולות, אולי תרצה ליטול אחת?", שאלה, ולרגע תקף אותי כעס.

"עומד לי יפה מאד בכל עת שנחויך", הגנתי על גבריותי. "אז אני כנראה זקנה בשבילך", אמרה. "אולי", עניתי, "אבל לא זו הבעיה. אני מרגיש שאת מנצלת אותי, היום כאן כמו אז בחוף באילת". היא ליטפה את פני וחייכה. נשכבה לצדי, הפנתה אלי את גבה, נטלה את ידי והניחה אותה על חזה. לא דיברה מילה. רק נשמה והעבירה את ידי שוב ושוב על פני שדייה הנפולים, ואני ראיתי בדמיוני את כפתורי החזה של מאירה בת החמש-עשרה. הצלחנו בפעם השנייה, אך אני לא אהבתי את תפקיד המכונה לסיפוק תאוות. נדמה שהיא שכחה כי שנינו חולקים שכול של בת אהובה אחת ולבי נעשה גס בה.

"תראה", אמרה לי, "אני לא יכולה ללדת לך עוד מאירה, אבל כל עוד אנחנו ביחד משהו ממנה עדיין קיים בינינו. בבקשה אל תפנה לי עורף. אינך חייב לשכב איתי אם אינך רוצה, אבל למען שנינו אל תנתק את הקשר שחידשנו". הבנתי מהיכן ירשה מאירה שלי את ההיגיון החד שלה. היא יכלה להתמסר לחלוטין לתאוות הלב אך גם היתה מודעת לכוחן והשכילה לשלוט בהן. באותו רגע מצאתי עצמי שוכב סופסוף עם מאירה שלי אחרי כל כך הרבה שנים של דחיית סיפוקים ואהבתי אותה כפי שמעולם לא אהבתי אישה. נטלתי חופן גדול של חומר סיכה והפתעתי אותה ואת עצמי. "לאהבה אין גיל", פלטתי קלישאה. "טיפשון, בוא לישון", צחקקה.

גם כאן בסקוטלנד, מולדתי החדשה, כבר לא "בשר טרי" וכן "בעל ניסיון", קשרתי קשרים עם מספר נשים, אך שום חוויה איתן לא הגיעה לבוקר ההוא עם אימא של מאירה שלי. היא שלחה לי מכתב אלקטרוני ובו תמונתה בחוף

הים של עכו עם בעלה החדש ועם בן צעיר שאינני מכיר (מן הסתם מאומץ). שינתה את שמה במשרד הפנים וכעת הוא רשמית מוניק.

דבר המביא לבית הדפוס

יובל חרמון נפטר מסיבוך של דלקת ריאות בבית החולים ע"ש המלכה ויקטוריה בגלזגו סקוטלנד ביום שבת עשרים וחמישה במרס 2017 (כ"ז אדר תשע"ג) ונטמן בבית הקברות של הקהילה היהודית הרפורמית שם. בלוויה לא היו די אנשים לקיום מניין. ידידה ישראלית ספדה לו קצרות. עדיין אין ציון אבן על קברו ולא מובטח שיהיה. אני שוקל להוסיף לשלט הפח שעל קברו "אבא של מאירה" בעברית. ימים ספורים לפני מותו כתב לי: "אמש חלמתי שתרמת לי לב אך הניתוח לא עבר בהצלחה".

בשנות חייו האחרונות השקיע מרץ רב ברשת החברתית הגדולה באינטרנט במאבק לזיכוי של אזרח אוקראיני שהופלל לשווא ברצח בידוי מערכת הצדק של מדינת ישראל ("מערכת האי-צדק", כלשונו). הוא לא זכה לחזות בסיום המאבק אך מעולם לא חדל להאמין בניצחון הצדק והשכל הישר על מערכת הרשע והאיוולת.

עברתי על עבודותיו והשלמתי חלק מהן. הרחבתי את המודל הפיסיקלי שלו למאמר הנושא את השם "החלקיק היסודי של החלל הריק" והוספתי שם הסבר לסיבת הקשר בין חשמל ומגנטיות, תופעת העידוש הכבידתי ותופעת ההסטה לאדום. מן המנגנון של יצירת ה"יש" מן ה"אין" הגעתי למסקנה כי במציאות הפיסיקלית קיים יסוד, שקראתי לו "שורש השלילה", ובו טמון הסבר לסיבה שהעולם הוא תלת-מימדי והסבר לסיבה שחץ-הזמן הוא חד-כיווני. על זהותו של כותב מגילת קהלת הוספתי סקירה על הדרדרות מעמד הכוהנים ביהדות וגם מאמר על זהות הקבוצה הקרויה "איסיים". אהבתי את המסקנה שלו כי התקנה לפיה ההשתייכות לעם היהודי היא דרך האם ולא דרך האב נולדה בגלל סכסוך שהתגלע בין נחמיה היהודי וסנבלט השומרוני. על זה הוספתי כי מגילת רות נכתבה כמשקל נגד לתקנה הזאת. לא הסכמתי עם

טענטו שהתקנות הדתיות של המלך יאשיהו נבעו מתסמונת ירושלים בה לקה המלך; לדעתי, המלך יאשיהו נשבה בקסמי הסיפורים שסיפר לו שפן הסופר אשר תמרון אותו. את אלה, ועוד, אני מתעתד לפרסם בהזדמנות.